

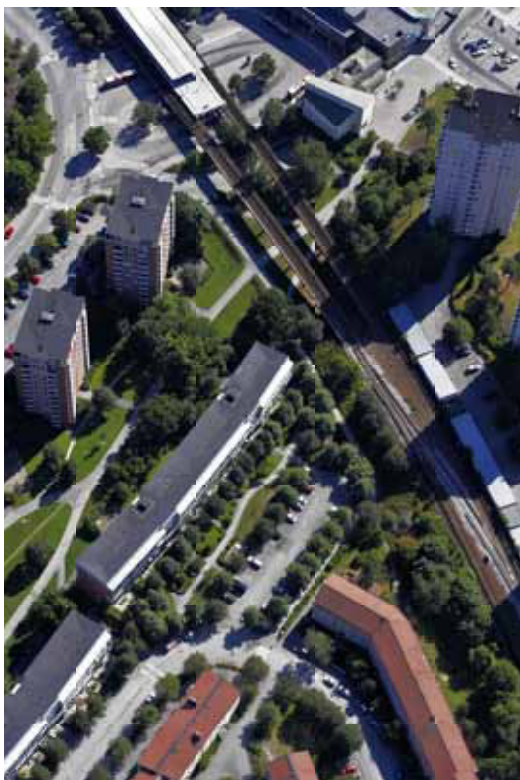
LANDSKAPSANALYS

Farsta

2013-06-19

Stockholms
stad

Medverkande

Landskapsanalys Farsta

Beställare: Inger Åberg, exploateringskontoret

Projektledare: Lena Nordenlöw, stadsbyggnadskontoret

Arbetsgrupp: Nils Tunving, exploateringskontoret

Inger Åberg, exploateringskontoret

Nina Lindberg, trafikkontoret

Martin Båth, trafikkontoret

Anette Jansson, miljöförvaltningen

Konsult:

Nyréns Arkitektkontor

Pia Englund, landskapsarkitekt (ansvarig, handläggare och kvalitetsgranskare)

Maria Engström, landskapsarkitekt (ansvarig och handläggare)

Lovisa Berg, landskapsarkitekt

Anna Birath, byggnadsantikvarie

: EKOLOGI GRUPPEN

Underkonsulter: Ekologigruppen Ekoplan AB

Ulrika Hamrén, ekolog (ansvarig)

Krister Sernbo, ekolog

Eleonor Martinsson, landskapsarkitekt

Innehåll

Bakgrund och förutsättningar

Inledning	s 4
Bakgrund och syfte	s 4
Områdets avgränsning	s 6
Metodik och underlag	s 6
Pågående bebyggelseutveckling i närområdet	s 7

Analys och värdering

Stads- och landskapsbild	s 8
Historik	s 8
Övergripande karaktärsdrag	s 12
Bebyggelsen och den bostadsnära grönskans karaktär	s 16
Parkerna och naturområdenas karaktär	s 24
Stads- och landskapselement	s 26
Kulturarhistoriskt värdefulla miljöer	s 30
Värdering stads- och landskapsbild	s 32
Natur och ekologi	s 36
Lokal grönstruktur	s 36
Vegetation och ekologi	s 38
Habitatnätverk	s 40
Ädellövsmiljöer med ek	s 42
Barrskogsmiljöer	s 44
Våtmarker - groddjursmiljöer	s 46
Vardagsnatur och ekosystemtjänster	s 47
Värdering natur och ekologi	s 48
Tillgångsanalys av parker, natur och offentliga rum	s 50
Analys av tillgång till parker och grönområden, - friytetillång	s 50
Utemiljöns användning och funktion	s 54

Utvecklingsbehov

Tillvarata och utveckla i den offentliga miljön	s 60
Stads- och landskapsbild	s 60
Natur och ekologi	s 64

Underlagsmaterial

Källor	s 66
Tryckta källor	s 66
Elektroniska källor	s 66
Övriga källor	s 66
Illustrationer	s 67

Bakgrund och syfte

Stockholms stad har sedan 2007 en långsiktig och samlad vision för Stockholms utveckling Vision 2030 – Ett Stockholm på väg mot världsklass. Den är uppbyggd kring tre teman: mångsidig & upplevelserik, innovativ & växande samt medborgarnas Stockholm.

Vision 2030 är grunden för den översiktsplan som antogs av kommunfullmäktige i mars 2010, Promenadstaden – översiktsplan för Stockholm. I denna ges övergripande riktlinjer för framtidens Stockholm, bland annat genom fyra strategier. En av dem handlar om att satsa på attraktiva tyngdpunkter för att skapa en bättre balans mellan stadens delar. Stockholms stad behöver stödja utvecklingen av en mer flerkärnig struktur med täta och innehållsrika tyngdpunkter i ytterstaden. Dessa ska enligt översiktsplanen kopplas samman genom utvecklade stråk. Centrala Farsta identifieras som en plats med god potential att utvecklas och är utsedd till en av nio utpekade tyngdpunkter i Stockholms översiktsplan. Här finns goda möjligheter att skapa nya bostäder, fler arbetsplatser, utökad handel samt kultur- och idrottsrelaterade verksamheter.

Satsningen på tyngdpunkter har som övergripande mål att skapa mångsidiga och täta stadsmiljöer med stor blandning av boende, parkering, verksamhet och service. Det ställer nya krav på helhetsperspektiv i planeringen och på en dialog med dem som idag bor och verkar i områdena. Satsningen på att utveckla attraktiva tyngdpunkter behöver ske med ett långsiktigt perspektiv. En förutsättning är en allsidig utvecklingsplanering och en stegvis utbyggnad.

Stadsbyggnadskontoret, Farsta stadsdelsförvaltning och exploateringskontoret har tillsammans med Atrium Ljungberg, Familjebostäder, Telia Sonera och Farsta företagsgrupp tagit initiativet att gemensamt satsa på

centrala Farsta som tyngdpunkt. Den gemensamma satsningen består i att formulera och driva en vision som ska vägleda arbetet för den kort- och långsiktiga utvecklingen av Tyngdpunkt Farsta. Den breda samverkan ska tjäna som modell för kommande program samt utveckling för övriga tyngdpunkter. Med detta som utgångspunkt har stadsbyggnadskontoret tagit fram en stadsbyggnadsstrategi som ska ligga till grund för kommande program- och planarbeten i Farsta.

Staden har nu påbörjat arbetet med att ta fram ett planprogram för Farsta. Denna landskapsanalys är en av flera utredningar som tas fram för att belysa dagens situation, samt som underlag för att belysa vilka effekter en kommande bebyggelseutveckling innebär för förskola, natur och rekreation, sociala värden, samt för trafik och handel. Landskapsanalysen utgör en omfattande karaktäristik och värdering av aspekterna Stads- och landskapsbild, Natur och ekologi samt Tillgångsanalys av parker, naturmark och offentliga rum. I ett avslutande kapitel, Tillvarata och utveckla i den offentliga miljön, sammanfattas betydande värden och utvecklingsbehov som slutsatser av analysen tänkta att tjäna som underlag för fortsatt planering.

En exploateringsutredning ska föregå kommande programarbete för Tyngdpunkt Farsta. Denna genomförs av Nyréns arkitektkontor under våren 2013. Därefter länkas slutsatser från exploateringsutredningen och underlagsutredningarna samman i parallellt genomförda konsekvensutredningar under juni till augusti 2013. Landskapsanalysen ska utgöra en grund för både kommande exploateringsutredning och vidare programarbete för tyngdpunkt Farsta, men även att tjäna som kunskapsunderlag för exploateringskontoret i kommande markanvisningar.

Utsnitt från plankartan till "Promenadstaden - Översiktsplan för Stockholm".

STADSUTVECKLINGSSTRATEGIER FÖR HÅLLBAR TILLVÄXT

Gränserna för stadsutvecklingsområden, tyngdpunkter och strategiska samband är endast schematiska för att åskådliggöra strategierna på karta. Efterföljande planering preciserar översiktsplanens intentioner.

Fortsätt att stärka centrala Stockholm

- Stadsutvecklingsområden och noder
- Centrala stadens utvidgning

Satsa på attraktiva tyngdpunkter

- Tyngdpunkt

Koppla samman stadens delar

- Samband, befintligt eller utvecklingsbart

UTBYGGNAD AV TRAFIKINFRASTRUKTUREN

Projekt upptagna i Stockholmsförhandlingen

- Järnväg, spårväg eller tunnelbana (alternativa sträckningar förekommer)
- Huvudväg, ny sträckning eller ombyggnad

Övriga utbyggnader

- Spårväg eller tunnelbana
- Huvudväg, ny sträckning eller ombyggnad
- Framtida kommunikationsstråk

Karta med områdets avgränsning markerad i rött.
Vissa parknamn är ej officiella, men vanligt
använda parknamn.

Landskapsanalys Farsta

Områdets avgränsning

Området avgränsas i norr av Nynäsvägen, Farstavägen och Pepparvägen och i söder av Magelungsvägen, Ågesta broväg och Magelungens strand. Inom Farsta Strand är endast bebyggelsen kring tunnelbanan vid Stieg Trenters torg och Farsta Strandplan inkluderat. I öster går gränsen vid Fagersjöskogen och Hökarängsskogen. Mot öster avgränsas området av Larsboda arbetsplatsområde, Persbergsbacken och Mårbackavägen. Se områdesavgränsning, sid 5.

Metodik och underlag

Arbetet med landskapsanalysen bedrivs processinriktat i en arbetsgrupp bestående av landskapsarkitekter och byggnadsantikvarie från Nyréns med speciell kompetens inom landskapsanalyser, samt ekologer från Ekologigruppen, vilka har svarat för kapitlet om natur och ekologi. Metodiken bygger på att studier av tidigare framtaget underlag varvas med återkommande fältbesök av helhetsmiljön och gemensamma arbetsmöten, för beskrivning och värdering av områdets särdrag och kvalitéer. I analysen har sedan tidigare framtaget underlagsmaterialet vägts samman med erfarenheter utifrån platsbesöken. Analys och värdering tar sin utgångspunkt i dagens situation, men pågående projekt under utbyggnad har markerats i samtliga analyskartor. Detta för att visa på var det inom nära framtid kommer ske påtagliga förändringar.

Områdesanalysen har i metodik och innehåll tagit avstamp i Nyréns tidigare framtagna landskapsanalys för Aspudden – Midsommarkransen och Områdesanalys för Blackeberg – Södra Ängby. Inom ramen för dessa projekt utvecklades en metodik för värdering som även detta arbete utgår ifrån. Värderingen är indelad i tre nivåer – mycket stort

värde, stort värde, samt övriga områden. Inledningsvis redovisas i punktform kriterierna för vilka områden som har mycket stort värde eller stort värde, eller klassas som övriga områden. I efterföljande text och karta redovisas med färgfält utfallet av den genomförda värderingen. Inom övriga områden ingår såväl värdeneutrala områden som områden med förutsättningar som är direkt negativa för den aktuella frågeställningen. Syftet är att tydligt lyfta fram de områden som har extra höga värden, inom vilka förändringar kräver extra omsorg och ett medvetet förhållningssätt för att vidmakthålla kvalitéerna. Inom övriga områden med värdeneutral/negativ värdering finns samtidigt en potential till förbättringar.

Slutligen sammanfattas, som en slutsats av den insamlade kunskap analysen lett fram till, en redovisning av värden att tillvarata och utveckla i den offentliga miljön. Denna redovisning sker på en övergripande och principiell nivå, som ett medskick till framtida planering och utbyggnad, där frågeställningarna kan konkretiseras och ges en fysisk form.

För kapitlet Stads- och landskapsbild utgör tidigare framtaget material i form av rapporter, böcker och historiska kartor och fotografier viktiga underlag. Gällande detaljplaner och Stockholms översiktsplan Promenadstaden har studerats, tillsammans med sektorsplanen Den gröna promenadstaden, liksom Stadsbyggnadsstrategi Farsta från år 2012. Underlagskartor för områdesanalysen har varit Stockholms stads grundkarta samt ortofoto från år 2010. Parkplan Farsta stadsdelsområde från år 2007 utgör ett värdefullt foto-, kunskaps- och värderingsunderlag för såväl stadsbildsanalysen som kapitlet Tillgångsanalys av parker,

natur och offentligas rum. Utifrån parkplanens kvalificeringar har tillgångskartor till parker, naturområden, lek och bollspel har tagits fram.

Klassificeringen enligt Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska värdering har legat till grund för att bedöma utredningsområdets kulturhistoriska och antikvariska värden. Fördjupningar i form av antikvariska förundersökningar samt litteratur- och arkivstudier har gett mer omfattande förståelse för området.

Det ekologiska avsnittet bygger huvudsakligen på analys av modeller och en fältkontroll av sakkunniga ekologer. Spridningssamband har därmed kunnat ges en mer fördjupad analys, vilket har påverkat värderingen. Underlag har varit biotopkartan, samt arbetsmaterial från miljöförvaltningen för habitatnätverk för ekar, barrskog och groddjur utifrån utförda analyser. Naturvärdesbedömningen grundar sig i första hand på befintligt underlag i form av dokumentation kring närliggande projekt, stadens ekinventering, arbetet med Stockholms ekologiska känslighet och utdrag ur Artportalen. Hur habitatnätverkens analyser är gjorda, beskrivs noggrannare i rapporterna Landskapsekologisk analys i Stockholms Stad, 2007 och i Stockholms unika ekmiljöer. Förekomst, bevarande och utveckling, 2007. Detta material har kompletterats med ett kort och översiktligt fältbesök vintertid med snötäckt mark. Informationen om de enskilda naturområdena är därför i många fall bristfällig. Flera av områdena visar upp strukturer (t.ex. gamla träd, död ved, blockrik mark, etcetera) som utgör förutsättningar för rödlistade arter, något som dock inte har ingått i uppdraget att eftersöka.

Analysen av ekologiska spridningssamband utgår från tidigare storskaliga analyser (RUFS 2010, Stockholm ÖP) som inte kunnat ta hänsyn till de lokala förekomster av höga naturvärden som finns i Farsta. Det finns därför inga genomförda analyser som utgår från de lokala värdekärnor som bedöms finnas i utredningsområdet. Värdekärnornas betydelse för spridningssamband är således översiktligt bedömd under de förutsättningar som gäller vintertid.

Pågående bebyggelseutveckling i närområdet

Under 2000-talet har Farsta kontinuerligt förtätats med bostäder och verksamheter. De pågående planprojekten och genomförandeprojekten är markerade på kartan till höger. Projekten ligger sällan i de mest centrala delarna av Farsta utan grupperar sig i ett band utanför. Därmed ligger också de flesta utanför det som är fokusområdet för programarbetet i Tyngdpunkt Farsta. De projekt som är markerade på kartan omfattar drygt 2500 lägenheter och ca 1400 arbetsplatser. En del är på planeringsstadiet medan andra är nyligen inflyttade. Fördelningen mellan hyresrätt och bostadsrätt är ungefär 50/50 vilket stämmer väl överens med övriga projekt i Stockholm. Av de projekt som är redovisade på kartan utgörs 8 % av småhus. I stadsdelen Farsta som helhet är ca 10 % av bostäderna småhus idag.

Områden med pågående utbyggnad och planering för ny bebyggelse är markerade med blå ringar.
 --- Områdesgräns

Historik

ABC-staden Farsta

Stockholms befolkning ökade i allt större takt under första delen av 1900-talet. På 1940-talet utreddes och diskuterades Stockholms framtid som blivande storstad. I skriften *Det framtida Stockholm* från 1945 drog stadsplanedirektör Sven Markelius och hans medarbetare upp riktlinjerna för hur staden skulle tillåtas expandera - och hur de framtida stadsdelarna skulle se ut. Några år tidigare hade stadsfullmäktige beslutat att tunnelbanan skulle byggas, vilket var en viktig förutsättning för programförklaringen.

Från och med slutet av 1940-talet växte nya förorter upp i de lantliga omgivningarna väster och söder om staden till övervägande del utformade efter idéerna i *Det framtida*

Stockholm. I mitten av stadsdelen skulle det finnas ett centrum med nödvändig kommersiell och kollektiv service. Bostadshusen skulle vara av olika storlek och karaktär för att ge en variationsrik stadsbild och erbjuda moderna bostäder. Byggnaderna skulle uppföras som hus i park, med bevarad naturmark och med sjunkande exploateringsstal från centrum och utåt. Alla bostäder skulle ligga på gångavstånd från tunnelbanan och genom trafikseparering skulle bilar kunna föras fram i området utan att störa gångtrafiken.

För att undvika att de nya stadsdelarna förvandlades till sovstäder skulle två större distriktscentra etableras i de mest perifera områdena. Dessa så kallade ABC-städer skulle erbjuda en högre grad av stadsmässighet och innebära större

självständighet gentemot innerstaden. I ABC-städerna skulle det finnas stora arbetsplatser (A) förutom bostäder (B) och utbudet i centrum (C) skulle vara tillräckligt brett för att minimera behovet av resor till innerstaden. I den andan planerades och byggdes Vällingby som blev Stockholms första ABC-stad.

Generalplanen för Farsta, Stockholms andra ABC-stad, utarbetades av bl.a. Sven Markelius, Göran Sidenbladh och Torsten Westman och antogs 1955. Planeringen hade påbörjats redan på 1940-talet men försenats av diskussioner kring hur tunnelbanan skulle dras fram, men även av den utbredda åsikten att Farsta egentligen var för naturskönt för att exploateras.

Farsta Gård var en stor jordbruksenhet med medeltida anor som präglade sitt omland till långt in på 1900-talet. Nynäsbanans tillkomst vid sekelskiftet 1900 förde med sig en del villabebyggelse på gårdens ägor, men kommunikationerna var inte särskilt goda och villorna blev aldrig särskilt många. Omgivningarna var därför fortfarande mycket lantliga när det nuvarande Farsta började byggas ut.

I inledningsskedet avsåg man sköta exploateringen likadant som i Vällingby, där centrum och större delen av bostadsbebyggelsen uppfördes i stadens regi med hjälp av det kommunala bostadsbolaget Svenska Bostäder. Stadsplanekontoret hade redan hunnit långt med planeringsarbetet när den borgerliga majoriteten i Stadshuset på hösten 1956 beslutade att Farsta centrum istället skulle uppföras i privat regi. Uppdraget att projektera och bygga Farsta centrum gick till konsortiet AB Farsta Centrum som hade bildats för ändamålet hösten 1956 av sex ledande byggföretag. För den arkitektoniska utformningen anlätades arkitektkontoret Backström & Reinius Arkitekter AB.

Kort om stads- och landskapsbild

Farsta byggdes i slutet av 1950-talet som Stockholms andra distriktscentrum med tillgång till A-arbetsplatser, B-bostäder och C-centrum. Exploateringen skedde på Farsta gårds ägor mellan sjöarna Magelungen och Drevviken. Naturlandskapet är bergigt och småkuperat med en handfull dalstråk i nord-sydlig riktning. Dalarna bestod tidigare av åkermark medan det bergiga landskapet var skogklätt. Förkastningsbranter, bergsryggar, dalgångar och stränder utgör viktiga landformer.

Farsta centrum är en kulturhistoriskt intressant helhetsmiljö där planform, markbehandling och byggnadsutformning samverkar. Bilen har en framträdande roll. En modernistisk stadspark är anlagd i dalstråket strax norr om centrum.

Bostadsbebyggelsen är placerad på de omgivande kullarna, uppförd i avgränsade grupper med omgivande förädlad naturmark, s.k. naturpark, för att ge orientering och nära rekreation. Sänkorna är avsatta för naturparker med gångstråk, skolor med idrottsplatser eller för större trafikleder. De större trafikstråken utgör stadsdelens infrastrukturella barriärer.

Gatustrukturen är slingrande och anpassad till topografin. Bebyggelsen relaterar till gatorna men är fritt placerad och

följer höjdkurvorna. Närmast gatorna finns ofta smal parkmark med trädplantering, i gatukorsningar ofta bredkroniga ekar.

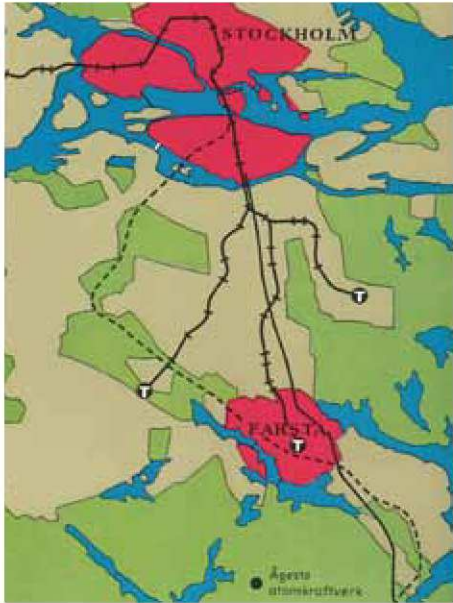
Farstas centrala bebyggelse är storskalig. Centrum markeras genom punkthus i 16-17 våningar och övriga byggnader är mellan 7-11 våningar. Den mellanstora yttre bebyggelsen består av lamellhus i 3-4 våningar. Närmast flerbostadshusen finns gräsmattor i en flytande övergång mot naturpark. De oregelbundet placerade husen har informella, ickeprivata, ofta kuperade gårdar och siktlinjer mellan hus och genom portiker.

Farstas perifera bebyggelse består främst av radhus med små trädgårdar och garagelängor. Den småskaliga bebyggelsen är placerad i grupper som omringas av skog eller naturslänter.

Närmast Nynäsvägen ligger Telia, Farstas största arbetsplats, med sina välkomponerade anläggningar och höga torn som landmärke.

Farsta gård har bevarats vid Magelungen. Det omgivande öppna landskapsrummet används för rekreation. Där finns bad och idrottsplats och en anlagd strandpromenad.

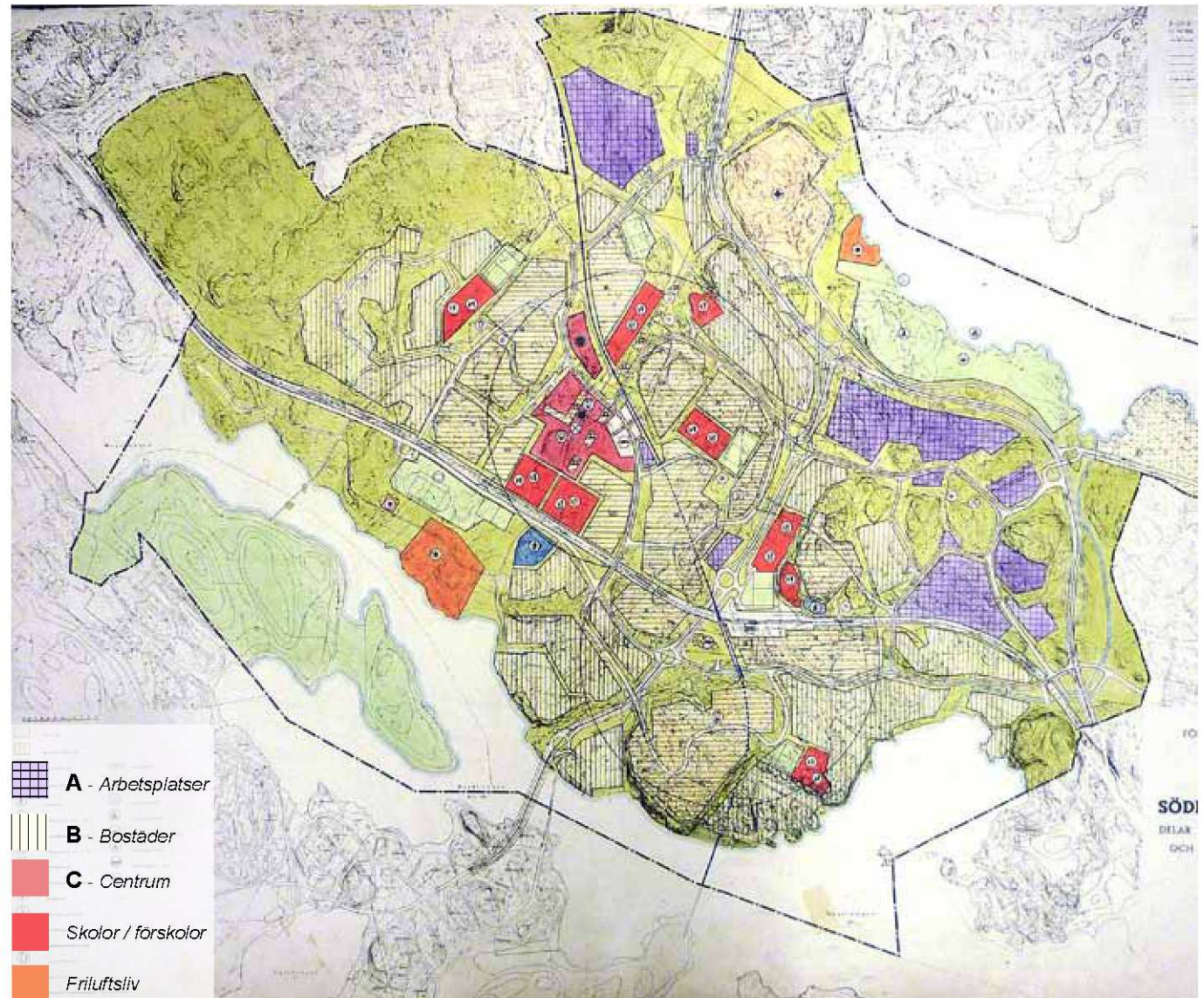
Senare bebyggelse tillägg har oftast placerats i tidigare obebyggda dalstråk, men även passats in i befintliga bebyggelsegrupper.

Satellitstaden Farsta med energiförsörjningen tryggad av det egna atomkraftverket. Ur AB Farsta Centrums reklamroschyr 1959.

Centrum planerades för att minimera behovet av resor till innerstaden. Damm vid Farsta torg, foto från 1961.

Generalplan för Farsta år 1955, utarbetad av Sven Markelius, Göran Sidenblad, Torsten Westman.

Vid mitten av 1950-talet passerade förorterna Stockholms innerstad i folkmängd och Sverige var det land i Europa som hade flest bilar per invånare. Som en följd av detta fick bilismen en betydligt mer framskjuten position i Farsta än i Vällingby. Runt centrum finns underjordiska garage och matargator och de stora parkeringarna i omedelbar anslutning till centrum hade ursprungligen plats för 2000 bilar. Farsta centrum dimensionerades för ett kundunderlag på uppåt 100 000 och troddes kunna bli hela Södertörns storcentrum. I anslutning till Farsta centrum ligger en påkostad parkanläggning som tänktes utgöra stadsdelens stadspark. Det är en naturlig dalgång vars fria gruppering av vegetation står i samklang med den fria grupperingen av byggnader runt omkring, allt ritat av Backström & Reinius.

Bostadsområdena i Farsta uppfördes till största delen av allmännyttiga bostadsbolag men även HSB och SKB samt privata byggherrar finns representerade. Ofta har enskilda arkitekter satt sin prägel på de olika bostadsföretagens hela bostadsbestånd. Mellan 1956 och 1962 byggdes bostäder för över 30 000 invånare i Farsta. Centrum annonserades genom att man placerade grupper med höga punkthus och stjärnhus i dess närhet. Dessa kombinerades med skivhus och längre bort byggdes områden med lamellhus, punkthus och radhus.

Den sammanhållna radhusbebyggelsen i Farsta är ett fint exempel på hur just den bostadstypen slog igenom i Sverige under 1960-talet. Farstas bebyggelse har placerats avhängigt topografin och så lite ingrepp i terrängen som möjligt har gjorts. Toppar accentueras ofta med höga hus medan den låga bebyggelsen följer höjdd kurvorna i de lägre partierna. Mellan

husen har stora ytor med naturmark lämnats enligt tanken om hus i park. De utsparade grönområdena mellan husen skulle både ge överblick och underlätta orienteringsförmågan i stadsdelen, men även ge utrymme till spontana friluftaktiviteter.

I Vällingby misslyckades man delvis att förena boende och arbete i samma område. När Farsta byggdes satsades därför kraft på bostäder och centrum i första hand. Stora arbetsplatser utlokaliserades emellertid även till Farsta, t.ex. Televerkets komplex vid Nynäsvägen. I Farsta uppfördes tre skolor och ett gymnasium samt en mängd barnstugor. I slutet av 1960-talet byggdes Farsta sjukhem öster om Nynäsvägen.

Farsta centrum försörjdes med el och fjärrvärme från kärnkraftverket R3/Adam i Ågesta som var i bruk 1963-1974. Utbudet av både kommersiell och social service skulle enligt

Farsta centrum planerades efter bilismens genombrott med god tillgänglighet för bilar. Foto från 1962, Storforsplans parkering.

Flygbild över Farsta centrum från 1961.

Televerkets komplex vid Nynäsvägen.

planen vara komplett och därtill hörde även möjlighet till friluftsliv. I slutet av 1960-talet var centrum och flertalet bostadsområden färdigställda och det blev dags att ta tag i invånarnas möjlighet till rekreation. En idrottsplats anlades norr om centrum och en stadsplan togs fram för området närmast Farsta Gård som innehöll strövområden, promenadvägar och ett friluftsbad vid stranden. Farsta Gård ringades in som ett mindre kulturresevat med bevarade kulturbyggnader och fornlämningar och på platsen för ett par större ekonomibyggnader reserverades mark för en idrottsanläggning med bad och parkering.

Larsboda utgjorde under planskedet en del av Farsta, men fick sitt eget namn och gränser år 1955. Larsbodas starkt kuperade landskap var mycket naturskönt och många beklagade särskilt att stora delar lades ut som industriområde.

Farsta idrottsplats 1970, en viktig del i ABC-staden för att tillgodose invånarnas möjlighet till rekreation.

Närmast gränsen mot Farsta anlades Larsbodaskolan i en dalgång. På höjden ovanför byggdes höga skivhus och nedanför höjden några radhusområden.

Farsta strand planerades på 1950-talet som en mindre grannskapsenhet med ett visst mått av kommersiell service, omsorg, skola och idrott. Den första bebyggelsen stod färdig 1957 och på 1960-talet kompletterades området med flerbostadshus, radhus och villor. Först 1971 förlängdes tunnelbanan till Farsta strand.

Sedan 1980-talet har Farsta förtätats i liten skala. Det rör sig ofta om tätt bebyggda enklaver uppförda i sin tids stil på obebyggda tomter eller utbyggnad av daghemspaviljonger. Farsta strand förtätades på 1980- och 90-talen med kvarterslik bebyggelse och ett torg nära tunnelbanan.

Farsta strand förtätades på 1980- och 90-talen med kvarterslik bebyggelse och ett torg nära tunnelbanan.

Under de senaste 10 åren har förtätningen ökat väsentligt. Det rör sig delvis om enstaka tillägg till befintliga bebyggelsegrupper, tex nya punkthus i äldre punkthusenklaver, med en utformning anpassad till dessa. Framförallt har omfattande bebyggelse tillförts i tidigare obebyggda eller glest bebyggda dalstråk. Längs Ågesta broväg pågår sedan fem år tillbaka ett större stadsbyggnadsgrepp med kvarterslik bebyggelse på tidigare verksamhets- och parkeringsytor. Ny bebyggelse har även uppförts i etapper längs dalgången mellan Forshagagatan och Värmlandsvägen, vid f.d. Västboda skolgård.

Ny kvarterslik bebyggelse i dalgången längs Ågesta broväg.

Övergripande karaktärsdrag

Landskapsbild

Farsta ligger mellan de båda sjöarna Magelungen och Drevviken. Det ursprungliga naturlandskapet är bergigt, småbrutet och delvis kraftigt kuperat med branta bergskanter. I nord-sydlig riktning löper en handfull dalstråk, av vilka dalgången där Ågesta broväg idag löper utgör det största. Dalarna bestod tidigare av odlingsmark, medan det bergiga landskapet var skogsklätt. Vid Farsta centrum har en ursprunglig dal i landskapet tagits tillvara och vidgats genom plansprängning. I norr och söder mot sjöarna öppnar sig större och flackare landskapsrum.

Förkastningsbranter, bergsryggar, dalgångar och stränder utgör viktiga landformer för upplevelsen av Stockholms landskapsbild och naturkaraktär. De viktigaste finns utpekade på sociotopkartan (se sid 53). I Farsta är slänterna mot Magelungen och runt bostadsbebyggelsen vid Larsboda markerade, liksom samtliga vattenområden.

Skogen på berget bakom Farsta IP tydliggör dalgången.

Planstruktur

Farsta är utformat som ett Stockholm i miniatyr. I Farsta centrum finns service, handel, arbetsplatser och kommunikationer i form av trafikleder, tunnelbana och pendeltåg, att jämföra med Stockholms centrala delar runt Sergels torg. Utanför Farsta centrum tar bostadskvarter vid, närmast centrum med ett högt exploateringsstal som sjunker med avståndet till centrum.

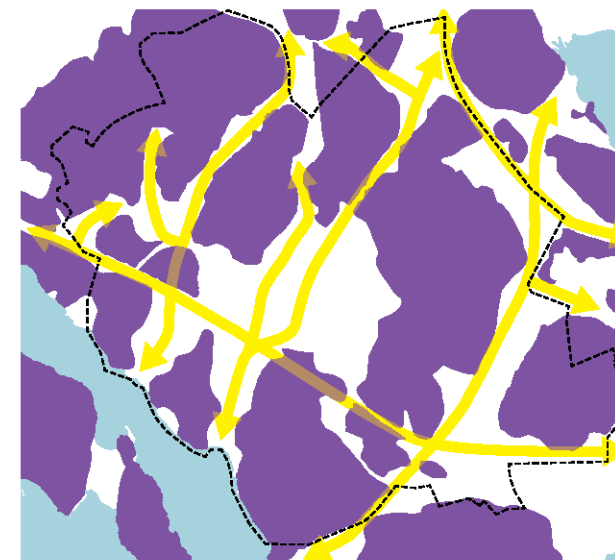
Bebyggelsen är placerad på kullar, motsvarande bebyggelsen på malmarna i Stockholms innerstad som ligger på öar eller landtunga. Inne bland bostadsbebyggelsen finns begränsade servicefunktioner. Motsvarigheten till innerstadens vattenrum är dalarna mellan bebyggelseenheter. Dessa har i Farstas tidiga planer lämnats som naturparker med gångstråk eller nyttjats för skolor eller trafikleder.

Dalgångar (vitt) och höjder (lila) i landskapet. Den äldre bebyggelsen är lokaliserad till landskapets höjder, som öar i landskapet.

Längst bort från centrum finns stadens industriområden och villaområden. I Farsta motsvaras dessa av verksamhetsområden och radhusbebyggelse.

Planformen är tillkommen inom en ekonomisk begränsning – så lite sprängning som möjligt och bebyggelse på hälleberget där grundläggningen var god. Nödvändigheten gav upphov till det medvetna gestaltungsgrepp som planen följer. Gatustrukturen är slingrande och de större vägarna såväl som gångvägarna följer dalstråken. Bebyggelsen och gatorna följer topografin och är orienterade längs med höjddurvorna. Den sparade naturmarken runt bostadsgrupperna skulle möjliggöra siktlinjer och bättre orienterbarhet i området. Naturmarken skulle ge de boende naturupplevelser och utblickar motsvarande vattenrummet i

Landskapets huvudriktningar följer nord-sydliga stråk. Det finns även ett fåtal öst-västra dalstråk, där de stora trafiklederna placeras.

Häradsekonomska kartan från 1906 med platser i dagens Farsta markerade. De tidigare åkermarkerna bibehölls öppna för rekreation och skola/idrott när området byggdes ut.

centrala staden. Mycket småskalig bebyggelse finns ibland i omedelbar anslutning till storskalig, men övergången mjukas upp av mellanliggande naturmark.

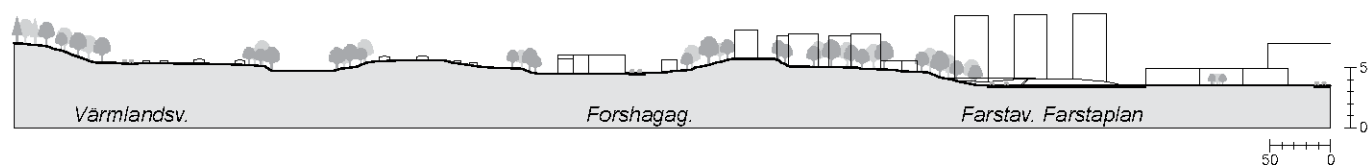
Planen är symmetriskt uppbyggd av likvärdiga beståndsdelar sett från centrum. Tunnelbanestation och busstorg ligger vid centrum i stadsdelens mitt. Själva centrum omges av fyra parkeringsytor; två större i öst och väst och två mindre i norr och syd. De sex högsta punkthusen i Farsta står i grupper om tre, diagonalt på var sida centrum och annonserar på så vis centrum i landskapet. De lägre punkthusen står i grupper i öst och väst och omges av lamellhus.

De större huvudgatorna ringar in olika bebyggelseenkla- ver på de mellanliggande höjderna, vilka angörs via säckgator eller angöringsvägar som formar en ögla. Farstavägen är

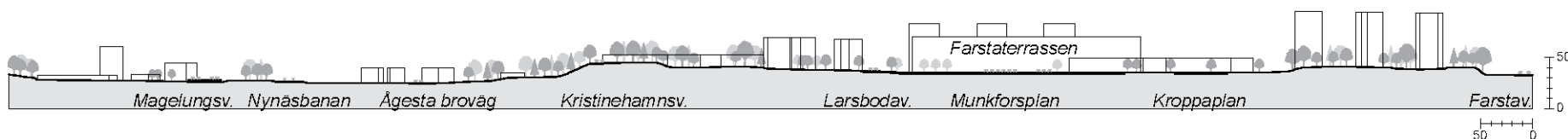
den enda sammanbindande angöringsvägen mot centrum mellan Magelungsvägen och Nynäsvägen. Den följer ett dalstråk och löper i en bøj runt centrum i söder. Centrum och gymnasiet ligger synligt från vägen, medan övrig bostadsbebyggelse ligger tillbakadragen bakom park- och naturmarkspartier. Senare tids tillägg kring Farsta gymnasium ligger istället synliga nära vägen.

Övriga angöringsvägar mot centrum och de sammanbindande gatu- stråken i stadsdelen utgörs av breda gaturum, där bebyggelse synligt frontar gatan. Längs Nykroppagatan och Larsbodavägen leder anlagda gatuparker mot centrum. Vanligt är annars att parkeringsytor finns placerade på den generösa förgårdsmarken mot gatan.

I Farstas utkanter ligger bebyggelseenkla- verna helt avskilda, inbäddade i bevarad naturmark mot de större vägarna.

Sektion A1-A2 visar Fagersjöskogens sluttning ner mot värmlandsvägen och Rödögas dalgång omringad av radhusbebyggelse på höjderna. Fd Västboda skolgård med ny bebyggelse och höjdpartiet med punkthus. Till höger de tre höga punkthusen vid centrum samt det flacka partiet kring Farsta centrum.

Sektion B1-B2 visar hur bebyggelsen vid Farsta strand till vänster ligger separerade från senare tids bebyggelse- tillägg vid Ågesta Broväg genom Nynäsbanan. Till höger Farsta centrum som markeras av grupper om tre höga punkthus, vilka till höger accentueras av den topografiska placeringen.

Principillustration över
ABC-staden

- A** - Arbete
- B** - Bostäder, hög exploatering, flerfamiljshus
- B** - Bostäder, låg exploatering, enfamiljshus
- C** - Centrum

 Naturmark	 Bebyggelseöar i naturmark	 Parkering
 Dalgång, rekreativstråk	 Senare tillägg i dalstråk	 Fondmotiv centrummarkörer
 Senare tillägg i dalstråk	 Gatuparkstråk	 Punkthus i grupp / på led
 Gatuparkstråk	 Bebyggelse frontar gata	 Verksamheter i områdets utkant
 Bebyggelse frontar gata		 Rekreation i områdets utkant
		 Befintlig bebyggelse
		 Planerad bebyggelse/ under uppförande
		 Områdesgräns

Principillustration över övergripande karaktärer i ABC-staden Farstas uppbyggnad.

Bebyggelsens och den bostadsnära grönskans karaktär ABC-staden Farsta

ABC-staden Farstas bebyggelse förekommer inte som solitära enheter, utan är alltid samkomponerad i grupper om punkthus, lameller, skivhus eller radhus. De olika bebyggelseenklaverna har ofta olika utseende beroende på de olika byggherrarna och arkitekterna, ett medvetet val från staden, men inom den enskilda enklaven har byggnaderna med få undantag en enhetlig utformning eller något varierat utseende på samma tema.

Bebyggelsen är uppförd i tidstypisk modernistisk stil, ofta med särpräglad arkitektonisk utformning. Endast i centrum förekommer ornamentering för dess egen skull.

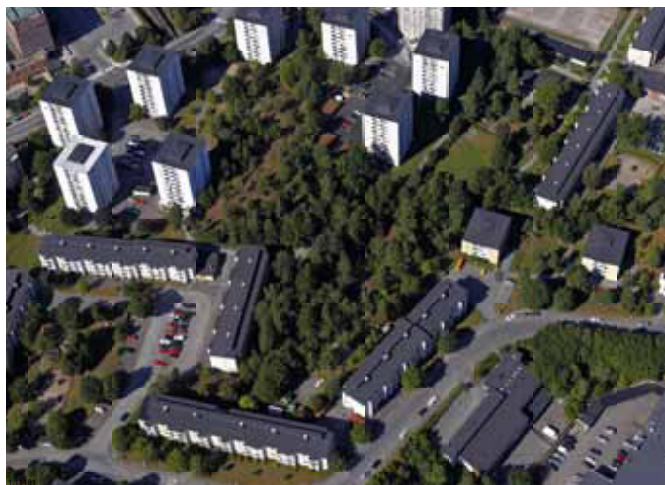
Byggnaderna består till övervägande del av lugna volymer, fasader och takformer. Balkonger är placerade i lodräta rader och ger ibland en skulptural effekt. Fasaderna består av tegel eller puts. Bebyggelsen är planerad som hus i park med bevarad och förädlad natur mellan husen, så kallad naturpark.

Byggnaderna relaterar till gatorna men är nästan aldrig direkt orienterade mot framförvarande gata. Närmast gatorna finns nästan alltid en grön remsa. Äldre tallar och ekar utgör karaktärsträd i Farsta. Ett återkommande motiv är bredkroniga ekar som följer släntfoten av ett berg och vars grenar sträcker sig ut över gaturummet. Ekar förekommer också ofta som solitärträd vid gatuhörn eller i mindre dungar vid förgårdsmark.

Farsta centrum

Utformningen av centrum med varuhus kring ett långsmalt torg bygger på de erfarenheter arkitekterna gjort i Vällingby. Istället för en öppen plats utan tydlig riktning har man förlagt butikerna längs det stråk där människoströmmarna förväntades gå fram, och således utformades den centrala platsen mer som en utvidgad gata med sidoordnade gränder än som ett öppet torg.

Inspirationen kom från Piazza dell' Erbe i Verona. De låga centrumbyggnaderna står i kontrast till den omgivande bostadbebyggelsen i större skala. Byggnaderna kring torget gavs en enhetlig höjd på två våningar som ger en intim och sammanhållen rumsverkan tillsammans med skärmtaken över butiksvåningarna. Takfotshöjden är inte fixerad i planen utan varierar från byggnad till byggnad. Det som skiljer byggnaderna mest är de individuellt utformade fasaderna i helt olika material. Syftet var att låta varje företag profilera

Bebyggelsen är samkomponerad i grupper och planerad som hus i park, med förädlad natur mellan husen.

Bredkroniga ekar som följer släntfoten av ett berg är ett återkommande motiv i stadsbilden i Farsta.

Piazza dell' Erbe i Verona inspirerade till utformningen av Farsta torg, med en karaktär av utvidgad gata.

sig i centrummiljön. Farsta centrum utlöste en livlig debatt i pressen. Den fria form som präglar fasaderna och är oavhängig innehållet i byggnaderna sågs av somliga som en ny fri estetik och ett demokratiskt genombrott, andra såg det som dekoration, inte arkitektur, och som något djupt oärligt.

Torget utformades för att även vara en inbjudande vistelsemiljö. Marken är belagd med smågatsten med betongytor närmast byggnaderna. En trädunge planterad som en oval ger skugga och mitt på torget finns skulpturfontänen "Farstafontänen" av Per-Erik Willis. Den ursprungliga plaskdammen har lagts igen och flera ursprungliga blomsterrabatter har försvunnit. Torget lystes ursprungligen upp av belysningsstolpar med klotformade opalglas som senare har bytts ut. Norra änden av torget fungerar som marknadsplats.

Invigningen av Farsta centrum 1960.

Runt centrum finns två större och två mindre bilparkeringar, som skapar ett visst avstånd till bostadsbebyggelsen och visar hur viktig biltillgängligheten var för Farsta centrum utformning.

Centrum utformades för att kunna växa och åren efter invigningen tillkom flera byggnader, framför allt innehållande arbetsplatser. Mest framträdande är f.d. Folksam's jättelika kontorsbyggnad intill Storforsplan från mitten av 1960-talet i betydligt stramare stil än centrum i övrigt.

Telia

Farstas viktigaste arbetsplats var från början Televerkets laboratorier som uppfördes 1958-1964. Den strängt geometriskt utformade anläggningen har fyra höga putsade skivhus som annonserar sig mot Nynäsvägen och ett 86 meter högt telekommunikationstorn som syns vida omkring.

Bilparkeringar vid Storforsplan. De sidoordnade gränderna är en del av torgets centrumfunktion.

Inne i anläggningen kombineras de höga husen med flera låga huskroppar. De öppna rumsligheterna har en stram men påkostad markbehandling med både geometriska planteringar och mjukare former.

Några år senare, 1966, flyttade Televerkets huvudkontor till Larsboda, strax öster om analysområdet. Denna anläggning ritades av samma arkitekter, Gösta Danielsson och Bengt Hidemark, som här tog ett helt annat grepp. Den välbevarade miljön består av tre till fyra våningar höga längor med fasader av rå krattad betong och ett repetitivt formspråk. De förskjutna byggnadskropparna omsluter intima gårdar med planteringar är samkomponerade med byggnaderna. Atriumgårdarna ritades av landskapsarkitekt Sven-Olov Nyberg i en gestaltning som nu utgör en modern klassiker inom svensk landskapsarkitektur.

Telias karaktäristiskt putsade skivhus och väl omhändertagna utemiljö.

Storskalig bebyggelse – punkthus och skivhus

Farsta har till del en mycket storskalig bebyggelse. Det rör sig om höga punkthus, men även om omfångsrika skivhus som är placerade inom en radie av 500 meter från centrum. De är ofta placerade på höjder som därigenom accentueras och dramatiseras. De högsta punkthusen finns i grupper närmast centrum och består av 16-17 våningar. Höjden annonserar centrumfunktionen och lämnar marken fri för handel och trafik. Övriga punkthus och skivhus varierar mellan 7-11 våningar. Hushöjden inom varje enklav kan variera beroende på vilken nivå i terrängen husen ligger, så att resultatet blir en gemensam taklinje.

Punkthusen är placerade för att ge goda ljusförhållanden med en sida snett mot norr. De är placerade i förhållande till varandra så att utblickar ges från alla lägenheter. Mellan byggnaderna ringlar sig vägarna fritt, medan husen står i ett regelbundet planmönster. Det innebär att husen ofta står

vinkelställda med gavel mot gatan. Runt punkthusen finns klippta gräsytor i gränsen mot parkytor eller i en flytande övergång mot sparad naturmark. Kännetecknande är att förgårdsmarken upplevelsemässigt underordnar sig den allmänna marken och att privata gårdar saknas. Entréer mot gatan accentueras med granitmurar, terrasser i kuperade lägen och mindre planteringar. Där naturmarken möter bebyggelsen blir karaktären lite mer öppen, men spåren av naturmarken syns tydligt på förgårdsmarken och inne på gårdarna.

Punkthus längs Larsbodavägen, med ena sidan i suterräng mot park.

Punkthus vid Storforsplan, exempel på den högsta bebyggelseskalan i Farsta.

Norr om centrum finns en grupp höga skivhus och punkthus, placerade runt en kulle med sparad naturmark.

Skalmötet är dramatiskt mellan de höga skivhusen på berget och de lägre liggande radhusen vid Larsboda.

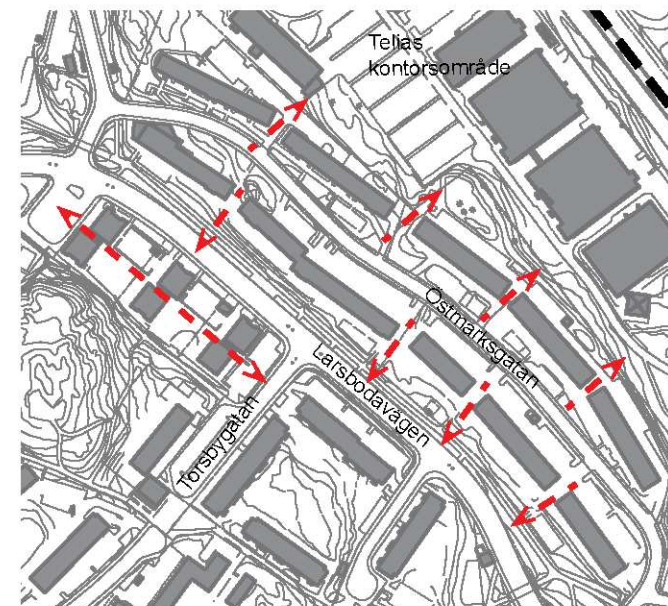
Mellanstor bebyggelse - lamellhus

Farstas mellanstora bebyggelse består av lamellhus i tre till fyra våningar i tydlig sen 1950-talsstil. Ofta finns garage i bottenvåningen och husen får därigenom en något större skala än bebyggelse från det tidiga 1950-talet. Garagevåningarna vetter oftast mot parkeringsytorna på förgårdsmarken, vilket medför slutna socklar mot gaturummen. I några få bebyggelseenkla lever en äldre utformning kvar. Lamellhusens placering följer kullarnas höjdkurvor. Den oregelbundna placeringen eller användningen av portiker skapar ofta siktlinjer mellan husen och informella gårdarum.

Den topografiska anpassningen innebär kuperade gårdar med sparade bergspartier. Gårdar och förgårdsmark är funktionellt indelade med lekytor och sittplatser, vilka ofta ramas in av häckar eller staket. Formspråket är strikt och geometriskt. Raka gångstråk följer bebyggelsen längs fasad. Många ekar, tallar och björkar har sparats när området byggdes ut och står på gräsmattor solitärt eller i grupp. Lönn och oxel är vanligt förekommande planterade trädsorter.

Portiker och öppningar mellan byggnaderna ger genomsikt genom kvarteren.

Exempel på bostadsgård från Nykroppagatan. Angöring till bostäderna följer längs fasaderna. I det centrala gårdsrummen finns generösa ytor med plats för både lek och umgänge. Naturmarkskullen har på ett självklart sätt integrerats i gårdsmiljön.

Exempel från Kristinehamnsgatan på Farstas mellanskala - lamellhus med tidstypisk utformning.

Låg bebyggelse – radhus och villor

Farstas låga bebyggelse består främst av radhus med egen tomt och separata garagelängor. Radhusen är placerade i grupper som omringas av skog eller naturslänter, och placerade så att trädgården möter naturen. Många av radhusen är utformade med suterrängvåning. Fasaderna är enkla, ofta ljust putsade med inslag av tegel i gavlar, brandmurar etc. Närmast Magelungen finns inslag av fristående villor, både mindre villor från tiden runt 1960 och större villor från tiden för Södertörns villastad. De äldre villornas ursprungliga tomtstorlek förminskades kraftigt när radhus- och villaområdet planlades. Även den lägsta bebyggelsen följer kullarnas höjdkurvor.

Radhusområdet vid Rottnerosbacken skiljer ut sig från övriga radhusmiljöer genom en småskalig utemiljö med mindre parker integrerad med bebyggelsen. Till varje bebyggelsegrupp hör en gemensam grönyta, ofta som gläntor, och lokala små lekplatser. Hökarängsskogen integreras med bebyggelsen.

Radhus i suterräng med fin topografisk anpassning och utblickar mot Farsta simhall.

Vid Rottnerosbacken finns mindre parkytor insprängda vid varje radhusenhet, med övergångar mot naturen i Hökarängsskogen.

Även den lägsta bebyggelsen följer höjdkurvorna och på slänterna finns uppvuxen vegetation kvar som förtydligar landformen. Exempel med villor från Rödkindavägen.

Den lägsta bebyggelsen utgörs till övervägande del av radhus, med omsorgsfullt utformade gaturum och förplatser. Ex Sunnemobacken.

Kompletterande bostadstillägg

Farstas yngre bebyggelse är koncentrerad till de låglänta områdena som tidigare lämnats obebyggda eller nyttjats för skolor, idrott, vägar eller gångstråk. Gemensamt för den nyare bebyggelsen, oavsett om den tillkommit på 1980-talet eller 2010-talet, är att den i hög grad präglas av sin tids ideal och i liten grad har en relation till den äldre bebyggelsens karaktär och planmönster. Den postmoderna stil som byggnaderna oftast har innebär större variation i byggnadsvolymer och fasaduttryck och i markbehandlingen har man frångått idén om förädlad naturpark.

Förtätnings- och infillbebyggelse under 2000-talet skiljer ofta ut sig från äldre bebyggelsemiljöer genom att parkeringen är inrymd i parkeringsdäck eller garage under gårdar. Därigenom undviks stora parkeringsytor på gårdarna men garagen kan samtidigt medföra slutna socklar eller enklare gårdar utan tillräckligt jorddjup för att stora träd ska kunna etablera sig. Den äldre bebyggelsen har ofta flytande

övergångar mellan kvartersmark och park, vilket mentalt förstörar parken, då gårdsmiljöerna läses in som en del av parkrummet. Det medför samtidigt en osäkerhet om vad som är allmänt och vad som är privat. Senare tids grönytor runt bebyggelsen har därför präglats av viljan att tydligare gestalta gränsen mellan privat och offentligt. Gårdarna har en mer sluten trädgårdskaraktär med små prydnadsträd och gränser mot allmänna ytor markeras av staket och häckplanteringar.

Några sentida större områden sätter sin prägel på Farsta. Det är bebyggelsen vid Magelungsvägen uppförd i början av 1990-talet vid tunnelbanestationen Farsta strand. Det är byggnader med fyra till sex våningar samt ett nio våningars punkthus. Planformen är tidstypisk med semislutna kvarter och innergårdar samt ett torg. Ljusrött fasadtegel, mönstermurade sockelvåningar, stora balkonger och varierande takfotshöjd inom samma husvolum ger husen dess tidstypiska stil.

Vid Ågesta broväg i anslutning till Farsta strand växer ny bebyggelse upp sedan sent 2000-tal, som utgör en ny årsring i Farsta med en ny planform och höjdskala. Det är tidstypisk bebyggelse i fyra till fem våningar där byggnadskropparna bildar stadslika kvarter. Parkeringslösningarna följer den traditionella ytterstadslösningen, med upphöjda parkeringsdäck eller större samlade markparkeringar.

Strukturen speglar en strävan mot att föra in en mer stadsmässig karaktär i ytterstaden, som mer relaterar till innerstadens förutsättningar med befolkade gaturum och entréer mot gatan. Dock saknas innerstadens variation och gaturummet längs Ågesta broväg har ett fortsatt storskaligt uttryck, där en enskild byggnad kan utgöra ett helt kvarter. Byggnadernas fasader relaterar till det äldre Farsta genom att samma material används över stora ytor. Fasaderna består oftast av slätputs, ibland tegel. Till skillnad mot äldre

1990-talets kvartersbebyggelse vid Farsta Strandplan.

Genomfartsleden Ågesta broväg har omvandlats till stadsgata, men där gaturummet fortfarande förmedlar storskalighet.

Ny bebyggelse längs Ågesta Broväg. Den skogsbeklädda slutningen har delvis sparats som blickfång. Gårdar tar vid i släntfot.

bebyggelse i Farsta ligger byggnaderna i liv med gatan vilket ger ett definierat gaturum. Trädrader följer gatan och mellan hus och trottoar finns smal förgårdsmark. Lokaler förekommer sparsamt, främst i läget närmast pendeltåget. Landskapsanpassning har skett genom att gårdsrummen öppnas upp mot bakomliggande parkmark. Bebyggelsen har ett anpassat skalmöte mot den kringliggande topografin genom att byggnadernas höjd motsvarar marknivån på angränsande slänkrön. Ågesta brovägs sträckning gör även att sikten längs dalbotten hålls öppen.

Ny bebyggelse har uppförts i etapper längs dalgången mellan Forshagagatan och Värmlandsvägen, vid f.d. Västboda skolgård. Enskilda förtätningsprojekt har efter hand adderats till platsen utifrån sin tids arkitektur- och stadsbyggnadsideal. Byggnadernas placering relaterar inte till landskapets riktningar, utan blockerar tvärtom dalgången.

Nya kvarter under uppförande längs Forshagagatan ligger parallellt mot gatan. Då gårdarna är underbyggda höjer de sig ovan dalgången.

Den sista etappen uppförs som slutna kvarter med underbyggda gårdar, vilket är ett nytt inslag i denna del av Farsta. Den tidigare lägre bebyggelsen har ersatts med större byggnadskomplex i 4-5 våningar som når upp till samma nivå som de intilliggande radhusen på kullen väster om dalgången.

Förtätning har även skett inom befintliga bebyggelsemiljöer. Det gäller främst enklaver med punkthus där nya byggnader infogats, vilka smälter in i befintlig planstruktur, topografi och arkitektur.

Andra fina exempel på anpassning till natur och topografi är kvarteret Fårö väster om Farsta gymnasium. Detta bygger i planformen vidare på intilliggande planstruktur och en stor andel äldre ekar har sparats nära bebyggelsekropparna, vilket skänker karaktär och historisk förankring. Användandet av portik ger genomsikt och möjlighet att passera genom kvarteret, vilket anknyter till de äldre miljöernas karaktär.

Friytor längs parkstråket vid järnvägen har tagits i anspråk för ny parkering. Kvartersgränsen markeras skarpt med klippta häckar.

Two punkthus som tillägg i befintlig struktur intill Larsbodsvägen följer den äldre bebyggelsens skala, med fin topografisk anpassning.

Vid det nya kvarteret vid Farsta gymnasium har äldre träd sparats nära byggnaderna. En portik ger transparens mellan gård och gata.

Exempel på fin markanpassning finns även i kvarteret mellan Kristinehamnsvägen och norra delen av Ågesta broväg. Där har en trädrida med ekar sparats i slänten bakom den nya bebyggelsen och gårdarna har ett mjukt möte mot backen, utan höga stödmurar som skär i slänten.

Parkerna och naturområdenas karaktär

Dalstrådsparker

Parkerna i Farsta utgörs av dalstrådsparker och gården, kännetecknade av öppna dalgångar eller gläntor mellan högre kullar och bergpartier. De inramas av sparade naturmarkspartier eller i vissa fall av bebyggelse i samkomposition med parkens gestaltning och topografi.

Parkerna har en lågmäld gestaltning med enkel programmering och utformning. På stora, mjukt skålformade klippta gräsytor finns inplanterade träd. Mindre lektytor eller sittgrupper återfinns ofta lokaliserade till brynkanterna. Prydnadsplanteringar eller buskage förekommer främst

som inramning av dessa platsbildningar. Parkfunktionerna är samlade i ytor med en stram geometrisk grundform, där ovalen är ett vanligt förekommande motiv. Större träd står solitärt eller i grupp i det klippta gräset, ofta med god sikt under grenverket.

Gatuparker

Parallellt med Larsbodavägen och Nykroppagatan följer smala anlagda parker med trädplanteringar längs med gatorna. Genom stråken leder gångvägar, som förbinder centrum med angränsande bostadsområden och länkar vidare i parkstrukturen mot bortomliggande parker.

Vid Nykroppagatan ligger stråket mellan gatan och parkeringsytor på förgårdsmarken, medan parkstråket längs Larsbodavägen följer släntfoten nedan den kulle som bakomliggande bebyggelse är placerad på. Uppe på höjden övergår parken i bostadsgårdar, vilket ger en glidande övergång mellan privat och offentligt och parkstråket upplevs bredare än bara parkmarken. Skalan längs stråket

är intim trots närhet till intilliggande gaturum genom bredkroniga ädellövträd och kompletteringsplanteringar i grupper av vanliga gatuträd som oxlar, vilka tillsammans skänker parkrummet dess karaktär. Längs slänten följer en naturmarksremsa, vilken övergår i mer öppna partier med inplanterade träd närmast centrum.

Smala naturparker med gångstråk

En stor del av Farstas grönområden utgörs av sparade grönstråk runt och genom bebyggelsegrupperna. Dessa har ofta en enkel karaktär med klippta gräsmattor eller ängsytor i kombination med den sparade skogsvegetationen. Ek och tall är karaktärsträd, ofta samlade i återkommande dungar längs stråken. I den förädlade naturmarken har mestadels träd från den naturligt förekommande floran planterats in, framförallt lönn och oxel. Hållmarker i form av mjukt rundade berghällar är ett annat återkommande motiv, ofta med bredkroniga ekar vid släntfoten.

Dalstråsparken mot Farstaängen börjar vid centrum. Parkens gestaltning är samkomponerad med kringliggande bostadshus.

Gatupark längs Larsbodavägen - gångstråk i släntfot med trädplanteringar parallellt med gatan.

Smala naturparker med gångstråk slingrar sig upp mot punkthusen

Magelungens stränder

Magelungens stränder har naturmarkskaraktär, med skogklädda bergsslänter, bakom vilka bebyggelsen ligger dold. Där klipporna möter sjön har en brygganläggning anlagts, som ger möjlighet till nära vattenkontakt. Längs stranden finns flera flackare partier med breda zoner med vass. Området vid Farsta IP och Farstabadet utgörs av en sammanhängande aktivitetspark. Strandzonen är här uppbruten med utblickar mot vattenrummet.

Vid Farsta IP ligger idrottsfunktioner som bollplaner och friidrottsytor i ett öppet och storskaligt landskapsrum. Den äldre idrottshallen ligger tillbakaskjuten i brynkanten underordnad landformen, medan den nyligen uppförda och enkelt utformade hallen i söder ligger på tvärs i dalen och blockerar kontakten mot vattnet.

Vid Farstabadet finns en öppen dalgång med ett odlingsområde i den övre delen och klippt gräs ner mot badstranden. Hela området angörs via en gemensam entré,

Magelungens öppna vattenrum inramas av uppvuxen vegetation längs de bergiga stränderna. Breda vassar följer strandlinjen, som bryts upp med öppna partier vid badet och Farsta gård.

Bryggpromenad utmed Magelungen ger vattenkontakt. Källa: Parkplanen.

Farsta gårds terrasser och fruktträdgård är en berikande parkmiljö.

Utblick över det inhägnade odlingsområdet vid Farstabadet.

Stads- och landskapselement

Landmärke

Farsta har en hög bebyggelseskala, där punkthus och skivhus med upp mot tio våningar utgör mer regel än undantag. Eftersom dessa utgör ett vanligt förekommande motiv i stadsbilden är det endast de extrema höjderna eller motiven som sticker ut. Tornet vid Telias kontor syns på långt håll från Nynäsvägen och många platser över hela stadsdelen. De båda grupperna om tre punkthus på ömse sidor centrum annonserar sig från långt håll och utgör de mest utmärkande landmärkena i stadsdelen. Värmeverkets skorstenar vid Farsta strand är ett annat tydligt landmärke.

Landform och vegetationsfronter längs slänter

Inne i stadsdelen utgör det småbrutna landskapet med bevarade vegetationsridåer ett återkommande karaktärsdrag. Vegetationen längs slänter förstärker landformen och ramar in dalstråken och gaturummen med tydliga gröna fronter. Det skogsklädda berget mot Magelungen utgör den viktigaste landformen och gröna fronten mot Farsta. Fronten upplevs tydligt när man angör området söderifrån

via Ågestabron eller från Farstanäset. Andra tydliga gröna fronter som upplevs från långt håll är de som ramar in Nynäsvägen inklusive slänten mellan Telias område och bakomliggande bostadsbebyggelse, skogsringen på berget runt Larsboda, berget längs dalgången vid Farsta Gård, Hökarängsskogens fronter samt slänten mot Farstavägen vid Farsta centrum. De viktigaste landformerna finns markerade på sociotopkartan, se vidare s. 53.

Torg och platsbildningar

Inom analysområdet finns två torgplatser, båda lokaliserade i anslutning till tunnelbanehallplatserna.

Farsta centrum

Farsta centrum har ett generöst och väl integrerat torg omringat av centrumets olika byggnader. Till torget hör även gränderna mellan byggnaderna, förplatser och framsidorna längs fasad mot parkeringsplatserna. På ömse sidor av det centrala torget finns förplatser, vid tunnelbanan respektive

ytan som länkar samman Storforsplan och Karlandaplan. Även centrumkyrkan har en förplats. Alla dessa delar upplevs som del av en helhet och har en gemensam torgfunktion.

Stieg Trenters torg

Stieg Trenters torg ligger vid tunnelbaneuppgången vid Farsta Strand. Torget utgörs av en cirkulär yta och fontän som markerar tunnelbaneuppgången.

Övriga platsbildningar

Utöver torgen finns ett fåtal platsbildningar med service eller centrumfunktioner kopplade till sig, men det är inget vanligt förekommande inslag i stadsbilden. Sunneplan öster om centrum utgörs främst av en parkering kantad av en låg butikslänga med tynande närservice. Genom indragna hörn med lokal i bottenvåningen markeras entrén till kvarteren vid Ågesta broväg från pendeltågen. Vid stationsuppgången finns även en platsbildning mot Brattforsgatan. Framför Telias personalrestaurang finns en fin plats inramad av prydnadsplanteringar och höga ekar. Gårdsplanen vid Farsta gård utgör en platsbildning i kulturhistorisk miljö.

Barriärer

I stadsbilden utgör genomfartslederna Magelungsvägen och Nynäsvägen storskaliga gaturum med höga trafikflöden, vilket skapar infrastrukturella barriärer. Framförallt motorvägen Nynäsvägen är omöjlig att passera annat än vid ett fåtal passager ovan eller under vägen. Parallellt med Magelungsvägen löper pendeltågets spårområde och tillsammans utgör dessa en kraftig barriär. Till skillnad från Nynäsvägen finns det dock fler korsningspunkter för gående och cyklister genom tunnlar under spårområdet. Tunnelbanans spårområde utgör barriär i de delar som ligger

De tre höga punkthusen i naturmark vid Farstavägen utgör tydliga landmärken på långt håll.

Molkomsbacken har en bebyggd fond i sitt topografiska höjdläge med en vegetationsfront längs slänten.

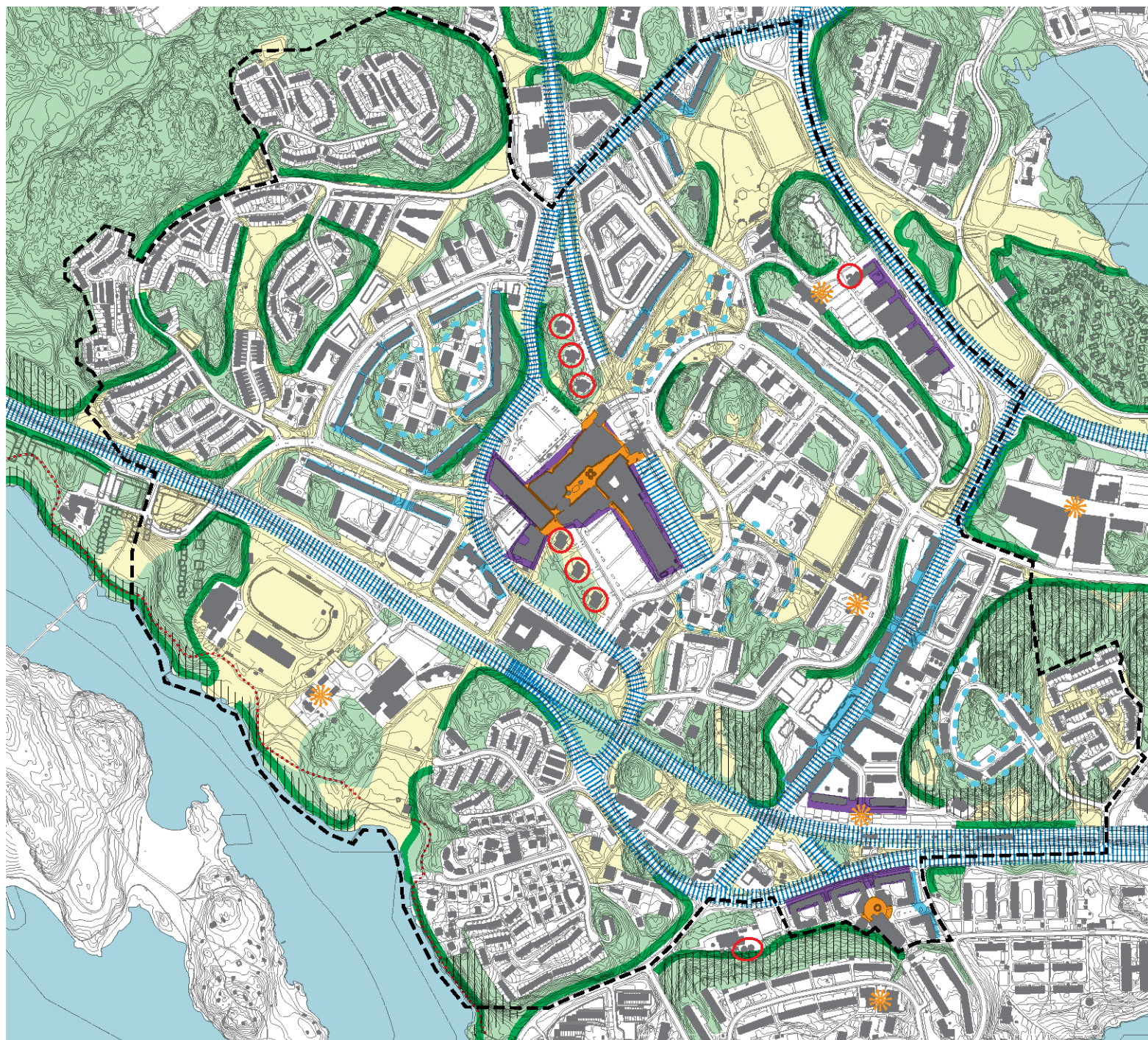
Landskapsanalys Farsta

Stads- och landskapsbild

- Sluten vegetationsyta
- Öppen yta
- Bebyggelsefront som utgör fondmotiv
- Bebyggd front
- Bebyggd fond i topografiska höjdlägen
- Vegetationsfront längs slänter
- Barriär
- Landform enligt Sociotopkartan
- Utblick vattenrum från strandpromenad
- Landmärke
- Platsbyggnad
- Torg
- Befintlig bebyggelse
- Planerad bebyggelse/under uppförande
- Områdesgräns

Stads- och landskapselement

Landskapsanalys Farsta

i markplan, norrut från Farsta centrum och närmast Farsta strand. Vid Farsta centrum löper tunnelbanan först på bro över Kroppaplan fram till perrongläget, och dyker efter stationen ner under mark hela vägen till Farsta strand.

Siktstråk och utblickar

De flesta siktstråken i Farsta följer vägrummen längs dalbottenarna. Eftersom de flesta gaturummen är breda är överblickbarheten generellt god. Framförallt längs de storskaliga landskapsrummen vid Magelungsvägen och Nynäsvägen samt längs Ågesta broväg finns mycket långa siktstråk.

Från pendeltåget har man vintertid en vid utblick mot det öppna landskapsrummet vid Farsta IP och inom Farsta Gård-området finns flera långa siktstråk över IP och mot vattnet. Längs Magelungens strand löper en strandpromenad från vilken vida vyer bjuds över vattenrummet.

Magelungsvägen och pendeltågets spårområde utgör tillsammans en kraftig barriär.

I parkmiljön är det den öppna dalen vid Farstaången som erbjuder långa siktstråk och utblickar. Övriga grönområden ligger i kuperad terräng eller består av flera mindre delområden visuellt avskärmade från varandra.

Vy mot fondmotiv

I Farsta saknas, utöver vattenrummen, de vida vyerna över de öppna ytorna. Istället är det långa vyer mot fondmotiv i form av höga byggnader som är kännetecknande. Stadsplanen är så komponerad att de höga punkthusen, som utgör landmärken vid centrum, utgör blickfång från alla håll när man närmar sig centrum. De, liksom Telias torn, är även synliga från många punkter runt om i stadsdelen.

Bebyggda fonder och fronter

Farsta har få tydliga bebyggelsefronter mot angränsande vägar som utgör karaktäristiska entrémotiv och från långt håll annonserar området utåt. Byggnaderna vid Telias verksamhetskomplex är en utmärkande front mot

Vy mot fondmotiv, ett av punkthusen i fonden från Nykroppagatan. Källa: google

Nynäsvägen. Bebyggelsefronterna vid Farsta strand och Ågesta broväg annonserar stadsdelen mot pendeltåget och Magelungsvägen. Inne i stadsdelen ligger Farsta centrum placerat i en storskalig, öppen kontext omgiven av stora parkeringsytor. Byggnaderna utgör fondmotiv från tillfartsvägarna och framförallt det höga skivhuset längs tunnelbanan utgör en viktig markör.

Ett tydligt signum för Farsta är de bebyggda fonderna i topografiska höjdlägen, där höga punkthus eller skivhus i grupp accentuerar höjden och utgör fondmotiv från långt håll. Inne i stadsdelen finns även ett flertal bebyggda fronter som ramar in de storskaliga gaturummen eller parkstråken, vilka upplevs lokalt i den aktuella miljön. Exempel på detta är huslängorna längs Larsbodavägen, Nykroppagatan, Ågesta broväg och mot Farstaången. De äldre husen följer terrängen vilket ger en mjukt böljande rumsavgränsning mot gata och park, medan senare tids tillägg vid Ågesta broväg ligger rakt och i liv mot vägen, vilket ger ett tydligare gaturum.

Vy mot fondmotiv, bebyggda fonder och fronter, barriär. Källa: google

Siktstråk, utblickar och vyer

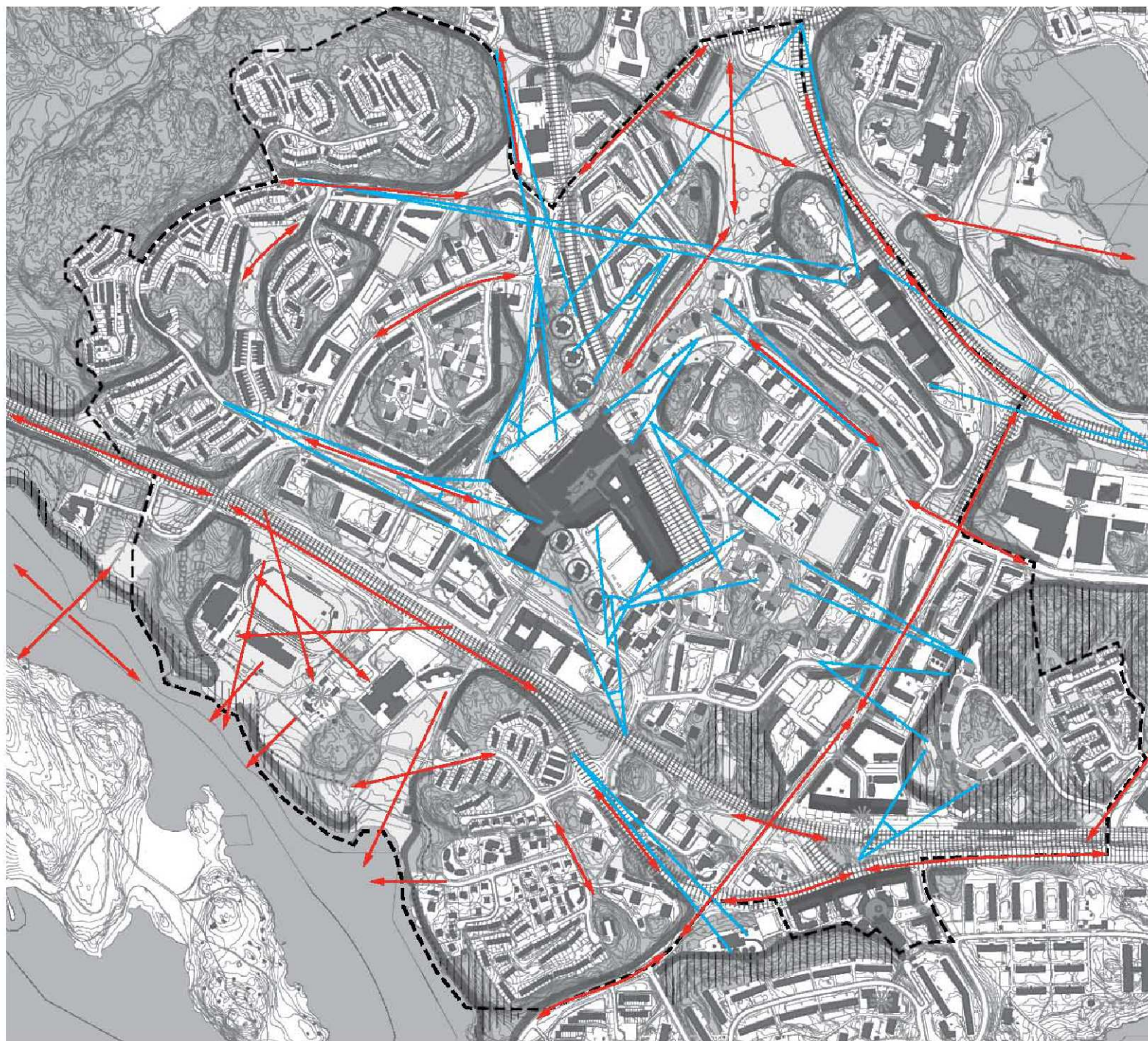
→ Siktstråk / utblick

A Vy mot fondbmotiv

■ Befintlig bebyggelse

□ Planerad bebyggelse/
under uppförande

--- Områdesgräns

Kulturhistoriskt värdefulla miljöer Stockholms stadsmuseums inventering och klassificering

Bebyggelsen i Farsta, Farsta strand och Larsboda har inventerats och klassificerats år 2004-08 av Stockholms Stadsmuseum. I Farsta har gjorts en så kallad totalinventering av bebyggelse uppförd före 1990, medan inventeringen av Larsboda och Farsta strand har gjorts selektivt och omfattar endast särskilt kulturhistoriskt värdefull bebyggelse uppförd före 1990. Koloniområden och parklekar är inte inventerade. Byggnadsklassificeringen används i det dagliga arbetet inom Stockholms stads olika förvaltningar; i samband med detaljplanering, bygglovsprövning och rivningsansökningar. De olika klasserna kan kopplas till plan- och bygglagens varsamhetsbestämmelser och förbud mot förvanskning vid ändring (PBL kap 8:13, 8:14 och 8:17).

De flesta byggnaderna i stadsdelen är klassade som gula – de har ett visst kulturhistoriskt värde och där gäller varsamhet vid ändring. Ett mindre antal välbevarade eller

särpräglade byggnadsmiljöer, ofta i centrala lägen, är klassade som gröna. Bland de grönklassade byggnaderna finns själva centrumanläggningen, samt flera höghusenklaver ritade av centrumarkitekterna Backström & Reinius, men även exempel på välbevarad och välkomponerad lamellhusbebyggelse, radhusbebyggelse och flera bevarade villor från tiden för Södertörns villastad. Farstas äldsta bebyggelsemiljö Farsta gård och en del av Televerkets modernistiskt särpräglade anläggning har klassificerats som blå, den högsta klassen där bebyggelsens värde motsvarar fordringarna för byggnadsminne i kulturminneslagen. För den grön- och blåklassade bebyggelsen gäller krav på varsamhet vid ändring, men även förvanskningsförbudet kan anses tillämpligt.

Den del av Farsta strand som ligger närmast Magelungen, samt delar av centrala Farsta har pekats ut av Stockholms stadsmuseum som områden där särskild uppmärksamhet bör ägnas åt kulturhistoriska värden.

Farsta centrum 1968, vykort. Det låga centrumet och de höga bostadshusen har högt kulturhistoriskt värde. Källa: tradera.com.

Telias anläggning från 1966, strax öster om analysområdet, är klassificerad till högsta graden av kulturhistoriskt värdefulla områden. Källa: Telia wikicommon

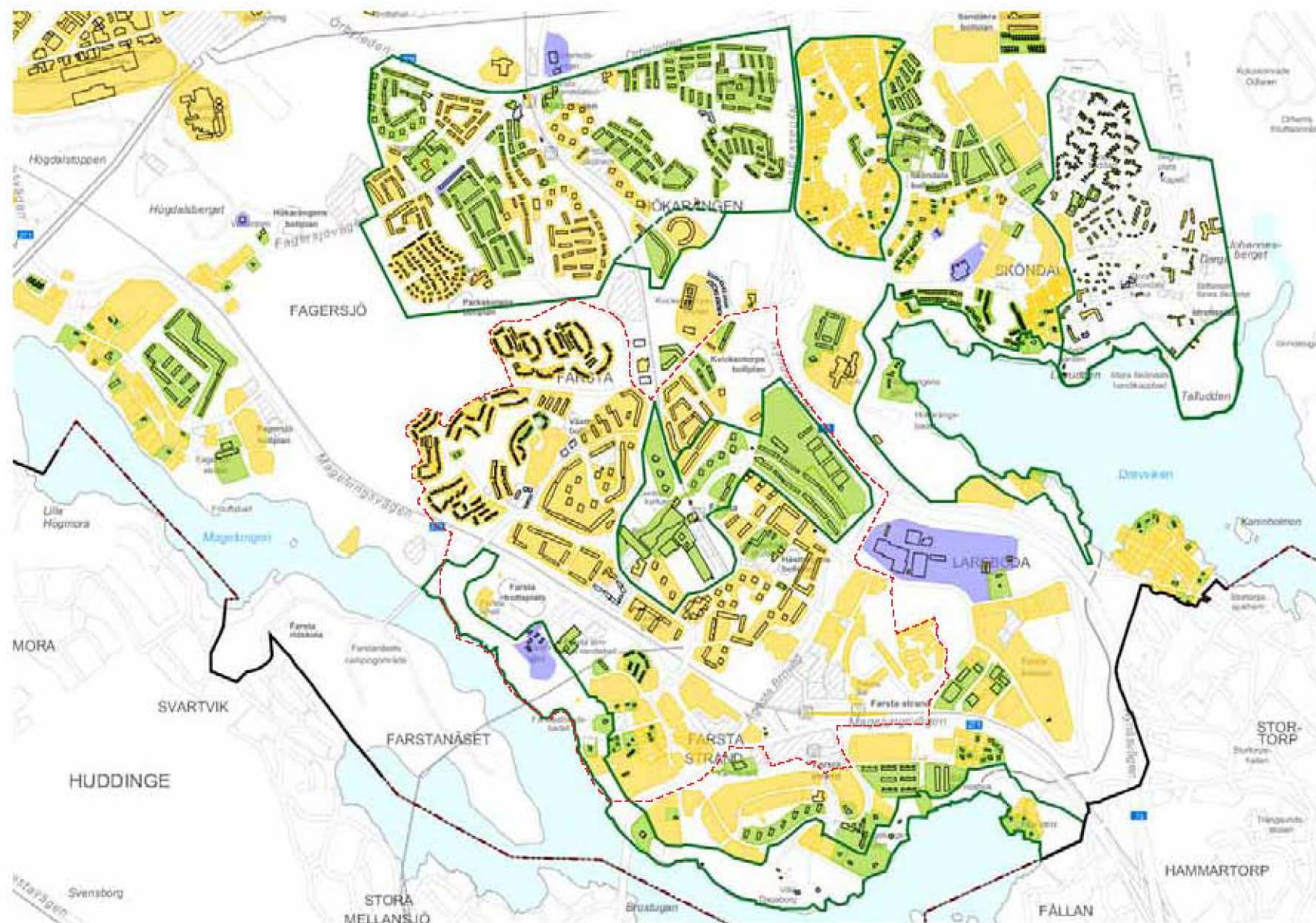
Kulturhistorisk klassificering
av områdets bebyggelse
utifrån Stockholms stadsmuseums klassificering
samt kulturhistoriskt värdefulla områden

- Bebyggelse vars kulturhistoriska värde är så högt att det motsvarar fordringarna för byggnadsminne
- Bebyggelse med särskilt högt kulturhistoriskt värde
- Bebyggelse med visst kulturhistoriskt värde
- Bebyggelse som ej går att hänföra till ovanstående kategorier
- Bebyggelse som annu ej är klassificerad
- Område av riksintresse för kulturmiljövården
- Område där särskild uppmärksamhet bör ägnas åt kulturhistoriska värden

Farstas äldsta bebyggelsemiljö Farsta gård är utpekad av Stockholms stadsmuseum som kulturhistoriskt värdefull miljö.

Landskapsanalys Farsta

Landskapsanalys Farsta

Värdering stads- och landskapsbild

Graden av kulturhistoriskt värde och hur mycket en miljö bidrar positivt till stads- och landskapsbilden avgör vilken klassning området får. Värderingen tar sin utgångspunkt från fotgängarens perspektiv, vad vi upplever i ögonhöjd och den mänskliga skalan, avseende rumsuppfattning och siktformåga.

Mycket stort värde

Kriterier för mycket stort värde

- Värden av regionalt eller nationellt intresse
- Områden med särskilt höga kulturhistoriska eller landskapliga värden
- Betydande landformer
- Betydande markörer för ABC-staden, av hög arkitektonisk klass och väl bevarade till funktion och kontinuitet.

Utfall av värderingen

De skogsklädda slänterna längs Magelungens strand, vid kvartersparken Klyftan och runt bostadsbebyggelsen vid Larsboda utgör betydande landformer enligt sociotopkartan (1). Tydligt avläsbara och markanta landformer finns i form av skogsbacken som ramar in det öppna landskapsrummet vid Farsta IP och mot södra delen av Ågesta broväg (2).

Farsta gård har höga kulturhistoriska värden och är blåklassat enligt stadsmuseets klassificering. Området som helhet med tillhörande trädgårdsanläggning och dalgången mot Farstabadet vittnar om områdets äldre historia och utgör ett tydligt landskapsrum (3).

Farsta centrum, i egenskap av ett av tre storcentra som planerades i regionen (Hötorget, Vällingby, Farsta). Det är fortfarande en tydligt avläsbar enhet av hög arkitektonisk kvalitet och med långvarig kontinuitet och utgör C:et i ABC-staden Farsta. Funktionen att med bil kunna angöra centrum i samma plan som butikerna är en kulturhistoriskt betydelsefull beståndsdel (4).

De tre höga punkthusen på var sida centrum, exempel på B i ABC-staden, utgör identitetsskapande och visuella markörer av stadsdelen och av centrum. De står i en bibehållen kontext, samgestaltade med omgivande landskap (5).

Farstaängens dalgång utgör en välgestaltad samkomposition av byggnader och landskap, som gemensamt formar rummet (6). Telias kontorskomplex mot Nynäsvägen är av hög arkitektonisk klass både vad gäller byggnader och landskap. De utgör en tydlig enhet och ansiktet utåt mot Nynäsvägen, en markör för stadsdelen Farsta och A:et i ABC-staden (7).

Stort värde

Kriterier för stort värde

- Värden av kommunalt intresse.
- Välbevarade natur- och bebyggelsemiljöer som fint samspelar med sin omgivning.
- Nyare bebyggelsestillägg som i förhållningssätt relaterar till stadsdelens karaktär, avseende skala, placering, gruppering och landskapsanpassning, samt med arkitektonisk ambition.
- Nyare bebyggelsestillägg med arkitektonisk ambition som stärker betydande målpunkter.

Utfall av värderingen

Större delen av ABC-staden Farstas bostadsbebyggelse, B:et i ABC-staden, utgörs av välgestaltade enheter med fin inpassning och samgestaltning mellan byggnader och landskap (8). Nyare tillägg som kompletterar dessa miljöer har till exempel uppförts vid Säfflegatan och Molkomsbacken, där väl inpassade punkthus kompletterar punkthusenklaverna. Ett annat exempel är kvarteret Fårö vid Farsta gymnasium, som vidareutvecklar äldre karaktärsdrag som portiker och planform och där flera stora ekar sparats nära husen (9). Senare tillagda bebyggelseenklaver vid Farsta Strand och längs Ågesta broväg utgörs av bostadskvarter, som till viss mån öppnar sig mot bakomliggande slänter. Karaktären är ny för stadsdelen, men skapar och förstärker målpunkter vid tunnelbanan och pendeltåg och är utformade med en sammanhållen kontext (10).

Även sammanhängande park- och grönområden och mindre naturpartier som samspelar med bebyggelsen och tydliggör landformer har stort värde (11). Den ursprungliga Farsta IP fyller en viktig funktion för idrott och fritid i ABC-staden och är fint inplacerad i det öppna dalrummet (12).

Värderingskarta Stads- och landskapsbild

- Mycket stort värde
- Stort värde
- Övriga områden
- Befintlig bebyggelse
- Planerad bebyggelse/
under uppförande
- Pågående planarbete
eller exploatering
- Områdesgräns

Övriga områden

Kriterier för övriga områden

- Värdeneutrala områden som i sig själva inte berikar omgivningen eller tillför värden.
- Senare bebyggelsestillägg, som uppförts som egna isolerade enheter utan tydligt förhållningssätt relativt äldre bebyggelse eller stadsplan.
- Bebyggelseområden med dålig eller bristfällig markanpassning och anpassning till stads- och landskapsbild.
- Bebyggelsemiljöer som skapar livlösa fasader i stadsbilden, exempelvis genom höga slutna socklar.
- Infrastrukturdominerade områden
- Splittrade eller storskaliga miljöer utan relation till den omgivande stads- och landskapsbilden.
- Områden som har en direkt negativ påverkan på stads- och landskapsbilden, exempelvis bebyggelse med låga arkitektoniska värden, eller bebyggelse som blockerar sammanhängande park- och siktstråk.

Utfall av värderingen

I Farstas ursprungliga kvartersstruktur finns enskilda tillägg från senare tid som saknar relation till det övriga stadslandskapet. Delar av bebyggelsen är även placerad så den blockerar dalgångarna och saknar relation till den övergripande stads- och landskapsbilden. Särskilt påtagligt är detta i dalgången vid Forshagagatan, f.d. Västboda skolgård. Här har enskilda kompletteringar lagts till efter hand utifrån sin tids ideal, utan arkitektonisk samordning eller hänsyn till landskapets riktningar och omgivande stadsbild. Ett annat tydligt exempel är den nya idrottshallen vid Farsta IP. Dess placering tvärs över landskapsrummet blockerar dalgången visuellt (13).

Ågesta broväg har trots omvandling till stadsgata ett fortsatt storskaligt uttryck. Den omgivande lamellbebyggelsen ger en låg variation till gaturummet (14).

Andra senare bebyggelsestillägg som är utförda i lite större enklaver finns vid korsningarna Farstavägen/Larsbodavägen och Nykroppagatan/Forshagagatan. Dessa tillägg är tidstypiska, men utgör mindre och arkitektoniskt isolerade öar sett till en större kontext, utan tydligt förhållningssätt till vare sig den äldre bebyggelsen eller stadsplanen (15). Runt om i stadsdelen finns också enskilda objekt av låg arkitektonisk kvalitet och/eller bristfällig relation till omgivningen, som bensinstationer och förskolepaviljonger (16).

Både vid Farsta centrum och vid Farsta IP finns mycket stora ytparkeringar, vilket medför hårdgjorda ytor utan visuella kvalitéer (17). Stora ytparkeringar finns också i anslutning till bostadsbebyggelse. När parkeringarna ligger längs förgårdsmarken bidrar de till att skapa ödsliga bildominerade gaturum. Samma förstärkande negativa effekt får de om de gränsar mot bostadsgårdar eller mot friytor med gångstråk, då de förfular närmiljön och privatiserar parkrummen (18).

De storskaliga trafikrummen längs Magelungsvägen och Nynäsvägen samt spårområdena genom Farsta har en negativ påverkan på stads- och landskapsbilden (19). Även Farstavägen och delar av Nykroppagatan upplevs storskaliga och trafikpräglade, även om de inte har en direkt negativ påverkan på stadsbilden (20).

Lokal grönstruktur

Analysområdet i Farsta utgör i sin västra del utmed Magelungens strand en del av grönkilen Hanvedenkilens nordligaste utsträckning. Således kan man säga att hela analysområdet angränsar till Stockholms regionala grönstruktur, och att de sammanhängande naturområden som återfinns inom analysområdet utgör viktiga förstärkningsområden till denna.

Tyngdpunkten för sammanhängande lokal grönstruktur utgörs i analysområdets västra del av Fagersjöskogen, och i sydväst av Magelungens stränder. I områdets centrala och norra delar är den lokala grönstrukturen mer utbruten av bebyggelse, men även här finns det grönytor som är stora och mångformiga nog att ha höga biologiska värden. Analysområdets nordvästra del angränsar till Fagersjöskogen som har mycket höga värden ur biologisk mångfaldssynpunkt. De främsta värdena ligger i att

skogsområdet är tillräckligt stort och varierat för att hysa en mängd olika naturmiljöer. Skogen är delvis mycket gammal, vilket ökar dess värden för biologisk mångfald. I Fagersjöskogen finns fynd av flera skyddsvärda arter, som till exempel mindre hackspett, vårärt och åkergroda och hyser också vilt som älg. Fagersjöskogen är betydelsefullt som ett kärnområde för spridning av skogsarter till mindre parker och naturområden i omgivningen. Fagersjöskogen hyser Stockholms stads största bestånd av granskog. Sumpskogarna i den västra delen, utanför analysområdet, är bedömda som ekologiskt särskilt känsliga miljöer, ESKO (Miljöförvaltningen, Stockholms stad. Fagersjöskogen binder också samman barrskogsmiljöer i Rågsveds friområde med Majroskogen i norr. Ekmiljöerna i Fagersjöskogens sluttningar fungerar som länkar mellan ädellövskogsmiljöerna kring Magelungen, Rågsveds friområde, i Farsta och vid Drevviken.

Magelungens naturliga stränder är i Stockholms stads ÖP bedömda som ekologiskt särskilt känsliga miljöer, ESKO. De naturliga stränderna har högt värde för många artgrupper, bland annat för groddjur och fåglar. Magelungens strand utgör vidare ett regionalt strandstråk enligt RUFS 2010. Sydsluttningarna mot sjön kan hysa intressant flora, vilket fynd av skyddsvärda växtarter som skuggsvingel, färgginst, vippärt och blåmonkar påvisar. Flera ädellövskogsbestånd och ekmiljöer i sluttningarna ingår i samband för ädellövskogslevande arter. I sydsluttningen och strandskogarna vid Farsta strand finns uppgifter om värdefulla arter som ekticka, kandelabersvamp, mindre hackspett, tretåig hackspett och snok. I sluttningen finns också rikligt med gamla tallar, varav flera bär den rödlistade vedsvampen talticka.

Barriärer i analysområdet utgörs främst av Magelungsvägen och pendeltåget i söder, som löper sida vid sida över en längre sträcka, samt av Nynäsvägen i norr. Länken mellan Fagersjöskogen och Ågestaområdet har vidare analyserats som ett svagt grönt samband i RUFS 2010, dock klass 3, vilket är lägsta klassen. Vägar och järnvägar utgör främst barriärer för landlevande djur, där grod- och kräldjur är en särskilt utsatt grupp. Flygande djur som fåglar, fladdermöss och insekter har däremot lättare att ta sig över, förutsatt att det finns naturmiljöer av höga kvaliteter på ömsom sidor av en barriär.

Vad gäller bebyggelse så kan tät och hög bebyggelse med låg grönytefaktor utgöra en barriär för många arter.

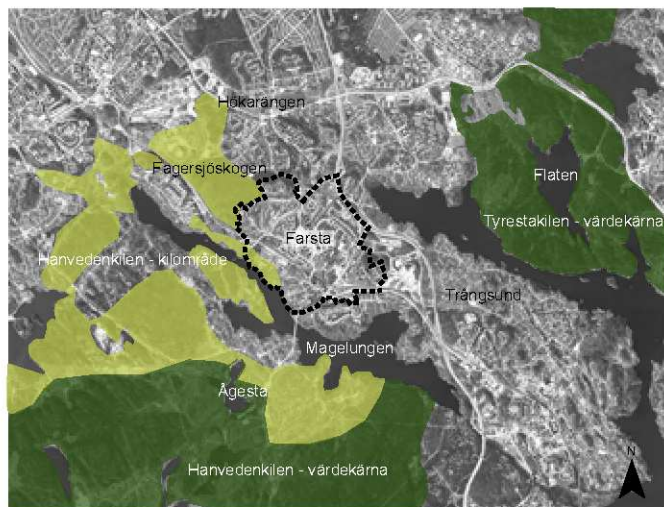
Kort om natur och ekologi

Vegetationen inom analysområdet består av kuperad mark med hållmarkstallskog på höjderna och ekdominerad blandskog i sluttningarna och i brynen ut mot öppen mark och bebyggelse. På den forna åker- och ängsmarken i dalarna finns idag gräsytor och parkmiljöer av olika slag, ofta med inslag av stora träd i form av tallar och ekar. I söder sluttar analysområdet ned mot Magelungens strand, där stränderna delvis är naturliga med ekdominerad blandskog och naturliga gräsmarker, och delvis har en mer parkartad karaktär.

Farsta är till stora delar en grön stadsdel, där flera områden har höga naturvärden kopplade till Magelungens naturliga stränder och områdets variationsrika skogsmiljöer med inslag av gamla träd, främst av tall och ek. Dessa sammanhängande naturmiljöer och miljöer med gamla träd och skyddsvärda arter, har samtliga värderats som av mycket stort värde för

natur och ekologi i Farsta. Detta motsvarar främst naturmiljöer av kommunalt värde, men även några områden av regionalt värde.

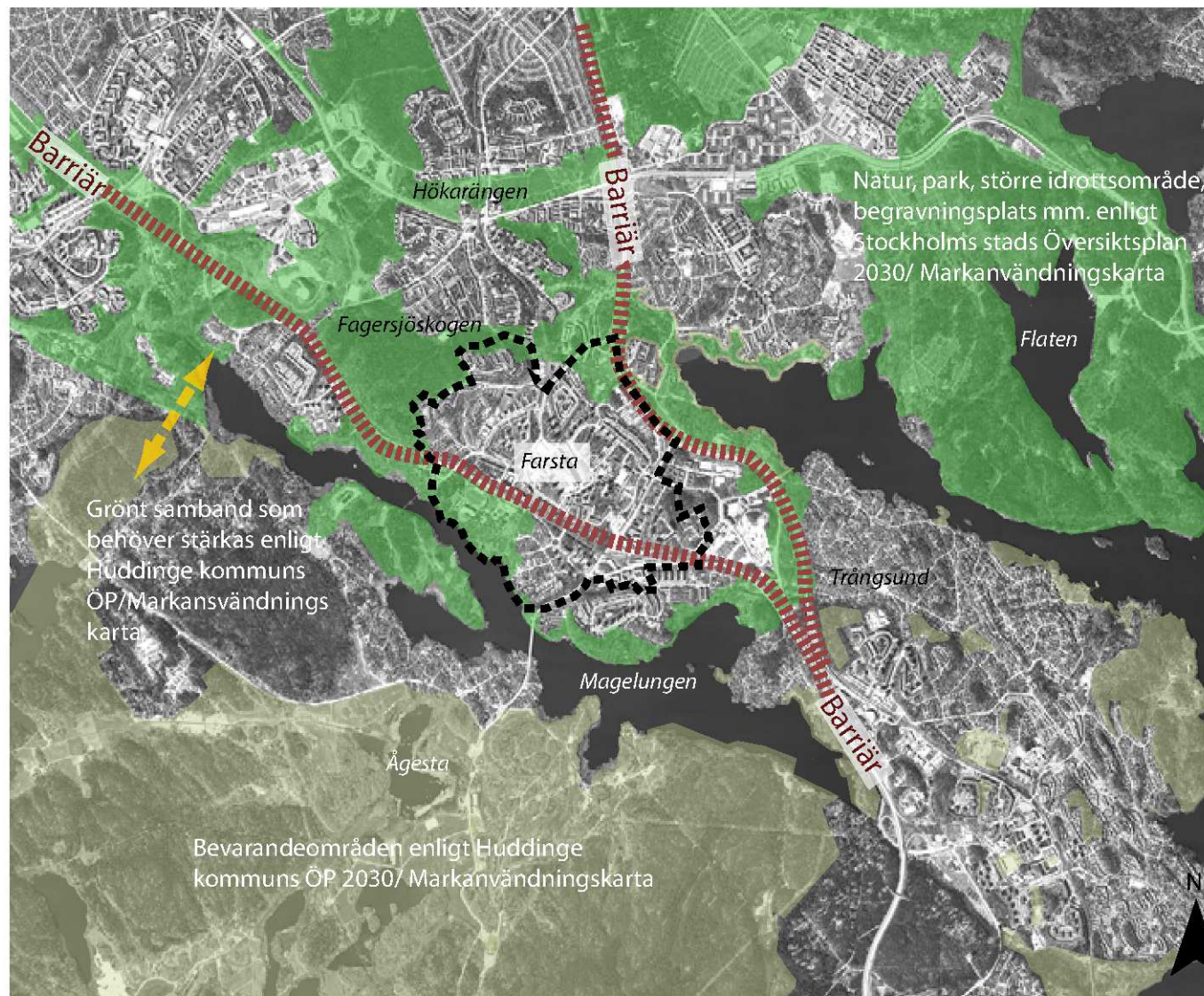
Analysområdets värdekärnor för de prioriterade artgrupperna inom habitatnätverken är viktiga att ta tillvara, både ur ett lokalt spridningsperspektiv, men också för att bevara fungerande ekologiska spridningssamband för hela Söderort, samt mellan Stockholm och Huddinge kommun. Från ett nationellt perspektiv är områden med gamla tallar och ekar ovanligt. Stadens tidigare 1900-tals planering av Söderort och Farsta har givit förutsättningar för att ett flertal av dessa områden har bevarats i området. För områdets fortsatta planering på 2010-talet är det viktigt att bygga vidare på denna gröna välfärd, och bevara de viktigaste kärnomsrådena och spridningsmiljöerna.

Kartan visar Harvedenkilens värdekärna i mörkgrönt och ljusare kilområde, samt Tyrestakilens värdekärna kring Flaten, enligt RUFs 2010.

ESKO, ekologiskt särskilt känsliga områden enligt Stockholms ÖP 2030.

Grönstrukturen enligt markanvändningskarta i Stockholms ÖP 2030, Promenadstaden. Ljusare grönt visar Huddinge kommuns bevarandeområden enligt ÖP 2030.

Kort om grönstruktur

Med ekologisk grönstruktur menas i denna rapport den samlade struktur av naturmark som har betydelse för den biologiska mångfalden. Inom denna grönstruktur urskiljs värdekärnor, d.v.s. naturområden som är särskilt värdefulla för den biologiska mångfalden. Sådana områden kan t.ex. vara särskilt artrika områden som gamla skogar, naturstränder och våtmarker, eller ovanliga naturtyper som hyser skyddsvärda arter. I grönstrukturen ingår också ekologiska spridningssamband, d.v.s. stråk av naturmark inom vilka djurarter och i viss mån också växtarter kan spridas. Alla populationer av skyddsvärda arter är på lång sikt beroende av sammanhängande spridningssamband mellan värdekärnorna för sin överlevnad. Med skyddsvärda arter menas dels rödlistade arter, vilka är arter vars överlevnad i Sverige på sikt är osäker, eller arter som är ovanliga i Stockholms stad. Till skyddsvärda arter räknas också signalarter, vilka är arter som signalerar värdefulla naturmiljöer, samt arter upptagna i Artskyddsförordningen.

Vegetation och ekologi

Vegetationen inom analysområdet består av kuperad mark med hållmarkstallskog på höjderna och ekdominerad blandskog i sluttningarna och i brynen ut mot öppen mark och bebyggelse. På den forna åker- och ängsmarken i dalarna finns idag gräsytor och parkmiljöer av olika slag, ofta med inslag av stora träd i form av tallar och ekar. I söder sluttar analysområdet ned mot Magelungens strand, där stränderna delvis är naturliga med ekdominerad blandskog och naturliga gräsmarker, och delvis har en mer parkartad karaktär vid Farsta Gård, Farstabadet och Farsta IP.

Ekmiljöer, och blandskog med stort inslag av ek, återfinns inom analysområdet i Fagersjöskogens sluttningar kring Pepparvägen, Värmlandsvägen och Forshagagatan i nordväst, och kring Farsta centrum vid Nykroppagatan, utmed Farstavägen och Magelungsvägen vid Farstahallen.

Värdefulla bestånd finns också vid Nykroppavägen, intill järnvägen. I nordost finns det spridda ekmiljöer kring Farstaängen och utmed Östmarkagatan och Larsbodavägen, samt vid Klippbacken söder om Filipstadsvägen.

Inom området finns hållmarker och ytor med hållmarkstallskog norr om centrum, mellan husen upp mot Larsbodavägen, mellan Östmarkagatan och Teliakontoren, vid Senoren ovanför Arvikagatan och Filipstadsbacken i öster. I väster finns hållmarkstallskog på höjderna kring Rottnerosbacken, på gränsen till Fagersjöskogen. Parken inom Värmlandsvägens bebyggelse är också rik på gamla tallar. Inom området finns ett påtagligt inslag av värdefulla gamla tallar, något som är förhållandevis vanligt inom Stockholms Söderort, men ovanligt i Sverige generellt sett. I skogslandskapet ute på landsbygden har det kommersiella

Brant vid Larsbodavägen i höjd med Kroppaplan med äldre tallar med förekomst av den rödlistade taltickan, samt medelålders ekar.

Hållmarkstallskog med gamla tallar och värdefull död ved vid Senoren, ovanför Arvikagatan.

Stora ekar vid punkthusen mellan Farstavägen och Storforsplan.

skogsbruket medfört att gamla träd är mycket fåtaliga, medan tidigare stadsplanering i storstadsområdena gjort att det finns kvar gamla träd mellan bebyggelsen på många platser. Tvärt om mot vad man skulle kunna tro och förvänta sig.

Naturlika parker som Klippbacken i sydost och Klyftan väster om Ågesta Broväg, uppvisar en stor variation av kuperad natur och branter, med inslag av gamla tallar och ekar, hassel, asp och skogslind. Även branten ovanför Ågesta Brovägs södra del ned mot Magelungen uppvisar hög naturlighet med stort inslag av gamla träd, värdefull död ved och blockiga partier.

Stränderna ut mot sjön Magelungen består till stora delar av naturstrand med vassområden och flytbladsväxter. Utmed stora delar av sjöns stränder inom analysområdet växer en variationsrik strandskog med stort inslag av ädla lövträd som ek och hassel, samt al och gamla träd. Delar av sydsluttningarna utgörs av lundartad lövskog som övergår i äldre hällmarkstallskog på höjderna. Skogarna utgör livsmiljöer för flera skyddsvärda och rödlistade arter som mindre hackspett, tretåig hackspett, tallticka, ekticka, svartnande kantarell och kandelabersvamp.

Sydost om Farsta gård finns en mindre torräng. I området finns fynd av den rödlistade arten stortimjan.

Större ek med förekomst av den rödlistade ektickan.

Gamla ekar vid lekplats i Klippbacken.

Magelungens stränder vid gångbron över till Farstanäset, strax väster om analysområdet.

Magelungen sedd mot öster med Ågestabron i fonden.

Habitatnätverk

Habitatnätverk definieras som nätverk av habitat (livsmiljöer) för en viss art eller artgrupp, vilken består av lämpliga livsmiljöer för reproduktion, födosök, övervintring, skydd, m.m., sammanlänkade med spridningszoner. Inom Stockholms stad har man valt att sätta fokus på tre viktiga arter/artgrupper som indikatorer på en hög biologisk mångfald. Dessa fokusarter är eklevande insekter knutna till miljöer med gamla ekar, barrskogsfåglar/tofsmes, knuten till större sammanhängande barrskogsmiljöer med gamla barrträd, samt groddjur/padda, som är fokusart för våtmarker och naturliga stränder. Dessa arters livsmiljöer har kartlagts genom GIS-analyser av Biotopkartan och i vissa fall inventeringar av respektive naturmiljöer. Arbetet har genomförts av Miljöförvaltningen i samarbete med KTH. Informationen används regelbundet som ett planeringsunderlag och för fortlöpande miljöövervakning. Trots att habitatnätverket är ett värdefullt stöd för förståelse av ekologiska samband, så är det ändå en något förenklad bild av verkligheten som visar de huvudsakliga dragen. På en mer lokal nivå behövs ofta en mer detaljerad och inzoomad bild av naturmiljöer och spridningssamband, då det mer finmaskiga nätet av naturmiljöer annars inte är synlig.

SKOG

- Hållmarksbarrskog
- Barrskog. torr-frisk
- Barrskog. fuktig-våt
- Hållmarksblandskog
- Blandskog. torr-frisk
- Blandskog. fuktig-våt
- Lövskog. torr-frisk
- Lövskog. fuktig-våt
- Tät ädellövskog
- Gles ädellövskog
- Sumpädellövskog

ÖPPEN OCH HALVÖPPEN MARK

- Buskvegetation
- Videbuskvegetation
- Hållmark
- Intensivskött gräsmark
- Torr gräsmark
- Frisk gräsmark
- Fuktig gräsmark
- Våt gräsmark
- Sötvattensstrandäng sedimentationsbetingad
- Odlingsslott

VATTENOMRÅDEN

- Öppet vatten
- Vattenvegetation

BEBYGGD OCH HÅRDGJORD MARK

- Tät bebyggelse utan vegetation (0- 10%)
- Tät bebyggelse med inslag av vegetation (10-30 %)
- Gles bebyggelse 30-50% vegetation. intensiv skötsel
- Gles bebyggelse 30-50% vegetation. extensiv skötsel
- Hårdgjord obebyggd och ej genomsläpplig mark

- Övrig mark med avlägsnad vegetation

- Hållmark
- Öppet vatten
- Torrbacke
- Våtmark
- Bredkronigt barrträd
- Bredkronigt triviallöf
- Kulverterat större vattendrag/dike
- Vattendrag/dike i skog
- Vattendrag/dike på öppen-halvöppen gräsmark

Biotopkartan

Biotopkartan baseras på flygbildstolkning och fältkontroller av Stockholms alla naturtyper.

Ädellövmiljöer med ek

Eken är en nyckelart för den biologiska mångfalden i Sverige och har cirka 1500 arter knutna till sig, vilket är helt i särklass. För eklevande arter är det viktigt att det finns sammanhängande kärnområden med gamla ekar, med mellanliggande spridningsmiljöer. Eftersom eken måste uppnå en ansevärd ålder, cirka 150 år, innan den blir riktigt ekologisk intressant för många arter, så är det få ekar som erbjuder rätt livsmiljö. Man kan kalla det för att en ek har ”en lång leveranstid”. Förvinner en sådan gammal ek tar det således minst 150 år tills en ny ek når motsvarande värde som livsmiljö. För den biologiska mångfalden är det därför viktigt både att bevara de gamla värdefulla ekarna, men också att tänka på framtiden och säkerställa att även områden med yngre ekar finns kvar, så kallade efterträdare.

Stockholms stad har inventerat ekområden och värderat dem i tre klasser, där klass 1 är högsta värde. En inventering av grova ekar med en stamdiameter på minst 80 cm (ca 250 cm i omkrets) har även gjorts, som är klassade på samma sätt. De mest värdefulla områdena har pekats ut som kärnområden. Störst betydelse har de bestånd som består av gamla ekar med solbelysta stammar, gärna ihåliga och med mycket död ved. Sådana bestånd kan fungera som värdekärnor, ”pärlor”, i ett spridningssamband. Stockholms stad har använt denna inventering för att modellera fram ett ekhabitatnätverk där områden med ekar och jätteekar har knutits samman i spridningskorridorer för eklevande insekter, där möjligheten att sprida sig är baserat på markanvändning och naturtyp.

Kartan över habitatnätverk för ek är gjord på ett storskaligt sätt över hela Stockholm, och visar inte riktigt de lokala spridningssamband för ek som även förekommer inom analysområdet och i närliggande stadsdelar. Inom Söderort finns ett stort antal områden med ädellövskog, dominerat av ek. Dessa områden kan tillsammans forma ett lokalt

Kartan visar de modellerade resultaten för habitatnätverk för ek, samt inmätta fristående ekar från Stockholms ekdatabas (ekar över 80 cm i diameter). Ju mörkare färg desto mer lämpliga livsmiljöer och spridningsmöjligheter för eklevande insekter, knutna till riktigt gamla ekar. Det mer finmaskiga nätet av ekmiljöer i Farsta blir dock inte synligt genom denna mer storskaliga analys. Den infällda ikonkartan visar identifierade ekområden från Stockholms ekdatabas.

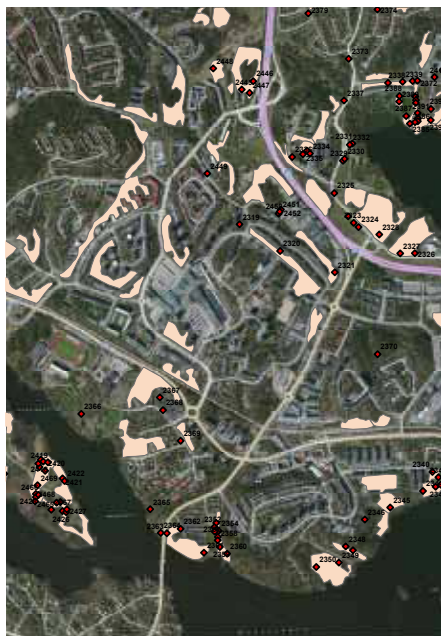
Habitatnätverk eklevande arter

200 m spridning i skog	1 km	Stora ekar med stamdiameter över 80 cm
300 m	2 km	

Landskapsanalys Farsta

spridningssamband för arter knutna till ädellövskog. Ett sådant samband är av stort värde för naturvården, eftersom det finns ett antal värdefulla ädellövskogsområden i södra Storstockholm som är beroende av fungerande spridningssamband, såväl västerut från analysområdet, som åt nordost.

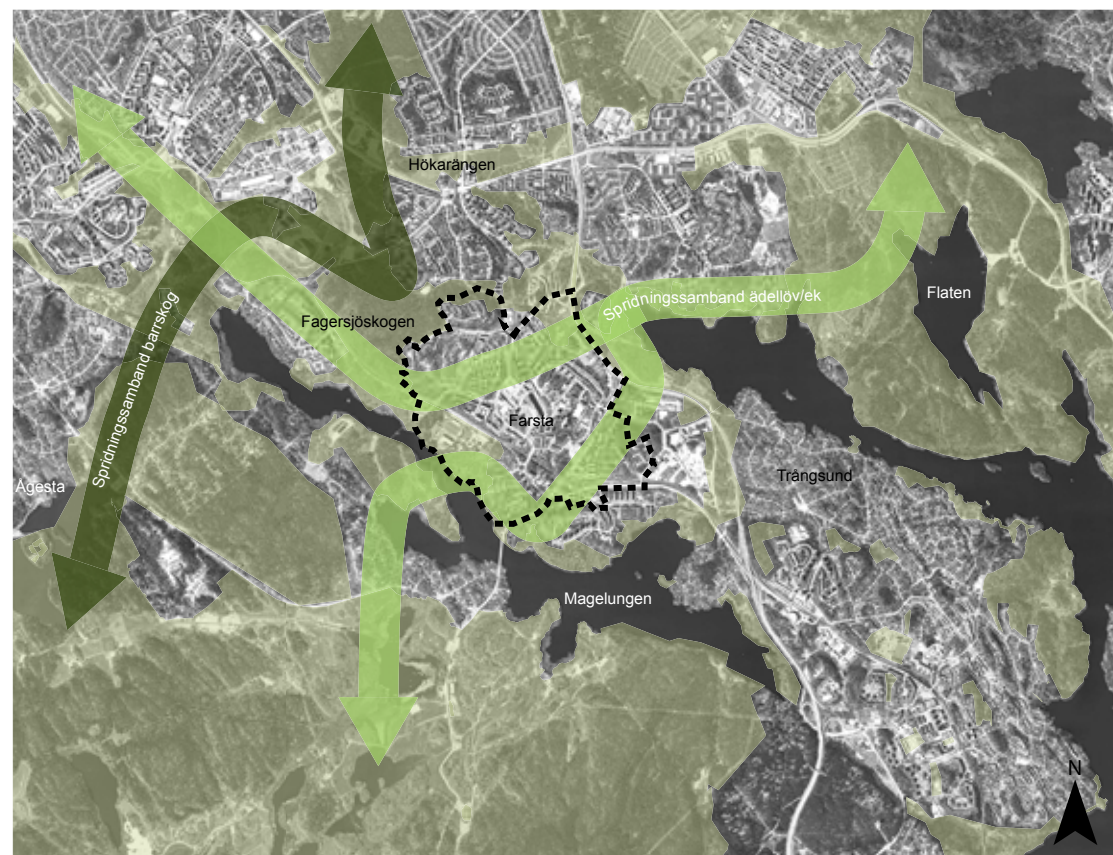
Inom analysområdet finns utspridda ekmiljöer med höga naturvärden, men ingen värdekärna av högsta klass 1 eller 2. Ekmiljöerna i norra delen av analysområdet kring

Ekar och ekområden från Ekdatabasen.

Östmarkagatan, Larsbodavägen och Farstaängen ingår i kärnområdet för ek kring Drevviken och upp mot Flaten, enligt Stockholms ekdatabas, där ekmiljöer som ligger inom 200 meter från varandra kopplas samman. Södra delen, med den ektominerade branten utmed Ågesta broväg, ingår i ett kärnområde för ek som går från Farstanäset och österut utmed Magelungens stränder nedanför Farsta

Strand. I och utanför de utmärkta ekområdena står det även fristående stora ekar med en stamdiameter över 80 cm. Dessa förekommer dels ned mot Magelungens strand, men också i områdets norra del vid Farstaängen, Östmarksgatan och Larsbodavägen, liksom i väster intill Rottnerosbacken och intill Nykroppavägen.

Kartan visar ekologiska samband för ädellöv/ek i ljusgrön färg, samt ekologiska samband för skog/barrskog i mörkgrön färg. Observera att det finns spridningssamband för ädellöv/ek som löper genom Farsta, även om detta inte är tydligt på kartan över habitatnätverk för eklevande insekter.

Barrskogsmiljöer

Stora sammanhängande barrskogsmiljöer med lång skogskontinuitet (vilket innebär att det oavbrutet har funnits skog på platsen under längre tid), inslag av gamla träd och död ved är värdefulla livsmiljöer för många arter, bland annat fåglar, däggdjur, grod- och kräldjur, insekter, kärlväxter, mossor, lavar och svampar. Ett flertal av dessa arter kan vara ovanliga och skyddsvärda, i form av rödlistade arter eller signalarter för värdefulla skogar.

I analysen av habitatnätverk för barrskogslevande arter används fågeln tofsmes som representant för värdefulla barrskogar. Tofsmes är knuten till sammanhängande äldre barrskogar med stort inslag av gran, och missgynnas av fragmentering och urbanisering. Andra ”skogsfågelarter” som förekommer i Söderorts sammanhängande barrskogsmiljöer är duvhök, spillkråka, och kattuggla, som även kan hålla till i glesa och grön bebyggda områden med inslag av gamla träd och hålträd.

Tofsmes är en fokusart för barrskogslevande fåglar.

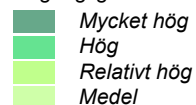
Källa: www.fageln.se

Karta över habitatnätverk för barrskogslevande arter i Stockholm, representerat av tofsmes. Ju mörkare färg desto mer lämpliga livsmiljöer för fortplantning, födosök och spridning.

Habitatnätverk Barrskogsfåglar

Tillgänglighet

Kartan visar att områden med högst tillgänglighet och lämplighet för tofsmes finns i nordväst i Fagersjöskogen, med starka ekologiska barrskogssamband norr ut mot Majroskogen, samt åt söder via Rågsved och Farstanäs in i Huddinge kommun. I analysområdets sydöstra del och i Farsta strand finns det också barrskogssamband, som enligt kartan ser ut att upphöra norrut i analysområdet. Detta har främst att göra med att barrkogsmiljöerna i Farsta

domineras av tall och inte av gran, samt att de är alltför små för att vara lämpliga miljöer för just tofsmes. Att tolka detta som att det inte finns några barrskogssamband är dock missvisande. För tall och arter kopplade till gamla tallar utgör Farstas tallmiljöer värdefulla barrskogssamband, till exempel för den hotade och rödlistade arter talticka. Talticka lever uteslutande på gamla tallar i områden med lång tallkontinuitet, och förekommer på flera platser

i analysområdet, till exempel vid Larsbodavägen norr om Farsta centrum, vid Teliakontoren, Senoren ovanför Arvikagatan, i branten ovanför Ågesta brovägs södra del, kullarna runt Rottnerosbacken och vid Värmlandsvägen samt Farstavägen intill centrum. Längs stora delar av Magelungens strand finns rikligt med gamla och värdefulla tallar.

Tallar vid Senoren.

Utzoomad kartbild över habitatnätverk för tofsmes.

Våtmarker -groddjursmiljöer

Viktiga livsmiljöer och spridningskorridorer för groddjur och andra arter kopplade till våtmarker finns främst utmed Magelungens stränder, men även norrut mellan Fagersjöskogen och Majroskogen. Inom spridningskorridoren finns dock vägar och järnvägar (Magelungsvägen, Nynäsbanan samt Örbyleden) som fungerar som kraftiga tvärgående barriärer för grod- och kräldjur. Strax utanför analysområdet norr om Drevviken finns ett kort men tydligt våtmarkssamband. Detta utgörs av områden med fuktig gräsmark väster om Nynäsvägen på Skönstaholmsfältet som övergår i fuktig lövskog i områden närmast Drevviken. Drevviken stränder utgör en mycket viktig del i detta samband. Vatten från Skönstaholmsfältet (vid Kvixkentrörsskolan) och lövskogen dräneras via ledningsrör under Nynäsvägen ner till Drevviken.

Förutom själva våtmarksmiljöerna, som är nödvändiga för groddjurens fortplantning, behövs såväl födosöksmiljöer som

Strandskog och vassar vid Magelungen.

Kartan visar modellerade habitatnätverk för groddjur.

■ Spridning högst trolig
 ■ Spridning trolig
 ■ Spridning möjlig

övervintringsplatser. Dessa utgörs ofta av betydligt torrare miljöer som lövrika skogar med inslag av död ved, blockrika branter och glest bebyggda miljöer med uppvuxna grönytor och trädgårdar. Således behöver man ha ett helhetsperspektiv när man talar om miljöer för groddjur, där både våtmarkerna och stränderna själva, och intilliggande naturmark är viktiga att bevara tillsammans.

Vardagsnatur och ekosystemtjänster

Många vanligt förekommande växter och djur har inte så specialiserade krav på naturmiljön och kan därför leva på fler ställen, och på ställen som består av så kallad ”vardagsnatur”. Arter som rådjur och fälthare kan leva i anslutning till gröna villaområden eller i mindre grönområden, och kan ofta klara av att passera måttligt trafikerade vägar. Även vanliga fåglar som t.ex. talgoxe, blåmes och koltrast hör vardagsnaturen till. Ett område med många bärande träd och buskar som fruktträd, rönnbär och nypon kan under vintern nyttjas av trastar och andra arter. Områden där det är gott om blommor kan locka till sig fjärilar, humlor och bin.

Naturmarkspartier har också betydelse för det som brukar kallas ekosystemtjänster, se informationsruta. Stora träd verkar som ett stora luftreningsfilter under sommarhalvåret. Vegetation ser även till så att extrema svängningar i temperatur och fuktighet minskar. Genomsläppliga naturjordar med vegetation fungerar som reningsfilter för regnvatten och minskar också risken för översvämningar genom att verka flödesdämpande. Med gott om blommor fungerar pollineringen av fruktträd och andra grödor bättre. Detta är några exempel på det som brukar kallas ekosystemtjänster.

Kort om Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänst = den nytta som människan har av ekosystemen

Ekosystemtjänster är alla tjänster som ekosystemen tillhandahåller människan, och som mänsklig välfärd och ekonomisk utveckling är direkt och indirekt beroende av. Begreppet används för att mäta värdet på de varor och tjänster som natursystemen producerar, synbarligen ”gratis” i ett samhälle. Stockholm och Farstas alla grönytor tillhandahåller ett flertal viktiga tjänster till stadens människor och näringsliv.

Ekosystemtjänster kan indelas på olika sätt. Det vanligaste är en indelning i producerande, reglerande, kulturella och understödjande tjänster där de tre första är beroende av funktionerna i den sistnämnda. I planeringen och i själva åtgärderna är det oftast viktigt att fokusera på mångfunktionella ytor där flera ekosystemtjänster verkar tillsammans, hellre än att bara optimera en tjänst (TMR, 2012).

Producerande ekosystemtjänster:

- Mat
- Genetiska resurser
- Energi (biobränslen)
- Biokemikalier, medicin och naturmedicin
- Material (djur och växtfiber)

Reglerande ekosystemtjänster:

- Rening av luft
- Klimatreglering
- Rening av vatten
- Vattenreglering
- Pollinering
- Fröspridning
- Reglering av skadedjur
- Bullerdämpning
- Koldioxid-bindning

Kulturella ekosystemtjänster:

- Hälsa
- Fritidsupplevelser (inklusive ekoturism)

- Estetiska värden
- Sociala relationer
- Undervisning och kunskap
- Tysta områden
- Vetenskapliga upptäckter
- Intellectuell och andlig inspiration

Understödjande ekosystemtjänster:

- Biologisk mångfald
- Vattencykeln
- Näringscykler
- Jordformation
- Fotosyntes

Värdering av områdets natur och ekologi

Graden av hur stor betydelse ett område har för den ekologiska funktionen och biologisk mångfald avgör vilken klassning området får.

Mycket stort värde

Kriterier för mycket stort värde

- Naturstränder.
- Områden värdefulla för habitatnätverken för de tre prioriterade artgrupperna eklevande insekter, barrskogsmesar och groddjur.
- Artrika områden eller områden med rödlistade arter som har stor ekologisk betydelse, t.ex. ekmiljöer med gamla ekar, eller tallmiljöer med förekomst av den rödlistade taltickan.
- Områden med mycket stor betydelse för att bevara ekologiska samband, t.ex. spridningskorridorer mellan värdekärnor.
- Områden med mycket stort värde omfattar naturvärden motsvarande nationellt, regionalt och kommunalt naturvärde.

Utfall av värderingen

De större sammanhängande naturområdena inom analysområdet, så som Magelungens stränder och angränsande sydsluttningar, Fagersjöskogens utlöpare, samt ek- och tallmiljöer med gamla träd och förekomst av rödlistade arter har samtliga värderats som mycket stort värde för natur och ekologi i Farsta. Detta motsvarar naturmiljöer som naturvärdesklassats som av regionalt värde (klass 1b enligt föreslaget SIS-kriterium, tidigare klass 2) eller kommunalt naturvärde (klass 2 enligt föreslaget SIS-

kriterium, tidigare klass 3). Ekmiljöerna i norra delen av analysområdet kring Östmarkagatan, Larsbodavägen och Farstaängen ingår i kärnområdet för ek kring Drevviken och upp mot Flaten, enligt Stockholms ekdatabas, vilket innebär att området idag har fungerande spridningssamband för eklevande insekter.

Stort värde

Kriterier för stort värde

- Övriga ekmiljöer inom spridningskorridorer.
- Övriga värdefulla miljöer för våtmarksarter.
- Seminaturella stränder.
- Isolerade naturområden i bebyggelseområden
- Små artrika områden.
- Områden med stor betydelse för att bevara ekologiska samband, t.ex. spridningskorridorer.
- Områden med stort värde motsvarar värden av lokalt naturvärde.

Utfall av värderingen

Inom analysområdet finns ett flertal mindre miljöer med förekomst av gamla tallar och medelålders ekar, vilka har värde för områdets lokala gröna samband i Farsta, och fungerar som spridningsmiljöer mellan de större sammanhängande naturmiljöerna.

Övriga områden

I övriga områden ingår såväl grönytor av lägre dignitet, men som ändå kan ha lokala ekologiska värden och värden för ekosystemtjänster, som negativa faktorer som spridningsbarriärer. Dessa faktorer har samma färg på värderingskartan (vit/ommarkerad).

- Isolerade naturområden, företrädesvis med vardagsnatur utan påtagliga naturvärden.
- Bebyggelseområden med naturmarksinslag.
- Vägar med stor trafikbelastning.
- Avskärmande områden (t.ex. stängsel, murar eller stora bebyggelsekomplex).

Utfall av värderingen

Inom analysområdet finns intensivt skötta gräsmarker och planteringar i parker och aktivitetsytor vid Farstaängen, Farsta gård, intill Värmlandsvägen, mindre grönytor med naturlig vegetation på äldre bostadsgårdar och utmed vägar och gångvägar, samt nyare bostadsgårdar med begränsad mängd kvarlämnad naturlig vegetation. Samtliga dessa ingår i Övriga områden. Barriärer finns främst i form av Nynäsvägen i nordost, Magelungsvägen och järnvägen i söder, samt i viss mån bebyggelsen i och kring Farsta centrum. Generellt är dock bebyggelsen i Farsta fortfarande gles, med stora inslag av grönytor, jämfört med stenstaden i Stockholms mer centrala delar.

Värderingskarta Natur och Ekologi

- Mycket stort värde
- Stort värde
- Övriga områden
- Befintlig bebyggelse
- Planerad bebyggelse/ under uppförande
- Pågående planarbete eller exploatering
- Ej besökta områden utanför analysområdet, med troliga värden för områdets ekologiska samband.
- Naturvärde inom analysområdet av bedömd regional klass (enligt nuvarande kunskap).
- Områdesgräns

Kartan visar värdering av analysområdets natur och ekologi, där mörklila representerar Mycket stort värde och ljuslila Stort värde. Mörklila områden med stjärnor representerar områden med regionalt naturvärde. Vita områden på kartan visar Övriga områden. Även kända värdeområden utanför analysområdet visas på kartan, för att sambanden skall bli tydliga.

Analys av tillgång till parker och grönytor – friytetillgång

Mål i Stockholms parkprogram

Stockholms Parkprogram anger mål för avstånd från boende till olika typer av park- och grönytor. Riktlinjer för god tillgång är att alla boende bör ha maximalt 200 m till närmaste kvarterspark (0,5-5 ha), 500 m till stadsdelspark (5-50 ha) och 1000 m till naturområde (> 50 ha). Farsta har otillräcklig tillgång till större naturområden öster om Farsta centrum. De södra delarna har i avstånd nära till naturområdet på Farstanäset, men tillgången till detta är i praktiken begränsad då Magelungen skiljer områdena åt. Bäst tillgång har de västra delarna med närhet till Fagersjöskogen. Tillgången till stadsdelsparker är däremot tillgodosedd för boende i hela Farsta, med närhet till Farsta gård, Rödlöga, Farstaången och Senoren.

Tillgång till natur- och friluftsområden >50 ha inom 1000 m. Otillräcklig tillgång öster om Farsta centrum.

Tillgång till stadsdelsparker 5-50 ha inom 500 m. Hela området har god tillgång.

Sammanfattning Tillgångsanalys av parker, natur och offentliga rum

Tillgången till rekreation, natur och friluftsliv var en bärande tanke i ABC-stadens utbyggnad. Tillgången enligt riktlinjerna i Stockholms Parkprogram till stadsdelsparker är tillgodosedd för boende i hela Farsta medan tillgången till anlagda lekplatser är otillräcklig. Öster om Farsta centrum är tillgång till större naturområden otillräcklig.

Grönområdena i Farsta består till största delen av naturmark i form av sparad skog. Strandzonen med strandpromenad längs Magelungen, Farstabadet, Farsta gård och Farsta IP ingår i Harvedenken och lockar människor även från omgivande stadsdelar. Drevviken utgör en målpunkt i norr med Høkarångsbadet. Kopplingarna mellan centrala Farsta och strandområdena är otydliga, dåligt skyltade och man måste som gående passera större trafikleder.

Det finns ett fåtal anlagda parker. De största utgörs av Farstaången med parklek, plaskdamm och boliplaner och Rödlöga med nyupprustade lekmiljöer. Parkerna är generellt

naturmarkspräglade, men har gångstråk och öppna ytor med lekplatser och sittgrupper. Bredkroniga ädelövträd och omgivande skogsklädda bergkanter ger upplevelser att vistas i helt gröna rum.

Ytor för bollspel har minskat under senare år till följd av förtätningsprojekt och ligger under parkprogrammets riktlinjer. Vid Farstabadet och Farstaången finns stora klippta gräsytor för ytkrävande spontanaktiviteter som ex brännboll och rörelselekar.

Den övervägande delen av bebyggelsen har en öppen karaktär med stor andel sparad natur och höga träd. Ett genomgående drag är långa gångstråk genom sparad eller förädlad naturmark, tvärs genom kvartersstrukturen. Stadsdelarna som helhet erbjuder fina och varierande promenadstråk med rekreativa värden.

Farsta har ett fåtal målpunkter, där Farsta centrum utgör den största. Det är i övrigt ont om kompletterande service. Telias kontorsområde och Larsboda verksamhetsområde utgör stora arbetsplatsområden. I stadsdelen finns ett tiotal förskolor, Farstaängsskolan och Hästhagens skola. Dessa har goda förutsättningar att nyttja närliggande park- och lekmiljöer i verksamheten.

Tillgång till kvartersparker 0,5-5 ha inom 200 m. Val tillgodosett i sydvästra delarna av området.

Friytor enligt Parkplanen

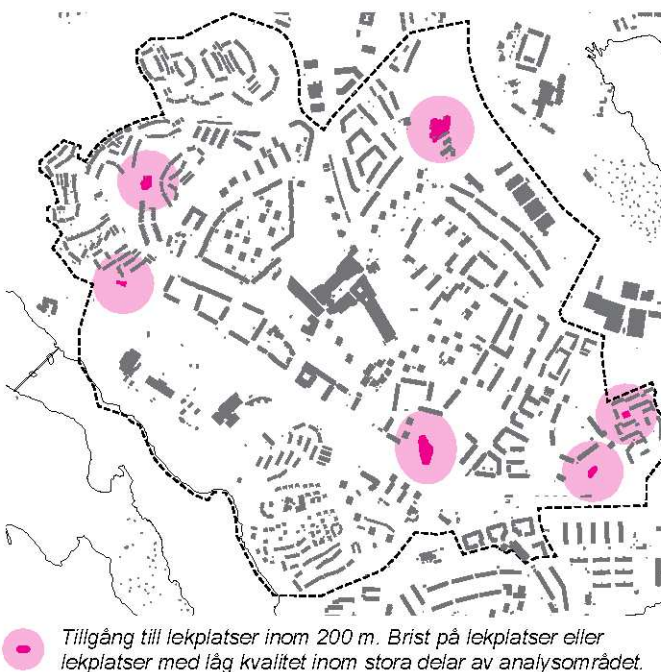
- Natur och friluftsområde >50 ha
- Stadsdeispark 5-50 ha
- Kvartersparker 0,5-5 ha
- Friytor
- Befintlig bebyggelse
- Planerad bebyggelse/
under uppförande
- Områdesgräns

Karta friytor i Farsta

I de östra delarna ligger kvartersparkerna Klippbacken och Klyftan, vilka i sin placering kompletterar tillgången till de större parkerna. I västra delen av Farsta saknas kvartersparker helt, vilket är ett mindre problem så länge den totala parktillgången i området är fortsatt god.

Stockholms Parkprogram anger även mål för avstånd till lekplatser och bollspel. Totalt finns det idag sex anlagda allmänna lekplatser i Farsta och Larsboda, lokaliserade främst inom analysområdets ytterkanter. Detta är långt ifrån tillräckligt enligt parkprogrammet, och behovet av närlek måste därför tillgodoses genom privata lekmiljöer på bostadsgårdar. Parkleken vid Farstaängen och den nyligen upprustade lekmiljön vid klyftan är de enda större och mer välutrustade lekplatserna inom området.

Sociotopkartan

I Farsta bygger friytetillgången till ungefär lika delar på den glesa kvartersstrukturen på privata fastigheter och rena park- och naturområden. Enligt sociotopkartan utgörs övervägande delen av Farsta av gles bebyggelse med god friytetillgång (50-75 % friytetillgång). I Farsta finns även partier med villabebyggelse. Dessa har mycket god friytetillgång (>75 % friytetillgång), men ytorna är helt privata och ej tillgängliga för allmänheten. I den tätare bebyggda kvartersstrukturen, framförallt i anslutning till senare tids bebyggelsetillägg runt Farsta centrum och vid Farsta strand, är friytetillgången mycket låg (25-50 % eller mindre andel friyta). Vid Farsta centrum, Telias kontorsområde och vid Farstabadet är andelen värdefulla friytor under 25 % till följd av stora ytor för parkering och angöring.

Lekplatsen vid Klyftan är nyligen upprustad och utgör ett populärt besöksmål.

Sedan sociotopkartan togs fram har tillkommande bebyggelse uppförts vid fd Västboda skolgård och längs Ågesta broväg. Det är rimligt att anta att friytetillgången även här är låg, då strukturen är betydligt tätare än i de äldre delarna av Farsta. Detta bör även påverka den totala friytetillgången för bostadsbebyggelsen vid Larsboda negativt. Detta område hade redan tidigare en lägre friytetillgång än övriga Farsta, till följd av de stora ytorna vid Larsboda verksamhetsområde med andel värdefulla friytor under 25 %. Situationen motsvarar ungefär friytetillgången i innerstaden på Kungsholmen.

Parkleken vid Farstaängen är under upprustning och används flitigt av kringliggande förskolor.

Sociotopkarta

Landskapsanalys Farsta

Utemiljöns användning och funktion

Grönområdena i Farsta består till största delen av naturmark i form av sparad skog som kransar in de olika bebyggelsegrupper samt naturständerna längs Magelungen. Inom området finns ett fåtal anlagda parker, där Farstaängen och Rödlöga utgör de största. Parkerna är generellt naturmarkspräglade, men har gångstråk och öppna ytor med lekplatser och sittgrupper.

Den övervägande delen av bebyggelsen har en öppen karaktär med stor andel sparad natur och höga träd, vilket ger stadsdelen ett mycket grönt intryck, där det kan vara svårt att avgöra vad som är offentligt och vad som är kvartersmark. Ett genomgående drag är långa gångstråk genom sparad eller förädlad naturmark, tvärs genom kvartersstrukturen. Karaktären är tillåtande att fritt röra sig genom och stråken kan användas för promenader. Stadsdelarna som helhet erbjuder därmed fina och varierande promenadstråk med rekreativa värden.

Friytor med promenadstråk längs Nynäsbanan.

Inom området förekommer även radhus- och villabebyggelse med privata tomter, samt senare tids bebyggelsestillägg bestående av flerfamiljshus. Här är gårdarna av privat karaktär och nyttjas enbart av boende inom de fastigheter gårdarna tillhör.

Målpunkter

Kännetecknande för Farsta är ett fåtal större målpunkter. Centrumfunktionerna nås enkelt med både bil och tunnelbana, medan mer petrifierade områdena lättast nås med bil. Kollektivtrafikens hållplatser utgör viktiga målpunkter som alstrar mycket folk. Inom området finns tunnelbanestationerna Farsta centrum och Farsta strand, vilken även utgör knutpunkt med byte till pendeltåg. Farsta centrum är den i särklass största målpunkten och en given samlingsplats för boende och arbetande, med ett brett utbud av affärer, vård och offentlig service samt kontor. Runt torget försiggår ett livligt folkliv under hela veckan och

Farsta centrum är områdets viktigaste målpunkt. Det är även en viktig knutpunkt för buss och tunnelbana.

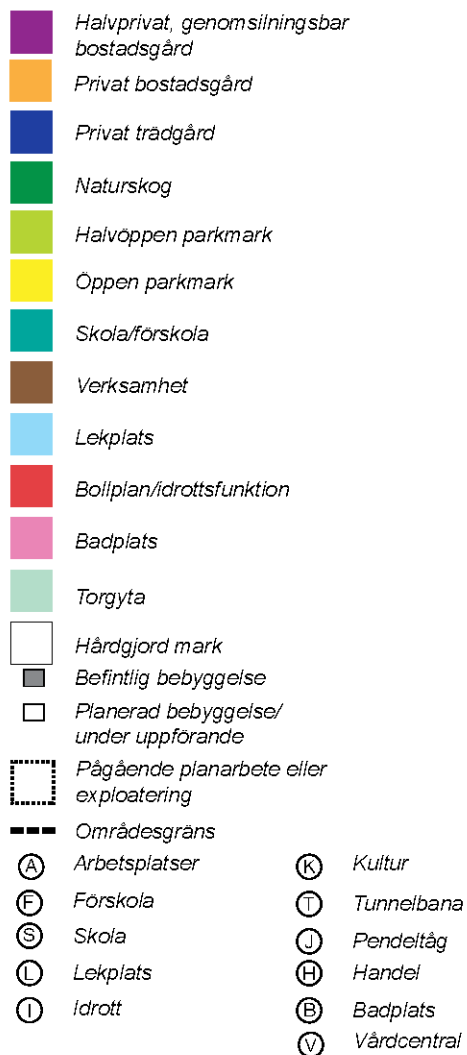
det förekommer att olika aktiviteter ordnas på torget. Totalt i centrala Farsta finns ca 8 300 arbetsplatser. Centrumet har ett stort upptagningsområde som spänner över fem kommuner och omfattar stora delar av södra Storstockholm. Det är i övrigt ont om kompletterande service och handel i stadsdelen, då området är planerat för att inte konkurrera med centrumets funktioner. De övriga målpunkter som finns för kommersiella verksamheter är främst lokaliserade till tunnelbanans eller pendeltågets stationer, med ett fåtal butiker och restauranger. Förutom Torget vid Farsta centrum finns ett mindre torg vid Farsta strand; Stieg Trenters torg.

Arbetsplatsområdena ligger lokaliserade mot Nynäsvägen och utgör viktiga målpunkter under arbetstid. Telias kontorsområde för 3 500 anställda utgör den viktigaste målpunkten, liksom Larsboda verksamhetsområde direkt öster om analysområdet. Planer finns för en utvidgning av området, vilket kommer förstärka området som målpunkt framöver.

Stieg Trenters torg vid Farsta Strand är en viktig målpunkt för kommunikationer med tunnelbana och pendeltåg. Foto: Parkplanen.

Utemiljöns användning

Andra målpunkter i stadsdelarna är förskolor och skolor. De utgör viktiga lekmiljöer för barnen i stadsdelen, men är av varierande standard och karaktär. I stadsdelen finns ett tiotal förskolor, Farstaängsskolan och Hästhagens skola, samt Farsta gymnasium som dock planeras läggas ner. Förskolorna ligger spridda i stadsdelarna, ofta i friliggande byggnader i anslutning till parkområden eller på tidigare friytor. Såväl skolor som förskolor har generellt goda möjligheter att nyttja närliggande park- och lekmiljöer i verksamheten. Farstaängsskolan ligger granne med parkleken vid Farstaängen och Hästhagsskolan ligger integrerat med en bollplan centralt i ett inre parkstråk genom kringliggande kvarter. Det ger barnen möjlighet att tryggt röra sig över stora ytor vilket är en förutsättning för att kunna ta sin stadsdel i anspråk.

De större parkerna och de många genomgående parkstråken utgör målpunkter i sig själva. I parkerna finns målpunkter för idrott, lek och bad samt sittplatser för vila och samvaro. Strandzonen längs Magelungen utgör med sin långa strandpromenad, Farstabadet, Farsta gård och Farsta IP ett större rekreativt område som även lockar människor från omgivande stadsdelar. Vintertid plogas skridskobana på Magelungen och sommartid är badet en attraktiv målpunkt. Drevviken utgör en målpunkt i norr med Hökarängsbadet och vintertid plogas banor på isen även här.

Större strand- och naturmarksområden

Tillgången till rekreation, natur och friluftsliv var en bärande tanke i ABC-stadens utbyggnad. Från centrala Farsta är det därför aldrig långt till ett större naturområde. Norr om analysområdet ligger strandområdet vid Drevviken och den regionala grönkilen Hanvedenkilen berör analysområdets södra del. Grönkilen sträcker sig in över Farstanäset vidare norrut längs Magelungens strand från Farsta gård och vidare mot Fagersjöskogen, som i norr övergår i Hökarängsskogen. Grönkilen har höga rekreativa värden med stora sammanhållna naturskogspartier, stränder och vattenområden. Inom området finns samlat en stor mängd olika funktioner, karaktärer och upplevelser, vilka kompletterar varandra och tilltalar alla åldersgrupper och brukare i samhället. Genom naturområdena och längs stränderna finns flera välanvända stigar och promenadstråk. Den mest välordnade entrén finns vid Farsta gård, med stora parkeringsplatser för besökare

Hästhagsskolan

Plogad skridskobana på Magelungen.

Promenadstråk vid Magelungens strand.

till idrottsplats, bad och strandområde. Farsta gård med tillhörande parkmiljö centralt i området ger en kulturhistorisk upplevelse och förankring som kompletterar de övriga mer sport- och naturrelaterade upplevelserna i stråket.

Det finns bra gångstråk som förbinder Farsta centrum och tunnelbanestationen här med strandområdena vid Magelungen och Drevviken, men trots att det är nära är kopplingarna otydliga och dåligt skyltade. Det krävs god lokalkännedom för att hitta till området till fots, cykel eller med kollektiva färdmedel. För att nå stränderna måste man även passera de stora trafiklederna Magelungsvägen respektive Nynäsvägen, vilket ger en mental barriärverkan för tillgängligheten.

Parker och grönområden

Parkerna i Farsta har oavsett storlek och skala en likartad karaktär och funktionsinnehåll. De används i första hand för lek eller promenader. Parkerna saknar utöver sittplatser oftast funktioner för vuxna. De bjuder ändå på fina rekreationsmöjligheter genom vackra parkrum med en för människan behaglig skala. De många bredkroniga ädellövträden längs omgivande bergkanter skänker karaktär och kransen av träd runt de öppna ytorna ger upplevelsen att vistas i ett helt grönt rum, trots att det är nära till kringliggande bebyggelse.

Farstabadet och Farstaängen är de enda parkområdena med stora, klippta gräsytor för ytkrävande spontanaktiviteter som ex brännboll och rörelselekar. Då Farstabadet ligger i en sluttning är det endast Farstaängen som har potential att användas som evenemangsplats. Farstaängen utgör den

största och mest välbesökta parken inom analysområdet. Parken utgörs av ett öppet gärde med förlängning upp genom dalstråket mot centrum. Den långsträckta formen möjliggör långa sammanhängande promenader via de välanvända gångstråk som löper genom området och länkar mot kringliggande grönområden. Parken har en enkel gestaltning med anlagda funktioner samlade till ett fåtal platser. Vid Farstaängen finns en stor och välbesökt parklek, som för närvarande genomgår en upprustning. Här finns gott om lekredskap för barn i alla åldrar samt en plaskdamm, här bedrivs även öppen förskola. I anslutning till parkleken finns en tennisplan och inom parkområdet ligger även en större bollplan. I parkens slänter har välanvända pulkabackar uppstått och närmast Nynäsvägen finns en hundrastgård. Nynäsvägen har en negativ påverkan på parkrummet genom bullerstörning.

Gångstråk som binder ihop Farsta centrum och Farstabadet.

Farstabadet. Foto från Parkplanen.

Parkstråk från Farsta centrum ner till Farstaängen. Foto från Parkplanen.

Rödlöga och Klyftan är mindre parker av mer lokal karaktär. Båda parkerna består till större delen av naturmarksområden, vilka ramar in ett öppet dalrum med klippt gräs och hårdgjorda ytor med lekplatser. Rödlöga är enligt parkplanen klassad som stadsdelspark, men ny bebyggelse som planeras längs Pepparvägen kommer att skära av parken så att den snarare får storlek som en kvarterspark. Lekplatserna i dessa parker är väl utrustade och servar ett stort omland, då det är brist på allmänna lekplatser. Framförallt lekplatsen i Klyftan är ett populärt besöksmål för dagis och skolor runtomkring och har nyligen upprustats. Att parkerna är avskilda från kringliggande gator och trygga och enkla att ta sig till med barn via trafikseparerade gångstråk genom parkmiljö stärker också deras attraktivitet.

I Larsboda är enligt sociotopkartan de oexploaterade naturmarkspartierna Senoren och Klippbacken särskilt värdefulla för sociala och kulturella värden. Området är delvis kraftigt kuperat, vilket innebär problem för tillgängligheten. Området är samtidigt tillräckligt stort för att kunna erbjuda upplevelsen av att vistas i en sammanhängande skogsmiljö. Ett gångstråk längs bergets kanter och genom bebyggelsen förbinder naturområdena med varandra i en sammanhängande slinga. Skogen har en varierande karaktär med solbelysta ekdungar längs de södra slänterna och barrskog i de norra delarna, vilket ger variation i upplevelsen. Vid Klippbacken mellan pendeltågets uppgång och bostadsbebyggelsen på berget finns en öppen skålformad plats mellan bergen, med klippt gräs, enklare lekutrustning och sittplatser, inringade av prydnadsplanteringar och karaktärsgivande ädellövträd.

Övriga friytor - smala naturparker med gångstråk

I Farsta är den stora mängden gångstråk längs smala park- och naturmarksområden tvärs igenom kvartersstrukturen ett karaktärsdrag. Nästan vart man än ska finns möjligheten att röra sig i en sammanhängande och trafikseparerad naturparkmiljö, med länkar över hela stadsdelen. Detta ger stora rekreativa kvalitéer dagtid, Farsta är en av de stadsdelar där flest rör till fot i Stockholm. Men det innebär även otrygghet under den mörka delen av dygnet, då få alternativa vägar finns för gående. Delar av stråken är även kraftigt kuperade med bristande tillgänglighetsanpassning.

Det största av dessa parkstråk löper parallellt med bebyggelsen längs järnvägen och ansluter till kvartersparken Klyftan, varifrån det viker av norrut mot Hästhagsskolan. Stråket är sammansatt av ett flertal mindre friytor av olika karaktär, dominerat av naturmark av varierad öppenhet och trädsmansättning varvat med solitärer i klippta gräsytor. Längs stråket finns även en anlagd fickpark med prydnadsplanteringar och sittplatser invid punkthusen vid Säfflegatan.

Gångstråket mellan skivhusen vid Filipstadsbacken och radhusen vid Persbergsbacken leder vidare till naturmarken Senoren.

Friytor och övergripande gångstråk. Sammanhängande naturparksstråk som bildar ett nät för fotgängares rörelsemönster över hela området.

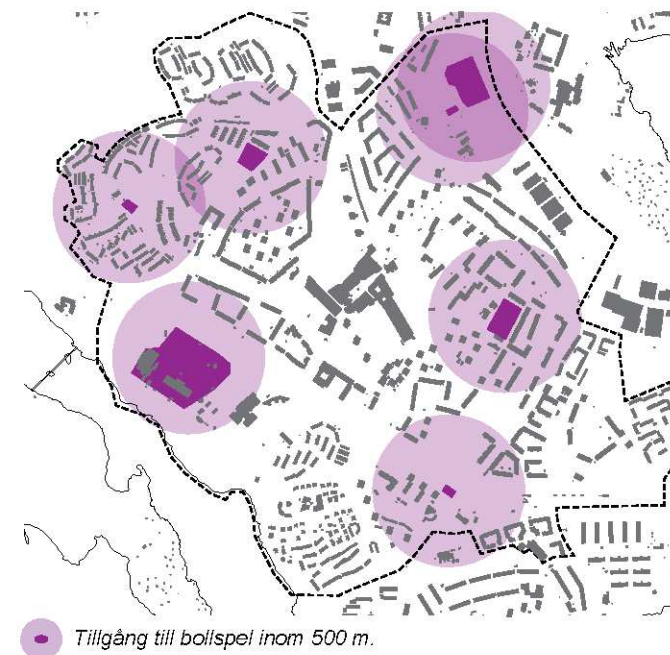
Gångstråk genom naturmarken vid Säfflegatan. Nedanför punkthusen finns en anlagd fickpark. Till höger bollenplanen vid Hästhagsskolan.

Idrottsytor och bollplaner

Tillgången till bollspel har minskat under senare år till följd av förtätningsprojekt och ligger långt under parkprogrammets riktlinjer. Farsta IP är den största och mest påkostade anläggningen för bollspel, följd av miljöerna vid Farstaängen och bollplanen vid Hästhagsskolan.

Vid Farsta IP finns en 11-manna konstgräsplan som kan delas upp i två 7-mannaplaner, rundbana med allvädersbeläggning, ishall, två sporthallar och utegym. I anslutning till idrottsplatsen finns även servering och grillplats och under vintern en skridskobana utomhus. Området är instängslat och bollplanerna är bokningsbara och brukas av olika idrottsföreningar. Vid Farstaängen

finns en fullstor gräsplan och mindre grusplaner samt anläggningar för friidrott. Ytan är kraftigt bullerstörd från intilliggande Nynäsvägen. Den grusade 11-mannaplanen vid Hästhagsskolan används förutom av skolan även av föreningar. Ett mindre idrottsområde med 7-manna konstgräsplan ligger vid fd Västberga skolgård norr om Forshagagatan. Utöver de större, bokningsbara bollplanerna finns två mindre bollplaner, sk kaninburar inom analysområdet. De ligger insprängda i bebyggelsen vid parken Rödlöga (kommer att omlokaliseras pga ny bebyggelse) och vid Ågesta broväg.

Farsta IP med Farsta gård i bakgrunden. Foto från Stockholm.se.

Idrottsområde med 7-manna konstgräsplan vid fd Västberga skolgård norr om Forshagagatan.

Mindre bollplan, sk kaninbur, vid Ågesta broväg.

Nedan sammanfattas värden som är viktiga att förhålla sig till samt utvecklingsbehov för utemiljön och de offentliga rummen i dagsläget. Redovisningen är uppdelad i tre teman; stads- och landskapsbild, natur och ekologi respektive sociala aspekter, vardagsliv och rekreation. Därefter beskrivs riktlinjer för bebyggelsens placering och utformning med hänsyn till kulturhistoriska och ekologiska värden.

Stads- och landskapsbild

Respektavstånd kring centrum

Farsta centrum är utformat som ett bilcentrum, där parkeringsfunktionen i markplan nära centrum har ett kulturhistoriskt värde. Vid förändringar i centrumets närhet bör ett visst respektavstånd till centrum behållas, med hänsyn till centrumets funktioner och tillgänglighet.

Vy mot centrummarkörer

Bibehåll de långa vyerna från infartsvägarna mot punkthusen på ömse sidor centrum, vilka utgör karaktärsfulla centrummarkörer i ABC-staden.

Karaktäristiska fondmotiv ovan höjdryggar

Bebyggelseenklaaver i form av grupper av punkthus eller skivhus ovan skogsklädda höjdryggar utgör ett återkommande fondmotiv. Vid nyexploatering bör vyer mot dessa tillvaratas från strategiska stråk och platser, för stärkt rumslig orientering inom stadsdelen.

Omprogrammera trafikdominerade miljöer

Ge de storskaliga och trafikdominerade gatumiljöerna ett nytt innehåll och uttryck, anpassat till den gående människans upplevelser avseende innehåll och funktioner.

Stärk entrérummen

Tydliggör och utveckla entréområdena mot Farsta, Farsta strand och Larsboda från Nynäsvägen och Magelungsvägen. Sammanlänka de bebyggelsegrupper som splittras av de storskaliga infrastrukturområdena. Utveckla strategiska entréplatser vid Farsta centrum, för stärkt identitet och förbättrad orienterbarhet.

Tillvarata Farstas gröna karaktär

Minimera intrånget i naturmarken vid nyexploateringar och lägg stor vikt vid markanpassning. Samkomponera nya bebyggelsetillägg med den rådande naturkaraktären. Visa hänsynsfullhet mot stora, gamla träd som ger en historisk förankring och karaktär i stads- och gatubild.

Vid komplettering med ny bebyggelse i Farstas ytterområden bör den gröna kransen av naturmark runt villa- och radhusområdena vara fortsatt avläsbar.

Tillvarata landformens avläsbarhet

Tillkommande bebyggelse bör stärka och relatera till dalgångarnas rumslighet, med utvecklade siktlinjer längs dalbotten och mot omgärdande höjder. Vid utveckling av dalrummens väggar bör landformernas läsbarhet tillvaratas. Uppvuxen vegetation längs slänter stärker landformen och rumsupplevelsen. Särskilt framträdande är detta längs Magelungens strand och längs de skogsklädda bergen runt dalgången vid Farsta IP, längs dalgången vid Ågesta broväg och vid entrén mot Farsta centrum norrifrån Farstavägen.

Stärk och utveckla parkkaraktärerna

Den allmänt tillgängliga naturparken är ett karaktärsdrag och en del av Farstas särart som bör tillvaratas. Tydliggör och stärk strategiska och sammanbindande park- och naturkopplingar. Säkerställ ett övergripande nät med park- och naturmarkspräglade stråk genom stadsdelen.

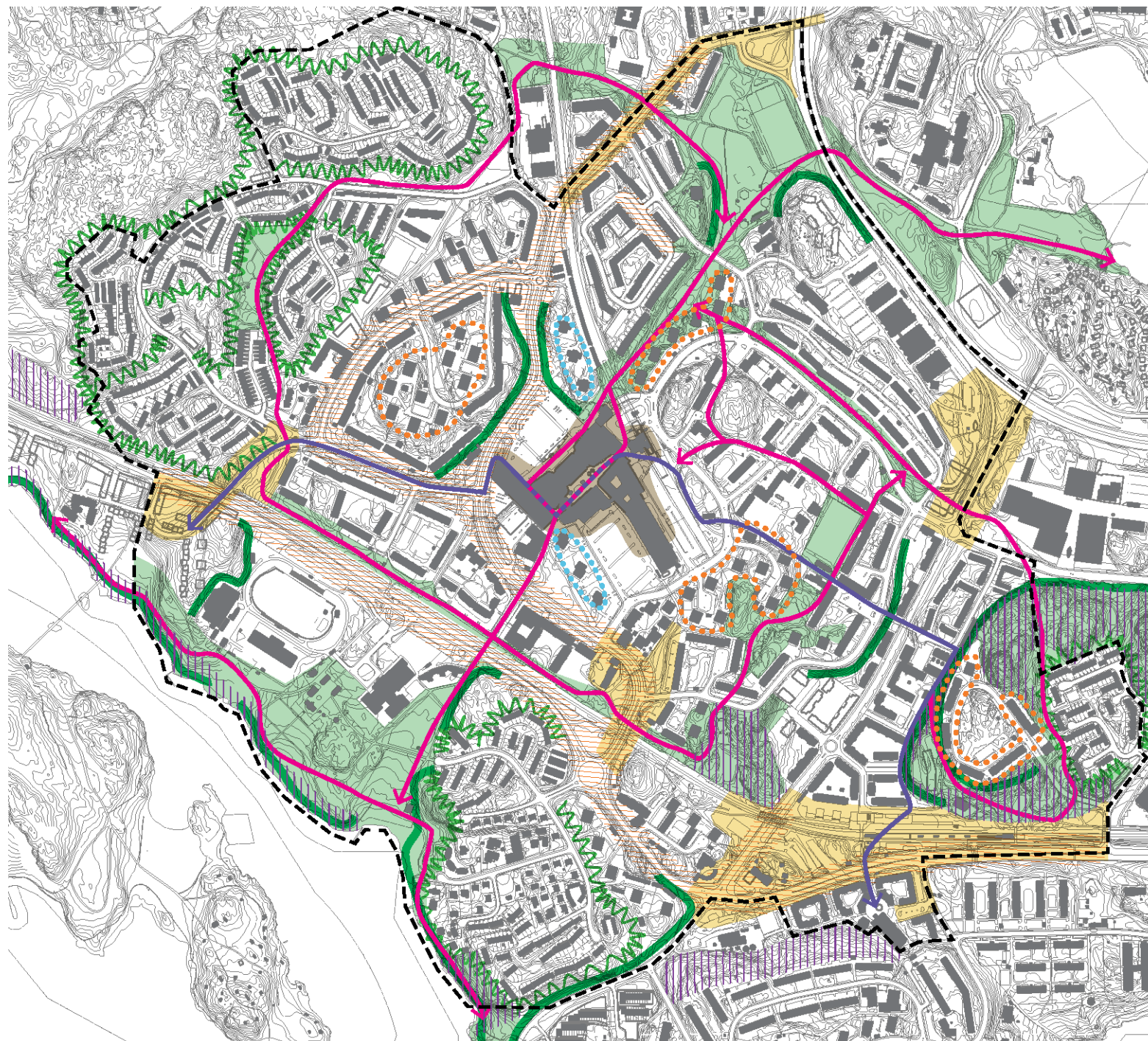
Ett tvärgående rekreativt huvudstråk av mer stadsmässig karaktär kan utvecklas i östvästlig riktning från Larsboda till Farsta centrum och vidare längs Nykroppagatan, med förlängningar söderut mot Magelungen och Farsta strand.

Utveckla stråkhierarki så att de viktigaste sambanden tydliggörs, i relation till sekundära stråk. Skapa visuella samband och gestalta entréerna till viktiga stråk. Motverka den indirekta privatiseringen av allmänt tillgänglig mark till följd av slutna kvarter eller starka gränsmarkörer mot parkrummen.

Förädla naturmarken till mer skötselintensiv naturmarkspark eller ädellövlundar. Utveckla de befintliga parkkaraktärerna. Farstaängen och dalgången mot centrum har potential att utvecklas som stadspark.

Tillvarata och utveckla stads- och landskapsbild

- Utveckla parkrum och parkkaraktärer
- Stärk entrérummen
- Respektavstånd mot centrum
- Utveckla gröna strategiska kopplingar
- Utveckla urbana strategiska kopplingar
- Bibehåll vy mot fondmotiv centrummarkörer
- Fondmotiv ovan höjdrygg
- Nytt uttryck längs trafikdominerade vägar/
miljöer
- Bibehåll gröna fronter
- Naturmark runt radhus/villor
- Landform enligt Sociotopkartan
- Befintlig bebyggelse
- Planerad bebyggelse/
under uppförande
- Områdesgräns

Landskapsanalys Farsta

Tydliggör ABC-stadens historia och karaktäristik

Ett medvetet förhållningssätt till områdets historia och funktioner kan ta sig nya uttryck och ge en historisk förankring i tillkommande strukturer och bebyggelsestillägg. Ny bebyggelse bör uppföras utifrån en tydlig idé med övergripande principer för hela Farsta, utifrån förståelsen av ABC-stadens karaktäristik.

Bebyggelsegrupper med gemensam karaktär

Tillkommande byggnader bör placeras i grupper med gemensam karaktär och inte som enskilda objekt. Vid kompletteringar till befintliga bebyggelsegrupper bör den tillkommande bebyggelsen anpassas till den befintliga vad gäller placering i landskapet, volym och karaktär. Befintliga mindre bebyggelsestillägg, såsom förskolor i baracker, bör omlokaliseras när de blockerar parkstråk eller dalgångar och hellre införlivas i ny bebyggelse.

Bebyggelsens placering i landskapet, taknivåer och volymer

Befintlig bebyggelse har en tydlig topografisk anpassning där byggnaderna antingen smyger sig längs med kullarnas höjdkurvor eller fungerar som utropstecken på höjderna. Ny bebyggelse bör i första hand utformas enligt samma principer. Om nya bebyggelsenivåer ska introduceras bör det ske genom ett större samlat grepp, med ett fåtal nya taknivåer som är tydligt avläsbara i större enheter. Uppbrutna och splittrade volymer med en kraftigt varierande höjdskala bör undvikas.

En struktur som tar hänsyn till de gående

Gångstråken är en viktig del av kommunikationen inom Farsta. Tillkommande husplaceringar bör studeras så att de inte verkar som barriärer ur de gåendes perspektiv eller minskar det miljömässiga värdet hos gångstråken. Användning av portiker och öppningar i kvartersstrukturen i det äldre Farsta skapar genomsilningsbara storkvarter.

Kort om skydd och kompensation

Kompensationsåtgärder utgör det sista steget i den så kallade balanseringsprincipen. Balanseringsprincipen har introducerats i Sverige med inspiration från Tyskland där principen påbjuds i byggnadsordningen. Balanseringsprincipens första två steg består i att i första hand undvika och i andra hand lindra negativ påverkan på miljön vid en exploatering. Först om detta inte är möjligt ska det tredje steget, kompensation, övervägas. Kompensationen ska i första hand bestå i att utjämna det förlorade värdet och i andra hand att ersätta värdet (TMR, 2012).

Balanseringsprincipen, tillämpas i Malmö, Lund och Helsingborg:

Skyddsåtgärder:

1. Undvika – Åtgärder som syftar till att helt undvika negativ påverkan. Detta kan innebära att exploateringen sker på annan plats som kan uppnå planens syften.

2. Lindra – Åtgärder som syftar till att minimera negativ påverkan. Att lindra påverkan betyder att man anpassar exploateringen efter värdet så att ingen påverkan sker, till exempel genom att flytta eller minska antalet planerade hus för att undvika exempelvis en fast fornlämning. I slutändan ska värdet finnas kvar på den ursprungliga platsen.

Kompensationsåtgärder:

3. Utjämna – Åtgärder där ingreppet utjämnas, d.v.s. kompenseras med åtgärder som skapar samma värde i anslutning till ingreppet. Detta innebär att om man bygger bort en biotop anläggs en liknande biotop intill den gamla biotopen. Åtgärden ska ske både nära platsen och nära i tid.

4. Ersätta – Åtgärder där ingreppet ersätts, d.v.s. kompenseras på en annan plats eller med annat värde som fyller samma funktion utanför området. En ersättningsåtgärd för en bortbyggd tätortsnära skogsdunge kan till exempel vara att man höjer kvaliteten för friluftsliv och rekreation i ett närliggande område.

Natur och ekologi

Farsta är till stora delar en grön stadsdel, där flera områden har höga naturvärden kopplade till Magelungens naturliga stränder och områdets variationsrika skogsmiljöer med inslag av gamla träd, främst av tall och ek. Dessa värdekärnor för de prioriterade artgrupperna inom habitatnätverken är mycket viktiga att ta tillvara, både ur ett lokalt spridningsperspektiv, men också för att bevara fungerande ekologiska spridningssamband för hela Söderort, samt mellan Stockholm och Huddinge kommun. Från ett nationellt perspektiv är områden med gamla tallar och ekar ovanligt. Stadens tidigare 1900-tals planering av Söderort och Farsta har givit förutsättningar för att ett flertal av dessa områden har bevarats i området. För områdets fortsatta planering på 2010-talet är det viktigt att bygga vidare på denna gröna förmögenhet, och bevara de viktigaste kärnområdena och spridningsmiljöerna.

Hänsyn vid bebyggelseutveckling

I utvecklingen av Farsta bör en sammanhållen grönstruktur fortlöpande planeras tillsammans med bebyggelsestrukturen. Den samlade grönstrukturen måste rymma funktioner för såväl rekreation som för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, för att så långt möjligt förena flera funktioner till samma ytor och för att kunna samordna skötselinsatser. Genom att fortlöpande samplanera strukturerna, blir det också lättare att säkerställa en god tillgänglighet till den bostadsnära naturen.

Bevara Magelungens gröna stränder

Magelungens stränder och närmast anslutande områden bedöms vara de mest värdefulla naturområdena och bör inte bebyggas eller omföras till andra urbana ytor som påtagligt minskar strandområdets funktion för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. De mer naturliga strandmiljöerna

i form av vassar, strandskog och anslutande gräsmarker och ädellövdominerade skogsslutningar, har särskilt höga värden såväl för biologisk mångfald och ekologiska spridningssamband som för fungerande ekosystemtjänster.

Bevara de gröna naturparkerna

Ny bebyggelse bör inte bryta områdets huvudsakliga ekologisk spridningssamband, bl.a. bör de större naturliga parkerna Klyftan, Klippbacken, Senoren, Värmlandsvägens park och Rödlöga bevaras, samt brynmiljöer kring Farstaängen.

Värna sydvända ekmiljöer

Sydvända slutningar med ekdominerad naturmark bör inte bebyggas, t ex vid Värmlandsvägen. Om möjligt bör fri sikt mellan de större ekområden eftersträvas, då visuell kontakt troligen är ett av flera sätt som arter använder sig av vid spridning mellan områden.

Hänsyn till skyddsvärda arter

Hänsyn bör tas så att sällsynta och rödlistade arter kan bevaras. Detta göra främst genom att bevara arternas livsmiljöer och värdefulla strukturer, som större sammanhängande naturliga grönytor, gamla träd, död ved, branter, naturliga stränder och värdekärnor inom betydande spridningssamband.

Hällmarker

Större partier med hällmarker och hällmarstallskog bör bevaras, särskilt i anslutning till Fagersjöskogen, kring Senoren och vid Rottnerosbacken..

Respektavstånd till solitära träd

Värdefulla trädsolitärer av äldre ek och tall bör sparas

och ett säkerhetsavstånd på åtminstone fem meter från kronans yttersta gräns bör tas till bebyggelse. Skuggningsförhållanden bör inte heller ändras alltför mycket, då såväl ekar som tallar, samt de artgrupper som lever på träden, gynnas av soliga och varma miljöer.

Grön gestaltning av gårdar och offentliga miljöer

Vid ny bebyggelse kan förstärkningsplantering av blommande buskar och träd göras, företrädesvis av svenska arter som hagtorn, hassel, rönn, nypon, olvon och slån. Växtval vid trädplantering utmed vägar, på parkeringsplatser och andra ytor bör gärna ansluta till områdets naturliga vegetation, som ek och tall.

Skötsel av naturmark

Det är önskvärt att lämna värdefull död ved kvar på platsen vid skötsel av naturmark och naturliga parker. Detta gäller särskilt ved av tall och ek.

Vattenhänsyn

Naturliga vattenströmmar bör inte brytas. Detta gäller ytvatten, rörligt markvatten och grundvatten. Om vattnet ska ledas om bör det utnyttjas som en ekologisk resurs, till exempel genom att eftersträva öppna dagvattenlösningar och/ eller naturlig infiltration.

Tillvarata och utveckla Natur och Ekologi

Bevara Magelungens gröna stränder

Bevara gröna naturparker med höga naturvärden

Värna ekologiska samband för ek

Värna lokala kärnområden och spridningssamband för gamla tallar

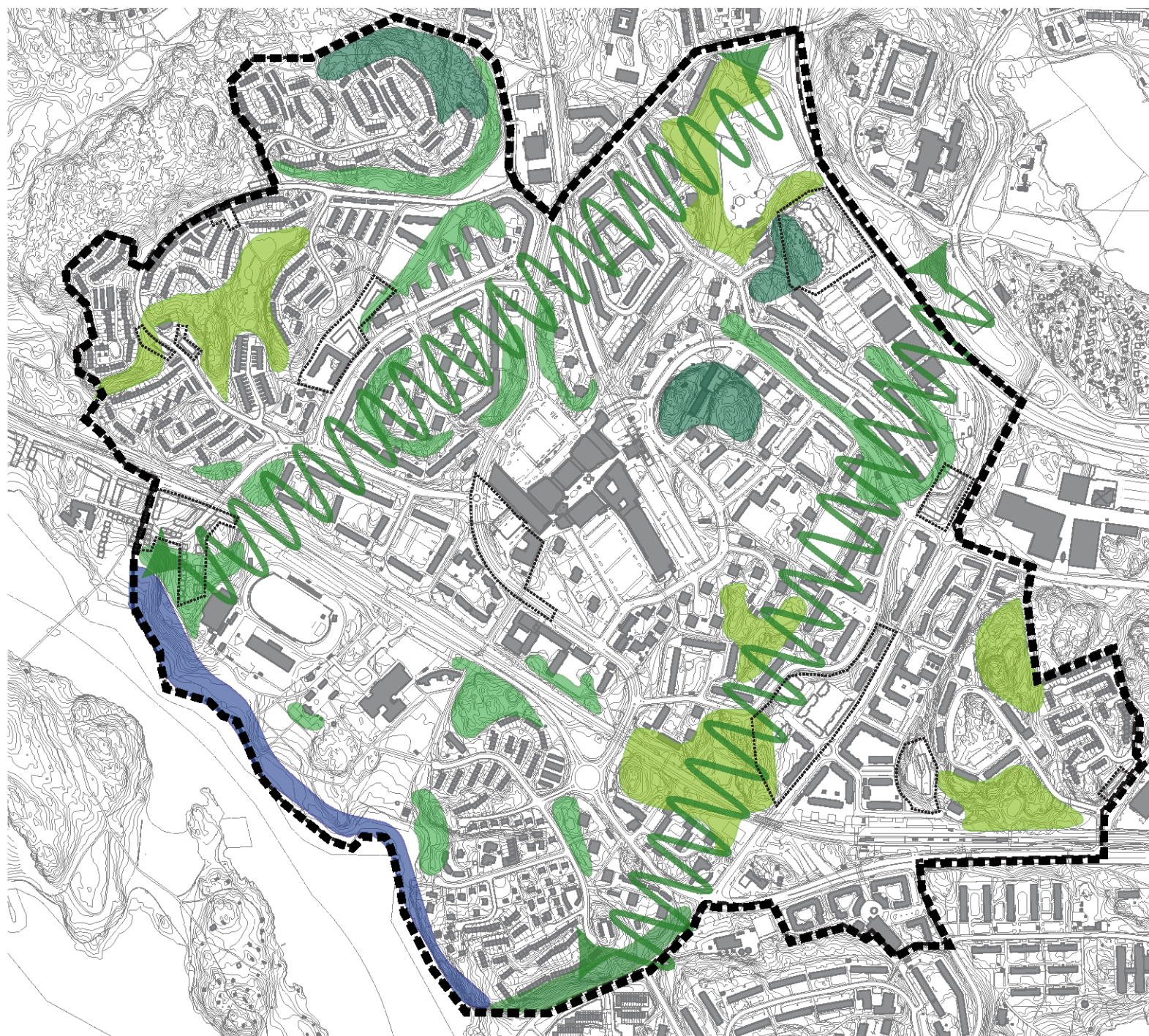
Värna och förstärk huvudstråken för ekologiska spridningssamband

Befintlig bebyggelse

Planerad bebyggelse/
under uppförande

Pågående planarbete eller
exploatering

Områdesgräns

Tryckta källor

Promenadstaden, Översiktsplan för Stockholm, antagen av kommunfullmäktige 15 mars 2010.

Den gröna promenadstaden - En strategi för utvecklingen av Stockholms parker och natur. Samrådsunderlag juni 2012.

Stadsbyggnadsstrategi, Tyngdpunkt Farsta, Stadsbyggnadskontoret, mars 2012.

Program för Larsboda Strand, Samrådshandling, Stockholm stad, Stadsbyggnadskontoret, oktober 2009.

Översiktsplan 2030 för Huddinge kommun, samrådsversion 18 juni 2012.

RUFS 2010 - Regional utvecklingsplan för Stockholm. Karta Regional grönstruktur.

Sociotophandboken, Planering av det offentliga uterummet med Stockholmsarna och sociotopkartan, Stadsbyggnadskontoret, augusti 2003.

Sociotopkarta, Stadsdelsområde Farsta (södra delen), Stockholm stad, april 2003.

Områdesanalys Farsta Värmlandsvägen och Hökarängen. Förslag på utredningsområden för bebyggelse och utveckling av grönstruktur. Bjerking AB på uppdrag av Stockholm stad, oktober 2003.

StorStockholms bebyggelsehistoria. Markpolitik, planering och byggande under sju sekler. Ingemar Johansson 1987 och 1991.

Stockholm utanför tullarna. Nittiosjustadsdelar i ytterstaden. Stockholmia förlag, 2003.

Stad i förvandling. Stockholms utveckling från 1930-tal till 1990-tal. Sakt Eriks årsbok 1988, utgiven av samfundet S:t Erik Stockholm.

Parkplan Farsta stadsdelsområde, White arkitekter AB på uppdrag av Farsta stadsdelsförvaltning samt exploateringskontoret, Stockholms stad. December 2007.

Grönstrukturen i Stockholm stads del av Hanvedenkilen. Beskrivning av grönstruktur, samt bedömning av konsekvenser för naturvärden av föreslagen exploatering. Ekologigruppen AB på uppdrag av Stockholm, mars 2004.

Naturområden mellan Fagersjö, Hökarängen, och Drevviken, Farsta. Bedömning av ekologiska samband och naturvärden, samt åtgärdsförslag inför planering av ny bebyggelse. Ekologigruppen 2003.

När, vad och hur? Svaga samband i Stockholmsregionens gröna kilar. Ekologigruppen, med flera konsulter. Rapport 5:2012. Stockholms läns landsting, TMR, 2012.

Landskapsekologisk analys i Stockholms stad, habitatnätverk för eklevande arter och barrskogsarter. Mörtberg, U., Zetterberg, A. & Gontier, M., 2007. Miljöförvaltningen, Stockholms stad.

Landskapsekologisk analys i Stockholms stad. Metodutveckling med groddjur som exempel. Mörtberg, U., Zetterberg, A. & Gontier, M. 2006. Miljöförvaltningen. Stockholms stad.

Utdrag ur Stockholms unika ekmiljöer. Förekomst, bevarande och utveckling. 2007. Ekologigruppen AB på uppdrag för Stockholms stad.

Elektroniska källor

Artdatabanken, utdrag över rödlistade områden: www.artfakta.se

Artportalen: www.artportalen.se

Bing maps: www.bing.com/maps

Google maps: www.maps.google.se

Hitta.se: www.hitta.se

Stockholm Stad: www.stockholm.se

Bygg- och plantjänsten på Stockholm stads hemsida:

www.insynsbk.stockholm.se/Byggochplantjansten

Stockholmskällan: www.stockholmskallan.se

Stockholms stadsmuseum: www.stadsmuseum.stockholm.se

Övriga källor

Kartunderlag, inventeringar mm (digitalt material) från Stockholm stad:

Baskarta med fastighetsgränser, Autocad, 121206

Ortofoto, december 2012

Snedbilder, december 2012

Miljöförvaltningen Stockholms stad:

Biotopkarta. 1998. Miljöförvaltningen. Uppdaterad 2009.

Ekdatabasen – jätteekar, kärnområden för ek samt ekområden

Habitatkartor – eklevande insekter, barrskogsfåglar, groddjur

Stockholms stads biotopdatabas (1999)

Stockholms stadsarkiv: Historiska planer och illustrationer.

Nils Tunving, Exploateringskontoret, Stockholms stad, december 2012: Kompletterande information om pågående detaljplaner och exploateringar inom analysområdet och kringliggande områden.

Illustrationer

Samtliga för rapporten framtagna analyskartor och illustrationer är framtagna av Nyréns arkitektkontor och Ekologigruppen. Övriga illustrationer anges under källor. Fotografierna är tagna av Nyréns arkitektkontor, Ekologigruppen och White (från Parkplan Farsta stadsdelsområde, december 2007). Historiska fotografier kommer från Stockholmskällan. Omslagsfotografi och snedbilder är tagna av Stockholm Stad.

LANDSKAPSANALYS FARSTA – konsekvensanalys

Bakgrund och metodik

Denna konsekvensbeskrivning avser effekterna av ett fullt förverkligande av den strukturplan som redovisas i "Tyngdpunkt Farsta – bebyggelsestrategi", daterat 2013-09-17. Av alternativen för centrums utbyggnad, konsekvensbeskrivs endast maxalternativet, d.v.s. alternativ 2 i enlighet med stadens önskemål. Konsekvensbeskrivningen är indelad i två kapitel, avseende avser påverkan på "Närrekreation" samt "Stads- och landskapsbild" och tar sin utgångspunkt i tidigare genomförd "Landskapsanalys för Farsta".

Konsekvensbeskrivningen för Närrekreation baseras på kapitlet "Analys av tillgång till parker och grönsstruktur – friytetillgång" i landskapsanalysen. Tre övergripande frågeställningar har belysts:

- 1) påverkan på parktillgång avseende avstånd utifrån parkplanens riktlinjer
- 2) utbyggnadsförslagets påverkan avseende rekreativa promenadstråk
- 3) påverkan på innehållet i parkerna

En tillgångsanalys har genomförts utifrån parkplanens riktlinjer, baserat på fullt utbyggt förslag. Resultatet har jämförts med dagens tillgång enligt Landskapsanalys Farsta och beskrivits i text och på karta (se kartbilaga 1).

Förslagets konsekvenser för rekreativa stråk har analyserats på en övergripande nivå. Resultatet avseende påverkan på parktillgången har sammanfattats och lokala konsekvenser kopplat till utbyggnadsförslagets principiella strategier har beskrivits. De konfliktpunkter som förslaget medför mellan befintliga gångstråk och ny bebyggelse, med en negativ påverkan för närrekreation, har markerats på karta (se kartbilaga 2). För Centrum har en fördjupad analys gjorts, där förslagets konsekvenser beskrivits på lokal nivå.

För kapitlet Stads- och landskapsbild har dels en översiktlig beskrivning av förslagets konsekvenser kopplat till bebyggelsestrategins strategier genomförts. Lokala effekter i olika delområden har därefter beskrivits med stöd av landskapsanalysens övergripande karaktärsbeskrivning, värdering och kapitel "Tillvarata och utveckla". För varje delområde har sammanfattats styrkor, svagheter och rekommendationer inför fortsatt planering.

Karta som visar delområdena för konsekvensanalysen. Område 11 har utgått enl. ök. Område 7, 8, 9 och 10 sammanfattas under kompletteringar i befintliga bebyggelsemiljöer. Denna karta visar endast delområdesindelning och inte aktuellt förslag, daterat 2013-09-17.

Närrekreation

Tillgångsanalys

En tillgångsanalys utifrån parkplanens riktlinjer har gjorts utifrån ett fullt utbyggt förslag (se bilaga 1). Sammanfattningsvis sker en mycket liten påverkan på parktillgången avseende de olika parktyperna och tillgången till större parkområden förbättras. Förslaget innebär att en central stadspark inte kan tillskapas i enlighet med den gröna promenadstadens intentioner. Närheten till vatten tillsammans med den kvalitetshöjning i form av tillförsel av nya funktioner och sammankoppling som föreslås kan ändå kompensera detta.

För tillgången till natur- och friluftsområden sker ingen förändring. Den nya strukturen får en fortsatt god tillgång till stadsdelsparker inom 500 meter. Utbyggnadsförslaget illustrerar en utbyggd och sammanhängande stadsdelspark i norr mellan Farstaängen och Hökarängsbadet. Det är dock tveksamt om detta kan uppnås, då inga nya grönytor tillförs relativt idag. Den förbättrade tillgången förutsätter en märkbar uppgradering och bullerskydd av befintliga grönytor. Även kopplingen under Nynäsvägen behöver förbättras med en vidgad passage och förbättrad orienterbarhet för att uppnå målsättningen. Hökarängsbadet kommer behålla sin funktion som kvarterspark.

En negativ mindre påverkan på tillgång till stadsdelspark sker vid Farsta gård och Farsta IP. Området påverkas både av förslagets utbyggnad och till följd av annan ny planerad bebyggelse längs Magelungens strand. Tillkommande boende i dessa nya delar får en fortsatt god tillgång, så förändringen påverkar främst befintliga boende norr om Magelungsvägen. Den nya bebyggelsen kan samtidigt ge en mildrande effekt på vägens barriärvekan. Tillgången till stadsdelsparker för boende vid centrum blir något lägre, men här sker å andra sidan en förbättring av tillgången till kvartersparker. Mindre befintliga friytor uppgraderas och nya vistelsezoner tillkommer på dagens parkeringar.

Den generella friytetillgången på kvartersmark enligt sociotopkartan är fortsatt god så länge strukturen är fortsatt gles. I centrum förbättras friytetillgången.

Påverkan på friytestrukturen

Förslaget innebär att parkmiljöer utvecklas i två "green lines", gröna linjer, som korsas i centrum med nord-sydlig respektive öst-västlig riktning. Förslaget bygger på utvecklade strukturer från centrum och ut och den bärande karaktären i Farsta att röra sig på trafiksäkra parkvägar behålls längs de gröna stråken. De parkmiljöer som ingår längs gröna linjerna, inte minst i de centrala delarna, gestaltas för en ökad genomsilning av gående. Detta kan medföra en ökad trygghet i parkmiljöerna.

Den gröna linjen etablerar nya och förbättrade kopplingar mot Rödlöga/Fagersjöskogen i väster respektive mot Klippbacken/Senoren i öster. Stråken får ett egenvärde som parkstråk, en grön promenad genom stadsdelen. De bidrar till att aktivera och koppla ihop befintliga friytor och tillgängliggör därigenom parkmiljöer med hög kvalitet. Gångstråken följer de trädbeklädda höjdpartierna och inkluderar dessa i parkstrukturen, vilket är en fin kvalitet. För att förslaget ska genomföras krävs dock ett starkt och konsekvent genomfört grepp för att tydliggöra gångkopplingarna och de övergripande stråken, annars faller idén.

Strategierna fokuserar på rörelsen från centrum och ut. Det medför att friytestrukturen med tvärkopplingar i områdets halvcentrala delar, där dagens boende finns, får en underordnad roll i förslaget. En strategi behövs även för dessa delar, framförallt finns behov att tydliggöra genar och använda gångvägar mot Farsta strand och Fagersjöskogen. Diskussion kring detta förs i kapitlet "tillvarata och utveckla" i Landskapsanalys Farsta. Befintliga promenadstråk lämnas till största delen opåverkade, men vissa problempunkter finns. En betydande konsekvens är att flera trafikseparerade korsningar tas bort i centrums närhet. Nya slänter

som uppstår när gångtunnlarna tas bort i samband med bebyggelens utbyggnad kommer att medföra backigare promenadvägar med sämre tillgänglighetsanpassning i dessa lägen.

1) Viktigt gångstråk parallellt med pendeltågen

Nykroppastråket (2A): ny bebyggelse vid korsningen Nykroppagatan-Värmlandsvägen skär av befintliga gångstråk och blockerar planskilda gc-korsningar i en viktig punkt. Den nya bebyggelsen kan ge ökad trygghet, men de etablerade gångstråkens funktion behöver beaktas.

Farstastrandstråket (6A): Längs Farstavägen vid pendeltåget föreslås överdäckning och nya byggnader på ömse sidor spåret. Dagens gångstråk behöver även fortsättningsvis kunna korsa Farstavägen parallellt med spåren och bindas samman söderut mot Ågesta broväg.

Befintliga gångtunnlar under Farstavägen försvinner. Gångtunneln parallellt med järnvägen är en viktig trafiksäker koppling för skol- och förskolebarn mot Klyftan. Anpassning bör ske av förslaget så att tunnelfunktionen kan finnas kvar. Även en koppling för gående norrut mot centrum bör säkerställas vid förslagets utbyggnad.

2) Hästhagsstråket (delområde 5)

Ny bebyggelse på bollplanen vid Hästhagsskolan bör ses över så att huvudstråket mellan Klyftan och Hästhagsskolan kan förlängas med en gångväg väster om bollplanen, utan att inkräkta på pulkabacken i slänten mellan bollplan och skolgård.

3) Området vid Farsta gård och Farsta IP

Förslaget gör det svårorienterat för gående som kommer norrifrån och vill vidare mot vattnet eller idrottsplatsen. Entrésituationen från den västra gångkorsningen över Magelungsvägen är oklar och den gröna länken försämras i detta parti. De södra radhuslängorna närmast Farsta gård blockerar sambandet mellan Farstabadet och idrottsplatsen. Entrén och kopplingen till Farsta gård och IP från gröna linjen är fortsatt otydlig.

Se även bilaga 2 avseende konfliktpunkter mellan befintliga gångstråk och föreslagen bebyggelse. Vidare studier behövs vid dessa platser för att även fortsättningsvis behålla ett sammanhängande gångvägnät genom friytestrukturen.

Påverkan på parkernas innehåll

Farstas karaktär av mycket parkmark och offentlighet bevaras genom pärlbandet av aktiviteter längs de gröna linjerna. Större parkmiljöer utvecklas med kompletterande funktioner. Längs med de öst-västliga stråken placeras nya funktioner i s.k. mikroparker för t.ex. spontanidrott och lek. Detta stärker offentligheten och blir en tillgång för nya och befintliga boende.

Förslagets genomförande skulle kunna medföra en fördubbling av offentliga lekmiljöer, ifall man utvecklar lek på alla platser som strategin pekar på. Lekplatserna föreslås placeras i områden där det idag är brist. De nya lekmiljöerna blir bättre ihopkopplade längs med stråken och får en spridning som väl kompletterar befintliga lekmiljöer.

Bollplanen vid Hästhagsskolan halveras och den stora bollplanen, Kvickentorps IP, vid Farstaängen tas bort. Endast Farsta IP har en stor bollplan kvar och att den totala påverkan på tillgången till bollplaner blir markant. Det kommer att uppstå brist i samband med att området byggs ut, vilket står i konflikt med Farstas idrottsprofil. Profilen kan däremot stärkas genom utveckling av bad, skridskor, friluftsliv etc. samt att nya ytor för spontanidrott tillkommer. Ett förslag är att ytan väster om Hökarängsbadet ses över avseende möjligheten att tillföra nya idrottsfunktioner.

Den nya bebyggelsen längs Nynäsvägen respektive Magelungsvägen kan bidra till en bättre ljudmiljö för Farstaängen respektive vid idrottsplatsen och Farsta gård.

Närrekreation – delområde Centrum

Förslaget har en tydlig och genomarbetad strategi för de offentliga rummen, där hela centrum får en fortsatt offentlig karaktär. Förslaget innebär en fördubbling av ytor med torgkaraktär, vilket möjliggör för fler centrumanknutna funktioner i det offentliga rummet. Den centrala delen utvecklas och organiseras med nya målpunkter och vistelsevärden som attraherar många olika målgrupper. Igenvuxna partier längs västra kanten av Ekparken öppnas upp och randzoner mellan privat och offentligt tydliggörs med en offentlig karaktär, vilket är positivt. Tillkommande kulturaktiviteter kommer troligtvis ha ett större behov av torgplats och detta bör tydligare få ett uttryck i det offentliga rummet.

Den överordnade gröna linjen mellan sjöarna passerar genom centrum. Norrifrån upplevs stråken in mot centrum likvärdiga i förslaget. Gröna linjen möjliggör förbättrade gångmöjligheter men har en fortsatt otydlig passage förbi tunnelbanan. En överordnad huvudaxel bör studeras vidare, för att det rekreativa huvudstråket ska bli tydlig. Väljs Farsta Torg som överordnad axel, bör det nya torget vid Farstaplan få en underordnad och kompletterande funktion. Vid detta torg är det även betydelsefullt att studera trafiklösningen vidare. Förslaget redovisar inte hur biltrafiken ska angöra centrum och vilken påverkan detta får för de nya torgfunktionerna. Torget vid Farstaplan föreslås få en grönare karaktär, men det är otydligt om det kommer fungera som ett torg eller passage i första hand, beroende på trafiklösning. Denna fråga behöver utredas mer under fortsatt process.

Sett till såväl dagens stora antal gående och tillkommande gångflöden med en ökande befolkning finns risk att platsen utanför tunnelbanan upplevs för trång. Någon funktion, exempelvis torghandel, kan med fördel flyttas till det nya torget vid Farstaplan för att aktivera detta och samtidigt ge mer rymd i ett kritiskt läge.

Det är positivt att utveckla ytor för ungdomar kopplat till en befintlig fungerande verksamhet, men man bör även vara medveten om att ungdomar i grupp kan innebära otrygghet för andra åldergrupper. Med ett expanderande centrum blir det viktigt att ha kvällsaktiviteter i kringliggande byggnader, för att undvika obefolkade passager som kvällstid upplevs otrygga. Den föreslagna bebyggelsen med en blandning av bostäder, kulturaktiviteter och handel är positiv ur detta hänseende.

Styrkor och svagheter

Styrkor:

- Ökad andel omhändertagna och publika offentliga rum.
- Utveckling av kvartersparker för närboende. I begreppet kvarterspark ingår utvecklade torgtor vid Farsta centrum.
- Stor tillförsel av funktioner som gynnar hela Farsta.
- Blandning av boende och verksamheter ger ökat liv kvällstid.

Svagheter:

- Den ökade andelen kultur i nytillkommande kvartersbebyggelse bör tydligare manifesteras i det offentliga rummet.
- Risk för konkurrerande markanvändningsbehov mellan stråk, torg och lek då många funktioner ska samsas på liten yta utanför tunnelbanan.
- Gröna linjens möte med Kroppaplan och förlängning mot Farsta torg är otydlig över Centrumparken.
- Trafiklösningens påverkan på torg- och gångtor behöver studeras vidare.

Stads- och landskapsbild

Allmänt om förslaget och strategin med centrumnära stråk

I detta stycke summeras de konsekvenser av förslagets genomförande, som gäller generellt för förslaget. Därefter beskrivs kompletterande konsekvenser per delområde under respektive rubrik.

Den bärande tanken i förslaget är att koncentrera ny bebyggelse i sammanhållna stråk längs de viktigaste infartsgatorna. Det lämnar många mellanliggande bebyggelsemiljöer och de större parkområdena opåverkade. Dagens ingenmansland i stadsbilden definieras då tydligare gaturum skapas in mot centrum. Stråken bildar en ny årsring med en egen identitet, en ny topologi med likartade hus avseende uttryck och skala. Femvåningsskalan är dominerande. Där bebyggelsen håller 4 vån motsvarar det den äldre bebyggelsens höjd, medan 5 våningar eller högre blir ett nytt inslag i stadsbilden.

Generellt behålls gröna fronter och viktiga vyer mot centrum. Dagens storskaliga och otydliga entrérum stärks genom att ny bebyggelse vid Farsta strand, Nykroppagatan och Farstastrandstråket bildar entrémotiv utan höga entrébyggnader, vilket bygger vidare på Farstas karaktär. Det äldre greppet att komma in till centrum genom skogen har under åren tullats på, för att nu slutgiltigt tas bort och bli till en ny tydlig karaktär. Som besökare i det framtida Farsta möter man konsekvent någonting nytt i en sammanhållen gaturumskaraktär.

En övergripande princip är att nya lameller läggs parallellt med gata, i direkt anslutning till gaturummet. De bevarade släppen som tillåter utblickar mellan husen är en styrka i förslaget. Greppet bygger vidare på Farstas äldre principer för bebyggelseplaceringar, där man väljer att plocka upp vissa karaktärsdrag men väljer bort andra. Konsekvensen är att man bryter Farstas typiska karaktärsdrag med förgårdsmark och att byggnaderna mindre tillåts relatera till topografin med inbördes förskjutningar. Placeringen ger en stelhet eftersom byggnaderna konsekvent är placerade direkt mot gatan.

Positivt i förslaget är att bebyggelsen ofta är fint inplacerad i plan och sedd till valda typologier. En svaghet är att placeringarna ofta förutsätter stora ingrepp i naturmarken. Då många byggnader är placerade mot höjder med naturmark eller ut över nedåtlutande slänter kommer stora markintrång eller uppfyllnader bli nödvändiga vid genomförandet. Detta kan innebära stora ingrepp i naturmarkskaraktären eller skapa döda socklar.

Styrkor, svagheter och rekommendationer

Styrkor

- En tydlig ny årsring skapas längs strategiska stråk.
- Stora delar av Farstas bebyggelsemiljöer samt viktiga parkmiljöer lämnas opåverkade.
- Storskaliga gaturum försvinner och definierade, sammanhållna gaturum skapas.
- Tydliga entrémotiv och ökad stadsmässighet längs strategiska stråk.

Svagheter

- Risk för en stelhet i gaturummen, då byggnaderna relaterar direkt till gata och saknar förgårdsmark.

Rekommendationer

Under fortsatt planprocess är det önskvärt att studera möjligheten till grön förgårdsmark då det är ett bärande karaktärsdrag i Farstas identitet. Bebyggelsen skulle genom mindre bearbetningar bättre kunna anpassas till Farstas övergripande karaktärsdrag, om man lät byggnaderna följa gatan med en mjukhet, där den exakta placeringen relaterar till topografin istället för till gatan. Det skulle ge en ökad variation utan att förlora i exploatering.

I samband med fortsatt planläggning bör de exakta husplaceringarna studeras vidare för att kunna spara större befintliga karaktärsträd i gaturummen. De är viktiga för att bibehålla en uppväxt karaktär och skapa en rik gatumiljö.

Ett annat karaktärsdrag i Farsta är sammansatta, lägre, något förskjutna lamellar. Vanligt förekommande är också att lamellerna är ställda i vinkel vid t.ex. gatuhörn, så att kvarteren "stängs" mot gatusidan. Förslaget består endast av raka lameller, men det är på flera platser möjligt att lägga samman dessa på ett liknande sätt, om man vill uppnå större anpassning mot de äldre miljöerna.

I lägen med höga naturvärden eller karaktärsgivande träd bör man under fortsatt planläggning anstränga sig för att bygga naturanpassat. På dessa platser är trädinmätningar motiverat för att ha ett bra stöd under fortsatt planläggning.

Område 1, Centrum

När Farsta Centrum byggdes, var det komponerat som en väl genomtänkt helhet. Det är därför viktigt att hantera det kulturhistoriskt värdefulla centrummet med varsamhet. Viktigt för det kulturhistoriska värdet är att den skulpturala och variationsrika centrumdelen får skilja ur sig från den mer strikta och rätvinkliga bostadsbebyggelsen.

Genom dagens stora öppna parkeringsytor står centrum synligt från långt håll trots den låga skalan. Det är även en kulturhistoriskt värdefull aspekt att kunna nalkas och angöra centrum med bil. I förslaget byggs all markparkering bort och ny bebyggelse uppförs relativt nära centrum. Att bebygga dagens parkeringsytor medför samtidigt ett omhändertagande av miljö som bättre anpassas till den gående människan. En ny bebyggelsestruktur läggs till, som fyller de tidigare överstora parkeringsytorna och ger en stadsmässighet och en ny tydlig årsring.

En styrka i förslaget är de delar av centrumutbyggnaden där centrum tillåts växa vidare med en skevhet och geometri som tar upp omgivningens riktningar, som mot Nykroppagatan och Farstavägen. Det är även positivt att Farsta torg med kringbyggnader får behålla sin funktion och skala. Kompletterande lameller i centrums utkant fungerar väl i samklang med det äldre Farsta, t.ex. i kant mot Farstaplan, liksom den föreslagna 5-6 våningsskalan på platsen.

Ny kvartersbebyggelse på Farstaplan innebär ett nytt stadsbyggnadselement med stadsgator och helt regelbundna kvarter baserade på kvadraten och symmetri, d.v.s. utan den för stadsbilden typiska skevheten. Kvartersformen tar upp de för centrum typiska avskurna hörnen, men utan den skulpturala verkan och lekfullhet som kännetecknar de äldre byggnaderna. Genom att blanda centrumfunktioner och bostäder i samma komplex skapas en hybrid som uppluckrar det särskiljande med centrumfunktionen. Den föreslagna höjdskalet gör även att spannet högt till lågt suddas ut.

Genom att tunnelbanan och bussgaraget byggs in längs dagens perrong sker en utvidgning av centrum som gör Larsbodavägen mer stadsmässig i detta parti. Kompletterande lameller norr om Larsbodavägen fogas väl in i rådande planmönster och karaktärsgivande obebyggda naturmarksslänter behålls. Även byggnaderna söder om Larsbodavägen spelar väl mot rådande planstruktur. Placeras bussgaraget söder om tunnelbanan finns förutsättningar att behålla karaktären av hus i natur vid dessa byggnader. Förslaget att lägga bussterminalen norr om stationen, vid Kroppaplan, medför större intrång i bakomliggande naturmark, att nya storskaliga trafikytor skapas och att en baksida uppstår mot centrum i ett viktiga entrélägen från Larsbodavägen.

Tillägg av ett enda högt hus vid Munkforsplan bryter det stora stadsbyggnadsgreppet i Farsta där solitärer inte förekommer utan byggnader alltid är samkomponerade i grupper. Ett enda

högt hus symboliserar även en liten centrumbildning (t.ex. Bandhagen, Högdalen, Västertorp) och inte det större regioncentra som Farsta är och den tyngdpunkt Farsta ska utvecklas till.

Som cyklist leds man i en slinga runt centrum, med tvärgående kopplingar in mot centrum och anordnade cykelparkeringar. Framförallt från Nykroppagatan möter man en av centrums baksidor. Kopplingarna runt och in i centrum behöver ges en tydlig karaktär för att underlätta orienterbarheten och göra systemet läsbart.

Styrkor, svagheter och rekommendationer

Styrkor

- En tydlig ny årsring skapas.
- Farsta torg med kringbyggnader får behålla sin funktion och skala.
- Gemensamma takfotshöjder och kompletterande lameller i sammanhållna enheter i centrums utkant fungerar väl i samklang med det äldre Farsta.
- Delar av centrumutbyggnaden växer vidare med en skevhet och tar upp omgivningens riktningar.
- Möjlighet för de offentliga rummen att få en förstärkt roll
- Centrums utvidgning vid Munkforsplan och längs Larsbodavägen gör entrén mot Farsta centrum från Larsbodavägen mer stadsmässig.
- Genom att bebygga delar av parkeringarna skapas ett mer intimt och omhändertaget stadsrum.

Svagheter

- Kvarterens utformning och innehåll vid Farstaplan luckrar upp det särskiljande hos Farsta centrum och innebär en ny topologi utan förankring i Farstas karaktär.
- Torgbildningar för tillkommande kulturfunktioner saknas.
- Utan bilangöring till centrum försvinner den kulturhistoriska aspekten med bilismen som förutsättning för Farsta centrum.
- Tillägg av ett enda högt hus vid Munkforsplan signalerar förortscentrum och inte det regioncentra som Farsta planerades för att bli. Det bryter även den grundläggande karaktären i Farsta att byggnader alltid är samkomponerade i grupp.

Rekommendationer

Tillkommande bebyggelse för kultur och handel bör även fortsättningsvis tillåtas skilja ur sig från bostadsbebyggelsen, t.ex. genom att placera lägre individuellt utformade kultur/handelshus närmast centrum och högre bostadsbebyggelse närmare Farstavägen och Larsbodavägen.

Bostadsbebyggelsen däremot bör anknyta till Farstas bostadstypologi, med enkla volymer utan avfasade hörn, inpassade i topografin. Det är önskvärt med distinkta bostadsvolymer samkomponerade i grupp och med en sammanhållen höjdskala. Relationen kvartersstorlek – byggnadshöjd bör studeras vidare.

Det är önskvärt att skapa öppna platser på Farstaplan och Storforsplan närmast centrum. Detta för att skapa respektavstånd mot de äldre delarna och ge möjlighet till fria vyer mot centrum. Platserna bör även studeras för att möjliggöra viss bilangöring i markplan vid centrum. Platsbildningar behöver även tillkomma i anslutning till kulturfunktioner. De kan med fördel vara skeva/olikformade.

Byggnaderna längs tunnelbanan vid Munkforsplan och Larsbodavägen/ bör behandlas som en grupp med samma takfotshöjd över havet. Lämplig höjdskala kan utredas vidare.

Område 2a, Nykroppastråket

Placeringen av byggnader på norra sidan Nykroppagatan gör att viktiga siktlinjer mot centrum och vyn mot punkthus som utgör centrummarkörer kan behållas. Förslaget innebär att Nykroppagatan smalnas av och flyttas söderut i läge. Släpp mellan byggnaderna ger kontakt med bakomliggande naturmark.

Vid Nykroppagatans entré norr om Magelungsvägen förutsätter bebyggelsen stora markuppfyllnader. Ett genomförande innebär att den gröna slänten försvinner.

Styrkor, svagheter och rekommendationer**Styrkor**

- Bibehållen vy mot centrum.
- Tydligare entré in till Farsta centrum och högre stadsmässighet.
- Släpp mellan byggnader ger flexibilitet – fler bevarandevärda träd kan sparas mellan hus

Svagheter

- Risk för omfattande markarbeten i bakomvarande slänter, om garage skall byggas
- Nytt parallellt lamellhus norr om Magelungsvägen medför stort ingrepp i slänten

Rekommendationer

En medveten markbehandling krävs för att undvika slutna socklar och branta slänter. De exakta husplaceringarna behöver studeras vidare med hänsyn till topografin, befintliga stora gatuträd, grön förgårdsmark med syfte att behålla en variation i stadsbilden.

Område 2b, Nykroppastråket

Genom att bebygga området vid Farsta gård och att samla besöksparkeringen i parkeringshus övergår stora hårdgjorda parkeringsytor till en mer omhändertagen stadsmiljö.

Den föreslagna radhusbebyggelsen längst i söder bryter den visuella och funktionella kopplingen mellan idrottsplatsens olika anläggningar, som är medvetet samkomponerade i en större helhet. Flerbostadsbebyggelsen mot Magelungsvägen fungerar väl i skala, bildar en stadsmässig rygg gentemot gaturummet och annonserar Farsta i ett utvecklat stadsstråk längs Magelungsvägen. Strukturen stödjer däremot inte en förbättrad koppling mellan gröna linjen och målpunkterna vid idrottsplatsen. De befintliga gångstråken får en försvagad koppling och entré norrifrån.

Styrkor, svagheter och rekommendationer**Styrkor**

- Storskaliga parkeringsytor övergår till omhändertagen stadsmiljö.

Svagheter

- Försämrade samband mellan idrottsplatsens olika anläggningar.
- Otydliga eller svaga entréer från viktiga gångstråk.

Rekommendationer

Ett större respektavstånd mot Farsta Gård och Farstabadet bör skapas. Tillfällig angöringstrafik kommer behöva nå idrottsplatsen, Farstabadet och Farsta gård. Det är därför betydelsefullt att radhusen får en utformning som inte privatiserar huvudstråket och samtidigt skapar en boendemiljö som tål de stora trafikflöden de kommer utsättas för. Förgårdsmark är ett motiverat karaktärsdrag i anslutning till Farsta gårds kulturmiljöpräglade parkmiljö. Strukturen skulle även bättre behöva stödja en tydlig entré för gående, inte minst från gröna linjen, mot denna viktiga målpunkt.

Område 3a, Farstavägsstråket

Dagens gröna front ersätts med bostadsbebyggelse, vilket kan motiveras av det centrala läget, och en ny stadsgata skapas i mötet med centrum. Den föreslagna höjdskalen fungerar väl på platsen. Ett genomförande av bebyggelsen kommer innebära markarbeten och intrång i bakomliggande naturslänt. Sprängningar för garage innebär risk för höga sprängkanter längs gårdarnas bakkanter.

Styrkor, svagheter och rekommendationer*Styrkor*

- En ny stadsgata skapas i mötet med centrum, vilket stärker centrum som tyngdpunkt.

Svagheter

- Risk för stora intrång i bakomliggande naturslänt.

Rekommendationer

Ansträngningar bör göras att bygga naturanpassat för att behålla så stor andel av naturmarken som möjligt. Det är angeläget att hitta alternativa parkeringslösningar, för att undvika sprängningsarbeten. De exakta husplaceringarna bör studeras vidare med syfte att få till grön förgårdsmark och topografisk anpassning och därmed också kunna använda sig av den befintliga stomme av stora karaktärsträd som finns längs såväl slänt som gata. Trädinmätningar är därför motiverat.

Område 3b, Farstavägsstråket

Tomten är tidigare ianspråktagen och lämplig att bebygga. Ett slutet verksamhetsområde omvandlas till en omhändertagen stadsmiljö, vilket är positivt ur stadsbildssynpunkt. Bebyggelsestypen är i skala och karaktär anpassad till platsen, med ett öppet förhållningssätt mot omgivande grönytor och stråk. Förslaget bygger på samma idé att lägga bebyggelsen dikt an mot gatan som längs infartsstråken. Här är situationen dock en annan, i anslutning mot skogen i den yttre ringen som kännetecknas av bebyggelsegrupper med omringande skogsmark eller grön förgårdsmark, vilket saknas i förslaget. Området ligger i utkanten av Farsta men har direktkontakt med centrum tack vare vyn mot de höga husen vid centrum. Det är viktigt att inte blockera denna kvalitet.

Styrkor, svagheter och rekommendationer*Styrkor*

- Ny bebyggelsegrupp som är väl anpassad till platsen avseende skala och typologi.
- Ett slutet verksamhetsområde utvecklas till omhändertagen stadsmiljö.

Svagheter

- Föreslagen byggnadsplacering blockerar vyn mot Farsta centrum.
- Bebyggelsen har samma förhållningssätt mot gata som i de centrala delarna fast området ligger i en yttre del av Farsta med grönare karaktär.

Rekommendationer

Vidare studier av förslaget bör genomföras avseende ett byggnadssätt som tydligare relaterar till karaktären i Farstas yttre bebyggelsering. Genom att dra byggnaderna bakåt från gatan skulle förslaget fungera väl på platsen genom att grön förgårdsmark skapas och den visuella kontakten med centrum behålls. Omgivande bebyggelsestruktur med lameller över hörn och oregelbunden planform kan vidareutvecklas i mötet mellan Pepparvägen och Farstavägen.

Område 4a, Farstaängsstråket

Punkthusen har en fin placering i plan och anpassning till typologin. Byggnaden väster om Färnebogatan är fint inplacerad i relation till markförhållanden och intilliggande punkthusgrupp. Det karaktärsgivande partiet med ekar sparas. Övriga två punkthus har svårare förutsättningar då de står i starkt kuperad terräng. Dessa två hus kommer medföra stora sprängkanter och ingrepp i topografin och risk finns för döda socklar. Den gemensamma takfotshöjden behöver beaktas för att uppnå den fina inplaceringen i plan man eftersträvar. Naturkullen och den gröna fronten försvinner som fondmotiv från Färnebogatan.

Styrkor, svagheter och rekommendationer**Styrkor**

- Föreslagna punkthus anpassas till rådande hustypologi.
- Ett karaktärsgivande ekparti sparas.

Svagheter

- Stort intrång i naturmarken vid de två norra punkthusen.
- Punkthusens möte med natur och gata innebär risk finns för döda socklar och sprängkanter.
- Naturkullen och den gröna fronten försvinner som fondmotiv från Färnebogatan.

Rekommendationer

Såväl markförhållanden som en gemensam takfotshöjd behöver beaktas för att uppnå den fina inplaceringen i plan man eftersträvar. Alternativa placeringar eller byggnadstyper bör studeras vidare under fortsatt planläggning. Beakta den gröna fonden mot kullen sett från Färnebogatan.

Område 4b, Farstaängsstråket

Bebyggelsefronten mot Nynäsvägen fungerar bra och tål den föreslagna höjdskalan. Den skapar en ny och tydlig front som funkas i den större skalan och gör att landskapsrummet definieras mot Nynäsvägen. Flerbostadsbebyggelsen kan även verka som bulleravskärmning gentemot Farstaängen. Den vinklade byggnaden mot avfarten från Nynäsvägen rimmar väl med äldre liknande lösningar i kvartersstrukturen.

Förslaget bygger vidare på befintlig karaktär med radhus som möter parkrummet. En skillnad är att de befintliga radhusen ligger med långsida mot den öppna ytan och följer topografin med en mjuk rumsavgränsning. De föreslagna radhusen orienteras däremot mot den nya bebyggelseryggen mot Nynäsvägen och inte mot det inre parkrummet. Den saxade bebyggelsefronten ger en hackig rumsavgränsning som bryter parkens mjuka inramning.

Bebyggelsen ligger på mark som idag utgörs av idrottsfunktioner och den gröna parkytan påverkas marginellt. Trafikförsörjningen till området kan innebära att mer parkyta kan behövas i anspråk än vad som redovisas.

Styrkor, svagheter och rekommendationer**Styrkor**

- Den föreslagna bebyggelseryggen skapar en tydlig front i samklang med både Nynäsvägen och landskapsrummet.
- Bebyggelsen ger en bullerdämpande effekt på parkrummet.
- Greppet med radhusbebyggelse som möter parken bygger vidare på befintlig karaktär.

Svagheter

- Planformen på föreslagna radhus relaterar inte till parkens mjukt böljande rumsavgränsning.
- Trafiklösningen kan medföra att ytterligare parkmark tas i anspråk.

Rekommendationer

Vidareutveckling bör ske avseende radhusens orientering och möte med parkmarken. En av de bärande idéerna vid utvecklingen av de gröna linjerna är att parkrummen fortsatt vara trafikseparerat. Det är därför av stor betydelse att tillse att inte biltrafik förs in i parkrummet och att gång- och cykelstråket fredas.

Område 5, Hästhagsstråket

Förelaget innebär att en idag dåligt fungerande affärsetablering och torgbildning vid Sunneplan bebyggs med nya bostadshus i 5 våningar med lokaler i bottenvåningen. Dagens låga förskolepaviljonger ersätts av flerbostadshus vid fotbollsplanen och gångvägen ersätts av en ny lokalgata i denna sträckning, vilket medför en högre stadsmässighet i detta parti. Strukturen förtydligar och stärker kopplingen mot Farsta centrum. Grön förgårdsmark och släpp mellan de nya lamellerna relaterar väl till den omgivande bebyggelsekaraktären. Flerbostadshusens placering innebär samtidigt att den visuella kopplingen mellan Hästhagens bollplan och grönområdet mot Klyftan försämras. Det gröna stråket skärs av och gröna linjen har en otydlig koppling i detta parti. Skolan är fortsatt visuell tydlig i stadsbilden och det trafikfria inre rummet vid bollplanen kan delvis behållas.

Kristinebergsgatan smalnas av och placeras i ett nytt läge västerut, vilket ger plats för ny bebyggelse utan att ianspråkta naturmark. Den gröna fronten med stora karaktärsgivande ekar norr om gångbron över Ågesta broväg ersätts med ett bebyggt fondmotiv vid gångbron.

Styrkor, svagheter och rekommendationer*Styrkor*

- Kopplingen mot Farsta centrum stärks genom ett stadsmässigt stråk från Ågesta Broväg mot Farsta Centrum.
- Förslaget bygger vidare och på befintlig struktur och tål föreslagen bebyggelse och antal våningar.
- Utvecklingen av Sunneplan kan tillföra nya kvalitéer till området.
- Grön förgårdsmark och öppenhet mot skolområdet ger en bibehållen grön karaktär.

Svagheter

- Det gröna stråket skärs av.
- De visuella kopplingarna mellan Hästhagens bollplan och grönstråket söderut försvinner. Gröna linjen har en otydlig passage.

Rekommendationer

De båda fristående lamellerna söder om gångbron längs Kristinehamnsgratan tål att bindas samman till en längre lamell, lika befintligt hus på andra sidan gatan. Vid inplacering av lamellen norr om gångbron behöver naturanpassning ske för att minimera påverkan på karaktärsgivande ekar. För anpassningen bör inmätning ske av värdefulla tallar och ekar nära gångbron.

Den nya angöringsgatan mot Hästhagens bollplan från Kristinebergsgatan bör även gestaltas som del av sträckningen i gröna linjen, utifrån fotgängarens perspektiv. Viktiga korsande gångstråk behöver tydliggöras. Hästhagsstråkets möte med Larsbodavägen bör studeras vidare, för att skapa en tydlig entré för fotgängare och kontinuitet i gångvägnätet mot tunnelbana och centrum.

Område 6a, Farsta Strandstråket

Entrévägen mot Farsta centrum tydliggörs och det storskaliga gaturummet minskas, samtidigt som en grön fond försvinner. I plan ansluter förslaget väl till befintliga karaktärsdrag genom att bygga vidare på befintlig struktur. Byggnadshöjden är väl anpassad till Farstavägens skala.

Området har kraftigt kuperad terräng eller nivåskillnader till följd av dagens trafikseparering. Det västliga punkthuset vid rondellen medför att övervägande delen av kullen behöver sprängas bort. Även de övriga byggnaderna längs kullen innebär sprängningar och bergsskärningar mot naturmarken. Vid de fristående lamellerna längs Farstavägen kommer stora markuppfyllnader bli nödvändiga mot garaget för att undvika döda socklar mot parkmarken. En mjukt modulerad markbehandling är en viktig förutsättning att följa upp under genomförandet.

Bebyggelsen kan innebära en försämrad orienterbarhet, större nivåskillnader och otydlighet längs viktiga promenadsamband.

Styrkor, svagheter och rekommendationer*Styrkor*

- Entrévägen mot Farsta centrum tydliggörs.
- Storskaliga gaturum längs Magelungsvägen och Farstavägen får en ökad stadsmässighet.
- Förslaget bygger vidare på befintlig struktur och har en väl anpassad skala.

Svagheter

- Stora ingrepp i naturmarken och risk för döda socklar.
- Bebyggelsen innebär försämrad orienterbarhet och större nivåskillnader längs viktiga promenadsamband.

Rekommendationer

Föreslagna bebyggelseplaceringar och medföljande markuppfyllnader skär av dagens gångstråk och stråken som funktion behöver säkerställas under fortsatt planering. En mjukt modulerad markbehandling är en viktig förutsättning att följa upp under genomförandet. Det västliga punkthuset ställer stora krav på naturanpassning vid genomförandet.

Område 6b, Farsta Strandstråket

Området skapar en entré vid Ågesta Broväg och binder samman Farsta strand med centrala Farsta. Kontrasten mellan skogsfronten söderut och bebyggelsefronten tydliggör stadsdelens början. De topografiska förutsättningarna är svåra och delar av kullen kommer troligtvis behöva sprängas bort. Planstrukturen med lameller runt kullen är anpassad till Farstas rådande struktur och skalan ansluter fint till kringliggande bebyggelse. Överdäckningen av tunnelbanan är mycket positiv ur stadsbildssynpunkt.

Styrkor, svagheter och rekommendationer*Styrkor*

- En tydlig bebyggelsefront skapar en förbättrad entré mot Ågesta Broväg.
- Sambandet mellan Farsta strand och Farsta Centrum stärks.
- Överdäckningen av tunnelbanan är positiv ur stadsbildssynpunkt.

Svagheter

- Svåra topografiska förutsättningar med ingrepp i naturmarken som följd.

Rekommendationer

Bebyggelsestrategin för hur Farsta Strand och Farsta Centrum ska kopplas samman bör studeras vidare i programarbetet.

Område 7, 8, 9 och 10. Kompletteringar i befintliga bebyggelsemiljöer

Strategin bygger på en förståelse för den ursprungliga strukturen och föreslagna platser fungerar väl. Omfattningen innebär en god avvägning mellan förtätning och bevarande av befintliga kvalitéer. Förslaget tillvaratar Farstas gröna karaktär och byggnaderna skapar sammanhållna grupper.

Genom att bygga på de befintliga trevåningshusen skapas bättre harmoni i stadsbilden i relation till den nya femvåningsbebyggelsen. De föreslagna påbyggnaderna i den västra gruppen kommer bli tydligt exponerade medan påbyggnaderna i östra delen ligger mer undanskymda.

Styrkor, svagheter och rekommendationer*Styrkor*

- Förslaget tillvaratar Farstas gröna karaktär och bygger vidare på befintliga karaktärsdrag.
- Fin avvägning mellan förtätning och bevarande av befintliga kvalitéer där stora delar av dagens miljöer kan lämnas opåverkade.

Svagheter

- Föreslagna platser har ibland svåra topografiska förutsättningar.

Rekommendationer

I lägen där påbyggnaderna är synliga från längre håll och från Farsta centrum behöver högre krav ställas på arkitektonisk kvalitet. Vid genomförandet är en fortsatt hänsyn till samkomposition med naturmarken viktig att följa upp.

Rekreativa grönstråken – gröna linjer – gröna områden på karta

Parkstrukturen får ett egenvärde i stadsbyggnadsstrategin, vilket är mycket positivt. Det är rimligt att friytorna längs de utmärkta grönstråken (gröna linjen) övergår till mer urban karaktär till följd av det stora antalet nya boende. Förslaget visar på stor varsamhet relativt Farsta torg. De centrumnära ytorna får en parkkaraktär med ett modernt uttryck, motiverat av den omvandling centrum genomgår. Ekparken är ett starkt tillskott som ger ett komplement till befintlig parkstruktur. Mer perifera parker moderniseras varsamt och kompletteras med nya funktioner med stor respekt för Farstas nuvarande karaktär och parkarkitektur, vilket är positivt.

Längs de gröna linjerna finns vissa svaga partier. Stråken innehåller flera platser med tvära kurvor, vilket ställer stora krav på tydlighet i gestaltningen för att uppnå god orienterbarhet. De båda gröna linjerna korsar centrum, men stråken har otydliga kopplingar i såväl öst-västlig som nord-sydlig riktning. Kopplingen mellan Farstaängen och Hökarängsbadet illustreras som del i stadsparken, men en strategi för innehåll, karaktär och orienterbarhet saknas. Ny bebyggelse tillsammans med passagen under Nynäsvägen är en svag länk i ett viktigt parti för att uppnå målbilden att binda samman sjöarna.

Problematiske punkter finns där ny bebyggelse tränger undan gångflödena och blockerar visuella samband, som vid Hästhagsskolan och vid Värmlandsvägen. Den kuperade topografin och infrastrukturella barriärer gör genomförandet av gröna linjens förlängning från Senoren och Klippbacken problematisk.

Styrkor, svagheter och rekommendationer*Styrkor*

- Parkstrukturen får ett egenvärde i stadsbyggnadsstrategin. Rekreativa samband binder samman mindre parkmiljöer i en större helhet.
- Stor varsamhet relativt Farsta torg samtidigt som nya torg- och parkytor tillförs i centrum.
- Utveckling av parkstrukturen beaktar och vidareutvecklar parkernas karaktärsdrag.

Svagheter

- Stråken innehåller flera platser med tvära kurvor eller otydliga passager.
- Topografiska förhållanden, ny bebyggelse eller infrastrukturella barriärer har på flera platser en negativ påverkan på stråkens genomförande.
- Svag koppling mellan Farstaängen och Hökarängsbadet.

Rekommendationer

Höga krav bör ställas på gestaltning för att tydliggöra stråken och uppnå god orienterbarhet. Gångtunneln under Nynäsvägen behöver breddas för ökad orienterbarhet och trygghet. Stråken har en svag passage genom centrum. Hur de rekreativa sambanden kan förstärkas ytterligare i detta parti bör studeras vidare.